

WWW.UNI

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БОСАНСКО-

ХЕРЦЕГОВАЧКИ

ИСТОЧНИК.

Мјесечни духовни часопис за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства.

Свеска III.

Сарајево, Март 1893.

Година VII.

Власник: АЕМ. Консистоарија.

Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер.

○ Христос воскресе.

I.

1. Воскрес Исус од гроба
Радост возсија;
Ангел на гробје сједја
Женам вопија.
2. Что пишете живаго
Сије вјешчаше,
Что плачете петљенаго
Мира носјашче.
3. Плашчаницу и судар
Во гробје видите,
Воста јакоже рече
Уж не плачите.
4. У Галилеју ишеде,
Скоро теците!
Апостолом и Петрови,
Сице рците:
5. Јако воскресе Христос
Ликуј Сионе,
Красујеја и играј
Јерусалиме.

II.

1. Днес Христос воскрес од гроба,
Радост возсија,
Учеником и Петрови
Благи јавијеја.
2. На камени Ангел сједја,
Женам вјешчаше:
Христос воста не плачите,
Он их тјешаше.
3. Что живаго с мртвими
Во гробје пишчете,
Во Галилеји јего жива
Ви сви узрите.

III.

1. Веселтесја, радујтесја вес вјерни
Јако Христос Избавитељ јест с нами.
2. Сего ради днес воскресе од Гроба,
Да избавит стадо своје из рова.
3. Јеже закључено бје в темности,
Неситаго ада горка во усти.

4. За премноги грјех праотца Адама,
Похлепоју свезнанија водима.
5. Навожденијем вселукава дјавола
Преступити заповједи Божија.
6. Зато сниде Бога Слово превјечно
Да сокрушит всја Идоли конечно.
7. Се бо Христос крестом својим порази
А избрано стадо своје днес краси.
8. Возсија бо јако солнце пресвјетло,
Од чертога тридневнаго весилно.
9. Радујтесја, веселтесја о вјерни
Возплешчите днес рукама вси с нами.
10. Се бо Христос днес из мертвих востаде
И вејем вјерним живот вјечни он даде.
11. Одбјеже бо всјака печал од вјерних
Токмо једно веселије просвјети.
12. Сего ради радујтесја вси јему
Да примете вси од него ви славу.

IV.

1. Радујтесја, ликовствујте,
Составите пречестни лик,
Мужајтесја, бодрствујте.
Одложивше плачевни крик:
Воспојте умилно,
Појте изобилно
Цјесан побједнују.
2. Ад разорен уж' стенет,
И бољезнуја плачетсја,
Умершчвлена и попрана,
Прељутаја смерт тљејетсја:
Јако Христу Богу,
Појим по премногу,
Цјесан побједнују.
3. Из гроба днес произиде
Побједитељ љутих звјереј,
Јако од чертога свјата,
Изтребитељ хитрих кознеј:
Тјемже непрестану,
Воспојим избрану
Цјесан побједнују.

4. Что ми тебје Христе спасе,
За благодот твоју воздами:
Ум в похвалу, уста в пјесни,
И дух и сердце отдами,
Тја превозносјашче,
Немолчно гласјашче
Цјесан побједнују.

5. Ашче лестно сија поју,
Ти сам јеси мој свидјетељ,
Ти бо вјеси состав мој вес,
Ти сам јеси мој содјетељ:
Аз убо воспоју,
Всегда пред тобоју,
Цјесан побједнују.

* * *

Свѣтисл, свѣтисл новий Јерусалиме,
приде ко твој свѣтк и слава
Господна на твоѣ козсѣл.

(Исаија 60—1.)

Пророк Исаија из далека је гледао јерусалимеку доцнију славу. Он је прије неколико стотина година предвидио величину и сјајност светога града Јерусалима, па је то у великом усхићењу исказао побожним изразима: „свијетли се, весели се, радуј се, пјевај Јерусалиме, јер дође свјетлост твоја и слава Господња обасја те“.

Зашто да се овако весели и радује Јерусалим? Зашто се он овако одликује? Зато, што је: „Бог показа превелико богатство благодати своје доброшом на нама у Христу Исусу Сину своме“ (Ефес. гл. 2. ст. 7. I. Јован гл. IV. ст. 9.), — зато, што се у њему јавио Спаситељ свега свијета, Син Божји, Господ наш Исус Христос — јавио се је онај, који је објавио: да је душа човјечија бесмртна и да је земаљски живот човјеку припрема за небесни вјечни живот. То је онај, који је казао, да се вјечни живот добија вјером и љубави у Бога и вршењем добрих дјела — вршењем заповијести Сина ње-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

говог. То је онај, који је рекао: да су сви људи браћа међу собом, јер су сви синови једнога Оца небеснога, и да их Он све подједнако љуби. То је онај, који је казао, да је Он видјело, пут, истина и живот, и који по његовом путу иде, пеће ићи по тами, него по свјетлости. То је онај, који је казао: да су сви људи слободни од ропства, — јер их је он доласком својим на земљу ослободио од гријеха и проклетства. То је онај, који је заповиједио, да сви људи раде праведно — да врше правду на земљи. То је онај, који ји на овој биједној земљи живио, трпио сиротињу, сносио невоље и патње. То је онај, који је казао: да ће опет доћи, да суди живима и мртвима, али не као први пут понижен у јаслима витлејемским, него на облацима у великој слави окружен анђелима, када ће се скупити сви народи, и када ће праведници бити постављени с десне, а грјешници с лијеве стране, и када ће праведници засијати као сунце у царству небесном, а грјешници отићи у муку вјечну. То је онај, који се као невинно јагње закла, који пострада на крсту, умрије и сиђе у гроб, да душе рода људског изведе из пакла. То је онај, који је на данашњи дан, пошто је три дана мртав у гробу лежао, славно из гроба воскресео и цијелом роду људском вјечан живот даровао.

За то православна црква са својим вјершима пјева: „Дан воскрес, просвијетлимо се, народе, пасха, Господња пасха! јер од смрти к животу и са земље на небо Христос Бог приведе нас, који пјевамо побједну пјесму“.

По томе престани од туге и жалости и ти нови Јерусалиме, радуј се и ти мати наша, света цркви православна! Погледај, хришћанска душо на Господа Исуса Христа, који својим воскресњем донесе и

теби свјетлост дана с радошћу и надом која те кријепи и снажи, јер Христос Спаситељ воскрес из гроба, воскрес силом божества својега, и ако га све адске силе хтједоше задржати у гробу.

Сјећај се и знај хришћанска душо, да је воскресњем Христовим запечаћено највеће дјело, а то је „Спасење наше“.

*

Милијони православних Хришћана данас пјевају: „Воскресеније твоје Христосе Спасе, анђели поју на небесима, и нас на земљи удостој, да чистим срцем тебе слаavimo“.

Милијони Хришћана данас кликују: „Очистимо осјећања да угледамо Христа, који сјаје свјетлошћу воскреса, којој се не може приступити, и побједну пјесму појући да јасно чујемо кад рече: „радујте се“.

Милијони православних Хришћана данас у једноспасавајућој цркви и у вјери својој налази радости, весеља и утјехе.

Милијони православних Хришћана благодаре Господу, што могу ићи по свијетлом путу истине и правде, и што уживају све духовне милнице, које души и срцу улива света, истинита и православна вјера и побожност.

Милијони Хришћана са југоистока данас освјетљавају своју душу радошћу праве Христове науке и вјере, па се сви кријепе надањем на вјечна блага и пјевају пјесму једне свете, саборне и апостолеке цркве: „Свијетли се, свијетли се, нови Јерусалиме, јер слава Господња тебе обасја; играј сада и весели се, Сионе“...

Браћо! Христос је наша радост, Христос је наша слава, Христос је наше видјело. Па за то нека нас загријева вјера у њега, љубав према њему, надање на њега. Нека нас руководи у животу закон његов, и нека нас просвјетљава наука његова, која доноси човјеку истиниту срећу.

Сјећајмо се свега, што је добро за нас учинио Господ Исус Христос, сјећајмо се, како је он за наше спасење сишао с неба на земљу, како је проповиједао своју спасоносну науку, чинио многа добра људима, исцјељивао болне, воскршавао мртве, отварао очи слепцима.

Облагорођавајмо душе наше, јер само племенита душа кадра је, да ужива ону славу, коју данас пјевају анђели на небесима. Праштајмо уврједу браћи нашој, како би могли чистим срцем Бога славити.

Именујмо данас и од данас сви и свакога именом: браћо! да и онима, који нас ненавиде, опростимо све ради васкрсенија, као што нам наша света мати црква са вјернима на овај велики празник пјева: „Дан васкрсенија! проевјетлимо се светковином, и један другог загрлимо и рецимо: браћо! и онима, који нас ненавиде, опростимо све ради васкрсенија и тако запјевајмо: Христос васкресе из мртвијех, смрћу смрт сатрп и онијем, који су у гробу живот дарова“.

Свагда и увијек у животу нашем слушајмо и извршујмо заповиједи Спаситеља нашег, а што је најглавније имајмо поред праве вјере, и љубави према Богу и ближњему нашем, јер Он каже: „Љуби Госиода Бога својега свијем срцем својим, и свом душом својом, и свом мисли својом“. „Ово је прва и највећа заповијест“. „А друга је као и ова: Љуби ближњега свога као самога себе“. „О овима двјема заповијестима висп сав закон и пророци“. (Мат. гл. 22. ст. 37., 38., 39. и 40.)

И као год што права и истинита љубав ближњима, оснива се на истинитој љубави к Богу, исто тако и љубав ближњима Исус Христос узима за основ свију поступака Христијанина, које му вјера прописује: „Све дакле, што хоћете да чините вама људи, чините и ва њима: јер је то

закон и пророци“. (Мат. гл. 7., ст. 12.), и тим он разликује своје посљедоватеље од осталих људи: „По том ће сви познати, да сте моји ученици, ако имате љубав међу собом“. (Јоан. гл. 13. ст. 35.).

Свети апостоли и ученици Христови у својијем посланицама говоре о љубави према Богу и ближњима ово: „Дјечице моја, љубазна, љубило Бога, јер Он љуби нас“. „Љубимо један другог, јер је љубав од Бога, а сваки, који има љубав од Бога је рођен и познаје Бога“. „А који нема љубави не познаје Бога, јер је Бог љубав“. „Ако ко рече: Ја љубим Бога, а мрзи на брата свога, лажна је; јер који не љуби брата својега, кога види, како може љубити Бога, кога не види?“ „Браћо! да се не љубимо само ријечју и језиком, него дјелом и истином“. (I. Јоан. богосл. гл. 3. и 4, ст. 7., 8., 18., 20).

„Чујте, љубазна браћо моја! Ако дакле закон царски извршуете по писму: Љуби ближњега својега као самога себе, добро чините“. (Јак. гл. 2. ст. 5, 8.)

„Не будите никоме ништа дужни, осим да љубите један другог: јер који љуби другог закон испуни“. „Јер ово: не чини прељубе, не убиј, не кради, не свједочи лажно, не зажели, и ако има још каква друга заповијест, у овој се ријечи извршује, што јест: Љуби ближњега својега као самога себе“. „Љубав не чини зла ближњему, дакле је љубав извршење закона“. (Ап. Павле Рим. гл. 13. ст. 8., 9., 10.).

Ако језике човјечије и анђелске говорим, а љубави немам, онда сам као звон који звони, или прапорац који зечи“. „И ако имам пророштво и знам све тајне и сва знања, и ако имам сву вјеру да и горе прелјештам, а љубави немам, ништа сам“. „И ако раздам све имање своје, и ако предам шијело своје да се сажеже, а љубави немам, ништа ми не помаже“. (I. Кор. гл. 13. ст. 1, 2, 3.).

„Од чиста срца љубише добро један другога“. (I. Петр. гл. 1. ст. 22.).

* * *

Сад у ове дане када је наступио празник славног Христовог воскресенија из гроба, добро је и одвећ корисно размишљати о чудној и великој милости Божијој, која се просула и разпространила на сав род човјечански.

Браћо! Господ Исус Христос, наш Спаситељ толико нас је заволио и замислио, да је и сам себе из љубави према нама предао се на жртву ради нашега спасења.

Заштајмо се: гдје је такав сличан примјер, да би ко год ради спасења друге претрпио страшне муке и најљућу смрт? Зашта нема примјера да се је тако што догодило, и не пише у исто ријама рода људекога!

У Исусу Христу показала се је таква љубав Божја према роду људском, коју ми неможемо постићи ни схватити. Ако пам ко добро чини, онда ми без сумње трудимо се бити захвални, и то је наш дуг.

Чим се може изразити благодарност Избавитељу од вјечне муке, који је дао ради нас себе цијелога? — Љубављу еспрам ближњих нашијех. „Завољед дајем вам нову рекао је Господ, да љубише један другога: као што вас ја завољех тако да се и ви волише међу собом“. Па дакле браћо, кад је нас тако заволио Бог, онда смо и ми

дужни један другога љубити и вољети. Ако ко рекне да воли Бога, а на браћа свога мрзи, лажчина је. (I. Јов. гл. 4. ст. 20.) Дакле ми смо дужни љубити свакога, не осуђивати никога, праштати свакоме, па да и нама Господ опрости, и помагати свакоме, коме, како и чиме можемо.

Пожуримо се и потрудимо се утјешити жалостне, одјенути голотрбе, нахранити гладне, напојити жедне; не чекајмо док они нама дођу, него похитајмо и сами потражити их тако у срце, као кад тражимо земаљска блага; убришимо сузе плачњива, па ће и нас утјешити Господ, те ћемо онда право и истинито светковати пресвијетли Христов празник, — онда ће се нама оно моћи примијенити добро обећање Божије: *блажени милосивни, јер ће ти помилвани бити*. И зашта благо милостивијем, јер њихову блаженству неће бити краја.

Гријешни смо, постали смо слаби, постимо мало, мало се и молимо, те једина и најпоузданија нада спасења остаје нам добра дјела. Похитајмо дакле у помоћ невољној браћи нашој, па ћемо обрадовати воскреснутог Спаситеља нашега, који примјењује и прима к себи самоме свако добротинство, које учинимо ближњима, кроз које ћемо се удостојити вјечне на небу радости, с којом се не могу споредити никакве наше земаљске радости — као тама ноћна еспрам пресвијетле сунчане свјетлости.

Да ли Христијанство подлежи општем закону развића?
ако подлежи, то у каквим одношајима?

(Наставак.)

Божанствене петине, пролазећи кроз живи процес ограниченог човјечијег сазнања, које зависи од промјењивих услова пространства и времена, који су сами, наравно, подчињени измјенама извјесне врсте, дужне су примати из-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

вјесног рода савршене и одређене форме.

Но мијењање облика овакве врсте је само мијењање форме, које никако не нарушавају природу Божанствених истина, ако — разумије се, оне остају негануте у њиховој унутрашњој садржини, поглавито својство чије је неизмјењивост.

Новозавјетно је откровење туђе од научних форма, особито ријечи И. Христа. Исус Христос је говорио вазда: просто, тачно, јасно, употребљавајући живе ликове, познате свакоме (Мат. 13, 3—34), да би тим био доступан срцима вјерујућих, према њиховом степену развића. Раскриће истинâ, које се налазе у причама и облачење њихово у научне форме представило је Исус Христос хришћанском сазнању, да им схваћање њихово не би било туђе, већ постало дјело личног самосазнања њихова. Збиља, колико су истрошили времена и усиљавања оци и учитељи црквени на израђивању тих тачних формула, ради истинитог вјеручења, којима је тако богата садашња богословска литература. Интересно је овом приликом споменути бар једну историју постанка формула, — историју постанка термина: „ουσία“ и „ὑπόστασις“. У почетку аријанске борбе јеретици: Аријанци и Савелијани употребљавали су те термине, као једнозначеће, као синониме. Савелијани су учили: да је у Богу једна природа, т. ј. битност и три „πρόσωπα“, т. ј. три врсте бића; Аријанци на против: да су у Богу три „ὑποστάσεις“ т. ј. суштества „ουσίαι“. Једнозначење оба термина одобрио је и никејски сабор у анатематизму (ἐξ ἑτεραῦς ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκειντας εἶναι) Атанасије велики такође је говорио, да је „ὑπόστασις“ то исто, што и „ουσία“. И тако, кад су Аријанци почели корити Никејце у савелијанству, користећи се њиховом терминологијом, то је сљедо-

вало предругојачење термина. Ријечју „ὑπόστασις“ почели су означавати „лице“, и говорити, да је у Богу једна „ουσία“ и три „ὑπόστασις“. Тако већ Василије Велики говори, да „свциност“ и „ипостас“ није једно исто. „Свциност“ к „ипостаси“ стоји у таквом односају, као опште к појединоме. Та је терминологија утврђена и оба су термина у том смислу употребљена на халкедонском сабору. „У Христу су се двије природе спојиле у једно лице и једну природу: εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασις“. Но та промјена термина није била промјеном вјере и није ни у колико компромитирала православно богословље. Дивно је примјетио Василије Велики на укоре за слично усавршавање: „У мојим се ријечима онажа неко бујање по могућности усавршавања, по опет то није промјена нечега грђега у боље, већ нарашћењем знања — допуњење оног, што је недостајало.“

Али кад би ми идеју развића Христијанства ограничили облашћу замјене једне форме другом, једног термина другим, тачнијим и савршенијим, тим би врло мало дали мјеста слободној мисли у области развића Христијанства, и одвећ бисмо поузили идеју његовог развића с нарушењем не само права разума, већ и духа Св. Писма и старо — апостолске цркве. С процијом се изразио св. Григорије Богослов о таквом развићу. Када се међу западом и истоком све то јаче ширио раздор због ријечи „ουσία“ и „ὑπόστασις“, тада је Григорије врло коректно примјетио: „У мало што се не растргоше крајеви васељене због ријечи, као бајаги да се благочешће састоји у ријечима, а не у суштини“.

Примјетисмо горје, да има други фактор у развићу Христијанства — то је раскриће, објашњење и опћење божан-

ствених истина и њихово укоријење у човјечијем сазнању, — фактор, који далеко величанственије показује себе у историји Христијанства. Тај појам о развићу Христијанства у смислу раскрића Богом откритих истина, ако је неправилно схваћен, може повести изопачењу саме истине. Зато је потребно показати оне руководеће концеве, по којима треба да иде то раскриће.

Идеја поступног раскрића Богом откритог учења није производ нашег времена; она је врло стара и пролази с чудноватом јасноћом кроз сав стари завјет. Откриће, које је саопштило људма Божанствену истину, није ометало психичке способности њеног усвојења и оних основних и временских форма или вретâ престава, које помажу сазнању, гледајући на степен његовог развића, — примати и усвајати извјесне истине, већ на протав, користећи се њима, помагало се њима при предавању људима Божанствене истине, паравно без икаквог уштрба њене битности. Апостол Павле говори: „многочастник и многообразник древле Богъ, глаголавый ѿцемъ во пророцѣхъ, къ послѣдокъ дній сиѣхъ глагола намъ къ Сынѣк“ (Евр. 1. 1); није одма и потпуно Бог преко пророка откривао људима истину своју, већ дјеломице и не изриком, већ примјерима, и у исто вријеме откривао је не другу, већ ону исту неизмјениву истину, коју је у свој пуноћи добио на земљу Син Божји. Да не би били сухопарни, анализираћемо бар идеју Бога и Месије у историјском развићу у старом завјету.

Појам о Богу, као Духу личном, свуда присутном, свезнајућем и преблагим ширио се и расвјетљавао у сазнању јеврејском постепено. Поглед јеврејски, који је владао у прва времена њиховог историјског постојања, прелијепо се изра-

жава сљедећим адамовим ријечима: „Гласъ слышахъ тебе ходоша въ раи и оубоахса, ако нагъ есмь и скрѣхса“ (Бит. 3, 10). Идеја о преблагом и свезнајућем Богу с пуном јасношћу избија доцније. Тако већ Јов говори о Богу: „самъ подневеснѣю всю надзираетъ, аже на земли вса, аже сотвори“ (Јовъ 28, 24). Идеја триличности у Богу није била јасно издигнута у сазнању јеврејском, али ипак идеја множине лица живјела је у њима. Тако већ у ријечима Божијим „сотворимъ“ (Бит. 1. 23; 3, 22) и посље адамовог пада „ако единъ ѿ насъ“ ступа та идеја множином лица. Но особито се јасно потврдило то развиће у идеји Месије. Опште и неопредијељено у почетку очекивање ослобођења (Бит 3. 15) тежи к већој и већој опредијељености. У њему се исказује не само жеља ослобођења, већ и ослободиоца. Сваки период израђује нови символ ради пропаласка Божанственог ослободиоца и идеја Месије добија нову боју (Бит. 22, 18; 26, 4; 28 14). У епохи царава Он се јавља царем, идеалним Давидом (Пс. 88, 37; 21, 28; 71, 11; 68, 36; 38; 117; 101; 23, 20; 109, 1); у времена моралног разврата и идолопоклонства јеврејског; у смутњи период. Месија се представља у пророчком сазнању јеврејском слугом вјечног, светим реорганизатором, који треба да донесе правду и сагласје, да збаци насиље и да утврди на обновљеној земљи свеопшти мир (Ис. XI, 1—6; LX 1; XLIX, 22; XLII, 1; Јерем. XXX. 33. 44).

Али зашто је таква поступност у раскрићу старозавјетних истина? Диван одговор дају св. Оци: Василије Велики и Григорије Богослов. „Он нас је уводио, — говори св. Василије Велики — слично оку човјечијем, које је израсло у таму, у велику свјетлост истине, посље поступног приближења к Њему, зато што штедим

своју немоћ“ (De spirit. sant. c. 14. sub. fin). Он је радио то, користећи се рјечима Григорија Богослова, због тога да докаже, да нас не приморавају, већ убјеђују, јер што није произвољно, то није ни јако, а добровољно је и тврђе и сигурније. Прво је посао оног, који чини насиље, а посљедне — наше сопствено; прво је својствено насилној власти, а посљедње Божијем правосуђу (Orat. XXXI; Theolog. V. и 25 in patr. curs. compl. graec. 5. XXXVI op. 5. 11 col. 160 et 161).

Сам Исус Христос, који је владао свом пуноћом Божанствене истине, не саопштаваше своје учење слушаоцима безодносно к њиховом умном и моралном развићу, већ вазда примјењиваше га к степенима њихових душевних узраста и облицима њихових престава и разумјевања, чим је и изазват био његов складни начин израза с најдубљим неговим божанственим смислом, а њега открити — то је задатак човјечанства. Но од те простоте Он је често оступао, обличавајући књижнике и фарисеје, који су знали и тумачили писма и пророке. (Јоан. 5, 39; Мрк. 12, 10, Лук. 4, 21; Мат. 22, 42 — 45). Прибјегавао је логичким доказима, кад се јављала потреба (Мат. 12. 25 — 48 Лук. 20. 2—8; Мат. 13. 11). Такође и апостоли добивши у напљеђе од Христа његову истину и заповијест да проповједају, такође су се старали да буду јаснији, тежећи за благом вјере по рјечима Апостола Павла „*κῆρ κερκκ κκκ*“ (1 Коринт. 9, 22). Ето због тога, ма да су они сви проповједали једну те исту истину Христову, ипак је нијесу предавали сви са свим једнако, слово у слово, понављајући с буквалном тачношћу оно, што су сами чули од Христа, већ су једни говорили о једном истом више,

а други мање, једни су с једних страна преставаљали и разјашњавали истину, а други су радили то исто по одношају к другим њеним странама. Шта више један исти Павле не предаје своје мисли о једним истим предметима вјероучења с једнаком тачношћу у својим посланицама, које је писао разним Христијанским друштвима и лицима, нити је у њима једнака пуноћа и свестраност. Наравно, нијесу то апостоли радили без разлога, већ по дубоком појимању својих права и дужности: не понаврати у својој проповједи истине вјере с буквалном тачношћу и у цјелини, којима их је научио сам Господ, већ предавати их вјерујућим примјењиво к њиховим потребама, тумачећи их према степену њиховог разумјевања, јер су тек тако оне могле утицати к сазнању. Најзад и црква првих вјекова, напљедивши истине вјере од апостола и у свему руководећи се њеним примјером и упуствима, ипак није држала за свој дуг, да их чува само у мртвој непокретности, ограничавајући се буквалним понављањем оног, што јој је било предано, већ је на против држала својим правом и обавезаношћу, да објашњава и преводи те истине на разумљиви језик за сваког вјерујућег, и да израђује тачније форме за њих ради разликовања истине од заблуде.

Богословска литература првих вијекова Христијанства окићена је бесмртним литературним споменицама у том правцу (Јустин философ, Климент Александријски, Ориген, Василије Велики, Григорије Богослов, Јован Златоуст и многи други). Када Христијанство ступи у борбу с незнабоштвом; када у заштиту посљедњег изађе сва незнабожачка образованост и мудрост, а када се под заставом Христијанства појавише тако високо — обра-

www.зовани и даровити људи, као Јустин филозоф, Ориген, Јован Златоуст и др. то и Христијанство ступи у нову фазу раскрића Богом откритих истина — открића научног. На заштиту Христијанства и његових Богом откритих истина ступа философија и разум. Оно је побјеђивало незнабоштво њиховим оруђем, али оруђем духовним: силом ријечи и убјеђењем, само не тјелесним оруђем, јер су одвећ вјеровали, да ће сви „кзашће мечь, мечемз погннѣтх.“ (Мат. 26, 52). Радови се апологетски одликују дубином мисли, пуноћом живота и научношћу, а ни мало не губе значај до садашњег времена. Они су драгоцјени не само као стари споменици, већ и чисто научним достојанствима. У области научног утврђења Богом откривених истина, иде по њиховом правцу сљедећа и до нашег времена богословска литература, која тежи да оправда Богом откривене истине научним податцима. Очеvidно је, да тај научан правац у области развића Христијанства има за себе осим здраве преставе, и праву основу у Св. Писму зато, што је и сам Исус Христос прибјегавао логичким доказима (Марк. 12, 25.—48; Лук. 20, 2—8) и апостоли — к научном облику доказа истинâ (2 Петр. 3, 18; Кол. 1. 9). Они шта више право убјеђују, да треба расти у истинитој мудрости при сачувању потребног одношаја разума к вјери (Рим, 1, 5; 14, 25: 2 Коринт. 10, 5.).

Интересно је у томе случају напонути о значају философије и разума у стварима вјере, које им придаје Јустин филозоф: „Један је исти виновник и истини, која је доступна разуму у до-христијанско вријеме, и истини, која се садржи у христијанском открићу — тај је Божанствени Логос, само с том разликом, што се Он тамо јављао у зачетом

облику, а овдје се открива пун, у цјелини“ — говораше св. Јустин (Аполог. 11. и 10). До таквог степена долази близина разума с Божанственом истином по Јустину. Таквим начином учашће разума и науке у одношају раскрића и утврђења истина Богом откривеног учења није порицало ни св. Писмо, ни старо-апостолска црква. Тачка додира међу науком и вјером све се више утврђавала и ширила — то је тачка служења разума у погледу религије.

Но, гле! баш на ту тачку и ударају теолози рационалисте. Своје теолошко-философске системе издају само за развиће идеја христијанских, за очишћење и скупљање елемената у христијанском вјероучењу, који су противни духу христијанске религије и који је унизују. Говоре, да су они вјерни учењу и духу старо-апостолске цркве, а користе се само правом слободног исљеђења, корјенитим правом христијанства. Тако је Хегел издао своју апсолутну идеју ради ослобођења христијанске преставе о Богу од оних противурјечија, која представља, као што се види, идеја христијанског Бога; њеном реализацијом у свијету, или воплоћењем бескрајног у свршено, Хегел је замијењено христијанско воплоћење — воплоћење личног Бога Исуса Христа у личности човјечијој. Но да л' се може та система назвати развићем Богом откривеног учења? — Разумије се не. Хегелова система развића христијанства нема ничега општег с откривеним учењем и с његовим историјским развићем. У откривеном учењу кроз сав стари и нови завјет пролази идеја Бога Творца, личног Духа, који је прије свију вјекова постао и идеја личног воплоћења, Али је то све Хегел изопачио. Идеја личног Бога замијењена је празном, бесадржајном логичком идејом,

која не само што нема личности, већ нема и никаквог садржаја; идеја „прије свијета је са свим уништена, јер је Бог без свијета ништа, а идеја воплоћења личног Бога замјешена је безличном реализацијом у свијету“. По овоме умјесно је примјетно Штраус заштитницама хегелевске идеје: да им је са свим узалудно очекивати од хегелове философије нешто друго за християнство, осим савршеног његовог изопачења. Али кад би се стало већ на тачку самог Хегела; кад би се признала његова идеја за развиће християнске идеје Бога с његовим икупљењем, онда би било више, него

корак назад у погледу развића християнства, а тај би повратак повео крајњој грубости. Какав је то, с тачке гледишта здравог смисла, Бог, који је добио своје самосазнано биће теке у човјечијем сазнању? — Идеја Бога личног, који је прије свијета, Творца Бога, несразмјерно је већа од празне бесадржајне идеје хегелове, која је добила тек своје биће и у сазнању човјечијем — самосазнање и сазнање својег бића. Она не може да задовољи ни религиозно осјећање, које тежи к зајединци с личним Богом, који је прије свијета створен.

(Свршиће се.)

Поука новопостављеному игуману.

(Наставак.)

Злоба, завист, мржња, лукавство, гордост — све су то зла сјемена сваке свађе између браће, сваке смутње, преда, оговарања, клевете. Нека знаду, што говори Апостол за оне, који мрзе један другога: **Бсѡкѡ ненавидѡи брата своѡго, челоѡкоѡвѡица ѣстѡ.** (1. Јов. 3. 15). Па кога нам износи за примјер? — Каина, који је био од ђавола, — убио је брата свога, а за што? — **ѡкѡ дѡклѡ ѣѡ лѡкаѡа кѡша, а дѡклѡ брата прѡвѡдна** (ст. 15). А ко ће хтјети да припада лукавому и да је човјекоубијца? Зар онај, који не би имао ни страха Божијега, ни вјере у праведнога Судију — Бога?

Ко је брат наш? Сваки онај, ко се назива сином Божијих по благодати, — брат наш у Господу Иесу, који је петом крвљу Његовом икупљен, петом благодаћу Светога Духа с нама освећен, петим духовним силама с нама обдарен, и који тражи исто царство Божије с нама; то

је — сваки између браће, — и јест брат нама најближи, јер је примио исти ангелски образ, исти пут самоодречења и умртвљења тијела, исте духовне подвиге поста, молитава и бдијења, — у кратко то је сваки Хришћанин, а у одношају према нама најближи је сваки инок. За што да један брат мрзи другога брата, презире га и смејјава? Ако је он образованији, смјернији, побожнији, послушнији, неуморнији у подвизима: таква предимства приморавају нас да поштујемо брата, а не да га презиремо. **Братолюбѡемѡ, учѡ Апостол, дрѡгѡ ко дрѡгѡ любѡзѡни: чѡстѡ дрѡгѡ дрѡга кољѡша творѡице** (Рим. 12. 10.). Кад свјетлост добрих дјела свијетли пред нама, грјехота би била заклањати очи, да ју не гледамо. За кога свијетли ако не за нас, да ми подражавамо добрим дјелима? Ако опазимо код брата нашега гордост, неуздрижање, лијеност, расијаност: такове слабости онет

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

приморавају нас, да га не презиремо, већ да га сажаљевамо, да га не осмијавамо, већ да га поучимо, да га неизбјегавамо, већ да се молимо за спасење његово. Је ли он болац? Посјетимо га. Је ли тужан? Утјешимо га. Је ли у нужди? Помозимо му. Таковој љубави учи Апостол: љубѣ вели оц, долготерпѣнѣ, милосѣрдѣствѣтѣ: љубѣ не закѣдитѣ: љубѣ не превозноситеѣ, не гордитеѣ, не безчинствѣтѣ, не ѣцѣтѣ своѣхъ сѣ, не раздражѣтѣѣ, не мѣсѣтѣ заѣ, не рѣдѣтѣѣ ѿ неправдѣ, рѣдѣтѣѣ же ѿ истинѣ: всѣ љубите, всѣмѣ вѣкѣмѣ ѣмлетѣ, всѣ ѡпокаѣтѣ, всѣ терпѣтѣ (1. Кор. 13. 4—7). Браћо! держитѣ љубѣ (1. Кор. 14. 1.) Браћо! всѣ вѣмѣ љубѣнѣ да кѣвѣютѣ. (1. Кор. 16. 14.).

Када љубав, пробуђена у нама словом истине, одушевљена словом љубави и загријана словом молитве, напредује у дјелању ума и срца и показује се у дјелима: онда вршимо ријечи Господње и чувамо његове заповиједи. Но дрско би било мислити, да у нама живи Господ, као што је говорио за себе Апостол: живѣ не кѣмѣмѣ ѣтѣ, но живѣтѣ во мнѣ Хрѣтѣсѣ (Гал. 2. 20). Ми се још не налазимо у том вишем духовном стању, у којем је био Апостол који хвѣлиѣ кѣ скорбѣхъ (Рим. 5. 3.) рѣдѣвалѣ кѣ страданѣхъ (Кол. 1. 24). Ми прерано мислимо, да стојимо на вишем ступњу савршенства у духовном животу. Док не распнемѣ своѣй плѣтѣ со страстѣмѣ ѣ похѣтѣмѣ (Гал. 5. 24), ми смо — робови гријеху. Ако можемо што казати за нашу утјеху, једино је то, — да је Господ близу нас, и не улази због неспремности наше у срце наше, већ стоји на вратима: сѣ стоѣ при двѣрѣхъ ѣ толкѣ: ѣще кѣѣ ѡсѣлѣшитѣ гласѣ мѣѣ, ѣ ѡкѣрѣтѣ двѣри вѣнѣдѣ кѣ намѣ, ѣ вечерѣмѣмѣ сѣ нѣмѣ, ѣ тѣѣ со мнѣѣ (Апок. 3. 20.) Сѣ стоѣ ѣ толкѣ. Гдѣје? Код мене и код тебе, љубезни брате, на вратима и

мога и твога срца. Он не улази с тога, јер су врата срца затворена тјелесним и земаљским мислима, већ удара словом љубави у чувство самосвијести, да пробуди нашу љубав од гријеховнога дријемежа и да ју побуди на бдијење и молитву. Благо ономе, ко чује Његов глас и отвори му врата! Он ће ући и донијеће блага царства Божијега: правдѣ, мирѣ ѣ рѣдѣстѣ ѿ Дѣкѣ сѣтѣ (Рим. 14. 17).

Прелазим на потребе стварнога надзора у вршењу објетѣ; као што је опасно остављати стадо без пастира, исто је тако опасно остављати братство без надзора. Пастири чувају овце од грабежа звјерског, а надзор чува подвижнике од стријелѣ лукавога.

Да они, који се одрекоше свијета, не мисле нити теже за његовим благом, ни задовољством, треба их сјећати, шта је казао Исус Христос некому, који је изјавио да жели ићи за њим, но жели да се прије оспрости са својим укућанима: Никѣѣже возлѣжѣ рѣкѣ своѣ на рѣло, ѣ зрѣлѣ кспѣтѣ, ѡспрѣкѣнѣ ѣстѣ вѣ црѣвѣѣ Бѣѣ. (Л. 9. 62.)

Да се они, који иду путем самообладања и умртвљења страсти и походи, путем трудова, вјере, молитве, самоодречења и самопожртвовања из љубави према Богу, не би одавали дријемежу, небризи и сањаријама чувствености, треба непрестано утврђивати у мислима и дјелима налог нашег Началника: Бдите ѣ молитѣ да не вѣнѣдетѣ вѣ напѣстѣ. (Мат. 26. 41).

Да они, који се приближују савршенству у духовном животу, не би маљаксавали у духовним подвизима, треба обраћати особиту пажњу на степен њихове тежње и ревности и сазнавати унутрашње покрете њихова ума, воље, срца и чувстава. Свјетовњаци вијесу подвргени тако тешким искушењима тјелесним,

коликко пате од тога иноци, борећи се непрестано са страстима и похотима. И против кога су понајвише управљене распаљене стријеле поднебесних духова злобе, ако не против ревносних подвижника вјере и побожности? Шта више и сами избраници бивају рањени од тих стријела, спотичу се на путу самоодречења и падају.

Много је лакше и корисније предуприједити зло, него истраживати и тријевити га; болест се брже и успјешније лијечи прије, него се осили и застари. На исти начин и душевни недужи могу се уклонити и брже лијечити чим се појаве. А да се то постигне, најнужнији и најуспјешнији је стварни и строги надзор над наклоностима срца: *ѿ срѣдѣ ко ѿсрѣдѣ поминѣнїѣ злѣѣ* (Мат. 15. 19.). Шта пријечи развитак злих склоности к лијености, самовољи, неуздржљивости и расијаности? Строги и једнаки надзор. А шта слаби и уништава ове наклоности? Тај исти надзор.

Не можемо завирити у срце људско; једини је Бог — срцевједац. Не може ли се судити само по спаљашности? Не догађа ли се да опажамо, како се под видом смјерности и скромности скрива лукавство, мржња, злоба, а под копрепом побожности притајава се фарисејска гордост, самопоуздање и сујета? Је ли могуће задовољити се једино видљивим дјелом побожности и добродјетељи? Није ли потребно завирити дубље, у унутрашње расположење срца, да се знаде и *„слабе кријепити, и болесне лијечити, рањене завијати, одагане доводити наспраг, и изгубљене шражити“* (Јез. 34. 4.)

Потруди се, љубезни брате, да сазнаш, колико је могуће, унутрашње стање и, ако ти самому није увијек zgodно да лично надзиреш браћу, а ти позови у

помоћ једнога или два, вјешта у духовном животу, старца. Пазите, да ли сваки полази цркву и да ли не пропушта Богослужења; да ли пажљиво слуша читање и појање, да ли савјесно прави поклоне. Ако примјетите ладноћу у љубави, непажљивост према слову Божијем, немарност према молитви; то знајте, да тај брат долази у цркву са расијаним мислима, без побожности и страха Божијега, и немојте да се устежете сабрати његове расијане мисли у једну мисао о светости храма и поучити га страху и побожности. Пазите на заједничку трапезу, да ли је с побожношћу и молитвом започињу и с благодарношћу завршују, да ли ћутећи једу и пажљиво слушају читање. Ако примјетите да је ко незадовољан са храном, или ако чујете да који жели ма што излишна, тобоже да се утјеше или поткријепе силе: знајте, да је тај брат још занесен угађањем тијелу и не оклијевајте савјетовати му да се уздржава у јелу и пићу. Пазите на ћелије; да ли се вјежбају браћа у читању корисних за душу књига, да ли се Богу моле, да ли се баве рукодјелијем. Ако опазите код кога небрежљивост, лијеност, лакоумност: знајте, да се је брат одао сјећању више на мирски живот, него на размисљање о светим иночким објетима. Пазите на вршене послушности, да ли брижљиво и радо извршују оно, што им је наложено: овдје ћете дознати за ступањ љубави и ревности.

Што је строжији надзор, тим је већа пажња према својим дужностима, тим је мање опасности за нарушење објета, тим има више наде, да ће се испунити. Напротив, шта опажамо ондје, гдје је надзор слаб? Тамо се грјешне склоности развијају слободно, напуштање дужности бива без икакве бојазни, самовоља и ра-

зуданост ради, а да не бива кажњена. Да ли ће се у таковој обитељи сачувати за дуго ред и побожност? Не ће ли браћа навући на себе пријекора? Не ће ли ослабити љубав према побожним добротворцима и поштовање према обитељима од стране ревних поклоника? О, да сачува Господ сваку обитељ од такве несреће!

Кад је у броју дванаесторице избраних ученика Христових био предатељ, испуњен користољубљем, то није ни мало чудо, ако се и међу подвижницима нађу самолђвци, среќољђвци, величаки, горди, хђлници, нелагођарни, немлоќовни, непримирљиви, клеветници, неводјержници, некрђтци, нагли, напыћени, сластољђвци, паче, нежељи когољђвци, ђмђцији ђбразж благочђстђа, силы же ђгђ ђќђргђиђса (2. Тим. 3. 2—5). Шта ће учинити настојатељ с таквим иноцима, кад ни силна убјеђења, ни строги укори не могу да их упуте, да стишавају страсти и да се моле? Не накажђтса словђсы раќж жестђќж, ђще бо ђ ђђразжмђќђж не послђшђђтж (Прич. 29. 19). Карање је неопходно, а не да је само ради утјехе: виљдива казна, ако и не пресијече гријеха у корјену његову, али у најгорем случају може зауставити његово даљне дјеловање; с друге стране користоносно дјелује на оне, у чијим се душама рађа гријех.

Како и чиме да се казне? Премудри учи: разжмђќ разжмђќвађ ђђши стађа твођђ (Прич. 27. 23.). То значи, да смо ми дужни не само познати словесно стадо, него и њихова унутрашња својства познавати, а то за то, да се зна, кога и чему да се учи и упућује, кога у чему треба поштрипити и ободрити, кога опоменути, изобличити, казнити. Ђќжже ђђтж, говори премудри, неподђќнађ лиђђа лиђђђж, ђще ниже сђрдђђа чђловђќжжжж. (Прич. 27. 19.)

Гледати неморална дјела и истраживати их, било би штетно; употребљавати једне и исте мјере код исправљања, било би непаметно. Једни заводе, други се заводе; једни су груби и нескрени, други су осјетљиви и савјестни; размисли, није ли боље исправљати једне опоменом, радом, лишењем; и једну и другу мјеру употребљуј без гњева и раздражења, с љубављу и кротости, по ријечима св. Апостола: км ђђђвђиђ ђсправлђђте таковођо ђђђђж крђтђсти (Гал. 6. 1.).

Не гледај равнодушно на превелику ревност младићђ к побожности; они требају наставе и руководства, — на сталност старјих у правилима побожности; они требају убјеђења и разјашњења, — на пскуство стараца у њиховим духовним подвизима; они требају савјета и поткрепљења. Не догађа ли се, да старци постају младићима, бавећи се пословима младићским; и не догађа ли се, да се старији колебају у сумњи и уклањају од пута истине? Да се може судити о предности једних према другима и давати свакоме што иде, треба судити не толико спољашњим дјелима колико по унутрашњем дјеловању ума, срца и чувства.

Видиш ли, домостројитељу Божији, како велики надзор над браћом припада теби, какву пажњу, бригу, сталност, постојанство и кротост тражи се од тебе? Не малакши у дјелу спасовосном, већ га испуњавај с љубављу и трпљивошћу; не гледај на лиђђа, јер и праведник пада, него пази на све и свуда. Ако видиш кога, да иде путем Христовим, — прати га с миром и радошћу у Господу; а ако опазиш, да који иде својим мислима и жељама по свјетским раскрићима, задржавај га страхом Божијим и судом Христовим.

Христијанство и прогрес.

(Свршетак.)

До појаве Христијанства занимање сопственим рукама код виших сталежа, било је за понижење — стид и срам, јер се знало, да постоје двије категорије људи: „аристократија“ и „демократија“ или изражавајући се српски „дембели“ и „робови“. Са Христијанством и то је пало. Сам „Владика твари“ изабрао је на земљи унижено стање и звање простог дрвдјелце; а Апостоли били су људи богодуховени, па се такођер нијесу стидили ручнога рада.

К сиротињи, слабима и бједнима у опште, древни нехристијански свијет односно се је такођер ништа боље. Они су били или са свим презирани или се на њих није ни обраћала пажња. Чак мудри Платон савјетује, да болне не треба хранити, пошто су већ близу к гробу и ни од какве користи нијесу више по друштво. Дјела дакле *милосрђа, љубави и самопрегоријевања*, — постало је принципом тек у Христијанству. Домови за старе и изнемогле обејег пола, болнице, домови гостопримства и друге хуманитарне установе, — *продукати су само Христијанства*, због чега су се чак и нехристијанци морали чудити — узвикујући: „**та ти Галилејани, ти Христјани, хране не само своје но и наше**“.

Но свјетлост Евангелска — како свједоче скрижали историје — проникла је не само друштвено-социјалне одношаје, већ и државни живот. Премда се је Христос јавио на земљи не као политичар и управитељ овога свијета, јер је одмах, чим је ступио на проповијед, одбацно безусловно сва политичка подозрења од себе, казавши: „**Царство мое не отъ мѣра сѣго**“, налажући цару цареву, а Богу Бо-

жије, — ипак, Христијанство је препородило, или боље да се изразим, родило тако исто и државни живот. Оно види и учи да држава није људска измишљотина, већ божанствени поредак и хармонија. У лицу управитеља и власника, који су постављени, да паграђују свакога по дјелима и заслуги — види не грчко-римске диктаторе и мучитеље народне, већ слуге Божије. Оно не проповиједати приписује каква државна устројства, али се развија у свима државама, како монархијским, тако у најслободнијим републиканским и неограниченим формама владавине. Даје слободу свима управама подједнако; стара се да их својим духом просвијети и оживи. Властима савјетује, да управљају онако, како приличи слугама Божијим; па срећу и благо народа, незаборављајући на свога врховнога Судију, пред којим ће на страшном суду давати извјештај и рачун од својих радова на земљи. Савјетује потчињенима да се властима повињавају и за њих се Богу моле ради самога Господа (I. Петр. II. 13, 18.).

Христијанство значи и у том погледу представља *свијетли контраст не-нормално-конституисаним* државним уређењима свију древних до христјанских народа, у којима није било саобразности међу принципом „*ипсо*“ и принципом „*дужност*“, као што се то тражи и мора тражити у сваком државном, нормално уређеном устројству по идеји права. Више пуноправне касте или сталежи до Христијанства с правом и безусловно користили су се ослобођењем од свију дужности и тешких државних обавеза и терета, а без правни сталежи, више касте,

WWW.UNILIB.RS

подносила су сав потребни кулук и све државне терете. С појавом Христијанства нестало је такво игнорирање права и личности у смислу привилегованих каста или сталеза; нестале су: наследна аристократија и демократија древне грчко-римске империје; нестало је безусловно нуноправних патриција и политички угњетених плебеја; нестало је и феудализма, у смислу средњевјековном, по коме виши сталези, захвативши у своје руке сву власт и сву земљу, говораху ништа мање већ, да су само они рођени ради власти и богатства, а други — да су рођени ради робства и сиромаштине, — све те аномалије велим с Христијанством нестале су, јер је оно објавило једнакост и равноправност у погледу права и дужности појединих личности.

Истина, просвјета и култура још нијесу достигли степен Еванђељског савршенства, али се принципи Христијанства из дана у дан све више и више шире, ступајући у примјену живота како културних, тако и некултурних народа т. ј. просвјета и цивилизација — култура човјечанства иде и приближава се ка Евангелском савршенству на коме и тежи Христијанство. Побједа Христијанства без сумње осигурана је над цијелим свијетом и гдје год људства буде, јер је оно једино — истинита и најсавршенија религија, која одговара свестраним интересима човјечанства у погледу културе и напретка. За доказ тога довољно је напоменути само то: да је Христијанство данас центар и господар Европе, чинећи чудеса, а кад буде овладао цијелим свијетом и култура достигла буде степен Еванђељског савршенства, тада ће и земља бити рај и нестале мача и целата.

На завршетку да примјетимо још и ово. Што се тиче мнимо — рационали-

стичких мншљења Хегела и др., по којима је Христијанство обична појава и несавршенија форма философије: да ће морати пријећи т. ј. претопити се у философију; да је одживјело свој вијек и т. д. вријеме нам не допушта да се и овдје упуштамо са трактацијом око тих појединих мншљења, но ипак не моремо за то ни ућутати. Одговорићемо и то у кратко само ово: не само да Христијанство није ни савршенија нити не савршенија — никаква форма философије и да не може пријећи ни у какву доктрину, него напротив, оно ће дочекати то вријеме, кад ће све доктрине изумријети, које су мислиле и које мисле да га проживе, јер све философске системе колико их је год било и колико данас постоје ништавне су, кад се само упореде са Еванђељем. О томе нас увјерава како историја грађанска, тако и историја философије. Ми видимо како се наука и цивилизација непрестано шири и Христијанство неопада. Шта значи то? За што са развјетком науке и цивилизације неопада Христијанство или не прође у философију, кад је оно нижи ступањ философије — као што то вели Хегел? Није ли то један доказ више, да Христијанство нити је каква форма философије, нити да ће кад-год моћи да пријеђе у философију. Историја нам свједочи како баш из броја ауторитетних философа, бивају велики поборници Христијанства.

Односно пак другога тврђења, да је Христијанство отживјело свој вијек и заостало за временом, ваља примјетити обратно, т. ј. није Христијанство заостало за временом, него је још у вјечности пред временом, к коме баш и тежи вријеме, а не Христијанство времену. Врло су дакле заслијепљени и смјешни они, који тако мисле о Христијанству, јер факта све иначе говоре. Од половине XVIII. в. па амо по-

јављивале су се антихристијанске идеје Волтера, Шеллинга, Хегела, Штрауса, Фајербаха, та и још тма других, ко би их могао сад све изређати, — но све оне биле су, али као и да нијесу, — т. ј. промислом Божијим од њих ни трага нема — зар — само на страницама историје и то непохвално, па за то ми смјело узвикујемо: **нека култура напредује, нека се наука шири и дух људски нека се диже колико му драго, узвишену културу Христијанства неће никад надмашити.**

* * *

Данас неки прогресисте очаравајући се непрестаним видљивим кретањем и постепеним усавршавањем разних праваца животнога развића и обраћајући своју једнострану пажњу к тим шареним промјенама — тврде, да се, бајаги, прогрес човјечанства састоји у тим промјенама; очекујући од њих готову мању с неба, или свако добро и благо. Из чега се и рађа игнорирање, свега онога, што је већ било па прошло; откуда је послје и тежња: све радикално ломити, рушити, и на развалинама тих рушевина зидати — бајаги — боља, нова начела, нове принципе, ново културно здање, шпевајући пустом фразеологијом тако само за то, што су таква начела нова (живот се обнавља а не руши, ко тако поступа тражећи нове изворе културе, неразумије законе природнога развића). Отуда се послје јавља код нас профанација овјековјечених и освећених законских уставова и т. п. Живот се јавља простим и непрестаним одрицањем, коме се, на тај начин, не може да даде ни насупно удовлетворење саобразно потребама духу времена; јер бо све, што је позитивно у њему, т. ј. у животу, тада уклања се из вида и баца се у прашину и бездну за-

боравности халом страсти људских. Живот постаје нула. То је факт!

Нема спора, да је немогуће једном утврђене и времене принципе на вијеки очувати, али баш да то, фанатичко, слијено наступање к прелазним стањима живота, несаобразно са здравим смислом — јесте та „мџра“, која доноси то, да у резултату оптимистичких надâ и очекивања, бивају пагубне суме културнога живота. Баш сва сила и лежи у томе, да при тежњи напријед не буде изгубљена из вида та основа, па којој је безусловно пушпо очекивати сазријевање плодова грађанског и културног живота у опште каквога народа, какве нације. А што је најглавније, у живот се не смије с поља уносити никаква нова начела, као што то желе и прије — времена траже радикални прогресисти! Наш ум треба сâм самостално да се стара да их створи, а она се и јављају сама силом самога животнога развића, никад прије ни послје времена.

Кад би наши радикални прогресисти мало већег критеријума поклањали к новинштинама, које нас „прелшћавају“ те па своје заборављамо, не би било данас оваквог мајмунског подражавања. Жене би биле као и прије, а не као данас: без нужде грбаве и т. п. — Наш народ јако је способан да подражава, а то за то, што је неспособан да се својим истакне. Кад би се на западу почело носити рогови на глави, наши би то примили са највећим апетитом.

Ум наш тада само прочишћава себи пут за слободно кретање. Акснома је: ако станемо на тачку тих лакомислених прогресиста, који вичу само „**НОВО**“ и ништа више, да би живот био само жалосни је-

дан ваздушни метеор, без да и даље о томе говоримо.

Друго је погрјешно мишљење о појму прогреса — *фаталистичко* тумачење прогреса. (И овога није лишен наш прогресиста). — Многи слијепо вјерују да је свако будуће љепше и богатије од прошлога и да на пр. XIX. вијек само по томе — што је он пошљедњи текући вијек, — неизмјеримо више свију вијекова прошлих, даје више квалитативне и квантитативне среће народима од онога, што су народи имали и добијали живећи у прошлим вијековима, који су већ у праху. У том смислу, по мишљењу многих све ма шта да се деси у свијету, све иде к љепшем и савршенијем. Чак и свака револуциона катастрофа, с тог гледишта, оправдана је, — јер бо и она креће човјечанство културноме развићу и у савршавању!? Но ваља знати: живот човјечанства да је потчињен истим условима развића, каквим је подчињен и живот часних народа и живот — ако хоћете — свакога човјека на по се. Човјек постепено пролази узраст младости, зрелости и најзад узраст старости, и тек у годинама здравога мужества достиже потпуно развиће физичких и правствено интелектуалних сила; по на томе ступњу савршенства не задржава се дуго егзистенција његовога индивидуалнога живота; — послје младости и зрелости, почиње опадање и увелост животних сила, и мудра старост може бити богата знањем и искуством, но без силе и енергије, ипак неопходно се јавља на стању савршенијем, другом узрасту живота, природним путем приближавајући човјека к смрти. Подобна постепеност не само узвишавања но и упадка животних сила, примјећава се и у историји народа. Сваки народ има вријеме рашћења, вријеме развитка, опадања

и старости. И у човјечанству влада такав закон живота, и оно је имало своју младост, када су се почеле и развијале његове силе; оно ће имати и своју старост, када ће са почетком опадања његових сила, природно да почне и да слаби. И ако такав прогрес доводи човјечанство к развитку његових сила, то он га, дакле, може довести и к упадку: оно што је имало свој почетак у времену, то са временом имаће и свој свршетак. То је такође аксиома. Нека се данас групирају разни људски односи; нека се живот распростире на квадрат и куб, увећавајући разне потребности и налазећи новија средства к њиховим задовољењима; нека се сва „житејска“ питања постигну човјеком, — све је то опет сигнал сазрјевања човјечанства, ма куда се и камо оно кретало. Може бити, дакле, да та сама ширина живота и разноврсност човјечијих брига и односа, послужи регресом за човјечанство к тој отрцаној старости, о којој многи тако мало мисле — вјерујући само у прогрес историје, у *фаталистички прогрес*.

Такав је поглед на прогрес стао достојанством данас већине наше „безграматне“ интелигенције, особито с времена кад је „геленизам“ стао господином масе, тумачећи биће човјечије диалектичким прогресом. Но ми не треба да губимо из вида никад то, да закон историјског развића није и не може бити „хегеловска абстракција, и да је он тијесно скопчан са законом слободе, која подједнако с вишом неопходном разумном силом, одређује ход — ток човјечије судбе. Провиђење — чијим именом ми ћемо замијенити оно, што се на језику философа неких зове слијепом неопходношћу, — указао је ту благу цијељ човјечанству и по могућству, нестјешњавајући слободу

садјејетвује томе, да се не би уклонило од одређеног му правца. У основу историјског развитака леже дакле закони категоријски, који су нацртани „свише“: они тако рећи и образују „канву“ у историји културнога развитака и прогреса у опште.

Ти закони, који су основ човјечанства јесу принципи Христијански, којима из стољећа у стољеће човјечанство и ступа на суерет.

Говорио:

Милош С. Анђелковић,

ђак академије.

ДОГМАТ О СВЕТОМЕ ПОСТУ.

Преводи слободно из „Камена вјере“ Вид. **Парежанин**, богословац у Релеву.

Увод.

За различне болести требају и различне лекарије. Али ми овдје нећемо говорити о тјелеснијем болестима, нити о тјелесном лијечењу, него о духовном. Духовне дакле болести, које душу чине немоћном, јесу гријеси, и дијеле се на три части: једни бивају дакле тијелом, једни душом, а једни имањем. Тјелесни гријеси јесу: прекомјерно јело и пиће, пијанство, блудство, прељубочинство, и свака нечистоћа тјелеснијех гријехова. Душевни пак гријеси јесу: сваке лукаве и неваљале помисли: безаконе жеље, гордост, властољубље, величање, славољубље, завист, и томе подобна. А гријеси који потичу од имања, јесу: лакомство, грабљивост, крађа, отимање, разбојништво, и свако неправедно теживо,

Свију овијех трију врста гријехова налази се разлика у св. Писму.

Св. ап. Јован у својој посланици говори: „Све што је на свијету, тјелесна жеља, и жеља очију, и понос живота, није од Оца, него је од овога свијета“ (I Јован. II. 16).

Тјелесна жеља припада тијелу; жеља очију принадежи ко имању; понос живота принадежи души. Па као што је

болест од три врсте, о којој рекосмо, тако је од три врсте и лијечење.

Трима врстама неваљалијех дјела огорчавамо Бога; а и трима врстама добријех дјела, која припадају души, тијелу и имању, можемо, само ако хоћемо, помоћу благодати божје, ублажити гњев божји. Добра дјела душе јесу молитва; добра дјела тијела јесу пост, а добра дјела, која потичу од имања, јесу милостиња.

Ово је од три различите врсте лијечење трију различитијех рања, које је пошљедица исповиједи и покајања.

Ну, и о молитви и о милостињи не ћемо овдје водити много расправе с' противницима, а за пост много нападање трпимо од њих, као што ћемо видјети у овоме догмату.

Али прије него што се прихватимо самога дјела, изложићемо овдје нешто што се односи к' знању.

Знање прво.

Шта је дакле пост и како се дијели?

Пост у опште јест својевољно уздржавање од жељенијех сласти. Каже се „самовољно“ уздржавање за то, јер уздржавање од онога, што бива по *нужди*,

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

т. ј. или због оскудице, као што бива код сиромаха; или због немоћи, као што бива код болесника; или због притворности, као што бива код лицемјеријех (Фарисеја): нема снаге ни важности, која приличи посту; а то зато, што такав пост није пошљедица од добре воље, него од невоље, или од притворности.

Пост се раздјељује на четири части: на пост духовни; на пост наравствени; на пост природни, и на пост црквени.

Први пост духовни јесте уздржавање и удаљивање гријехова, по ријечи Божијој: „Таки ли је пост који изабрах да човек мучи душу своју један дан? да савија главу своју као сити и да стере пода се костријет и пепео? То ли ћеш звати пост и дан угодан Господу? А није ли ово пост што изабрах: да развезем свезе безбожности, да раздријешим ремење од бремена, да ошишам пошлагчене, и да изломим сваки јарам? Није ли да преламам хљеб свој гладноме, и сиромахе прогнана да уведеш у кућу? кад видиш гола, да га одјенеш, и да се не кријеш од својега шијела?“ (Исаија гл. 58. ст. 5.—8.)

Овакав пост духовни, т. ј. уздржавање од неправде, од свакијех неваљалијех дјела, јесте опћи за све, и свакога времена. И на саме свијетле празнике, овакав пост, свак је дужан чувати. Но овдје не ћемо говорити о овакоме посту.

Други пост наравствени — морални, који припада моралу, јесте умјерено употребљавање јела и пића, ради здравља и поштена живота. Такав пост многи и од старијех философа грчких чуваху и сада чувају и „Магометани“. Но ћемо ниже о томе посту говорити.

Трећи пост јестааствени — природни (тако га називаше богослови) јесте: ни мало не јести нити пити. А ово бива

прије причешћа са тијелом и крвљу Христовом....

А четврти пост, црквени, јесте: уздржавање од некијех јела по закону и правилима св. цркве. О овоме посту је велика расправа у овоме догмату с' противницима поста....

И овај пост бива сваке године четири пута за неко извјесно вријеме, а тако и сриједа и петак сваке недјеље преко године,

Друго је пост помјесни, који понекад у некијем предјелима и градовима због неке потребе, као н. пр. у вријеме рата, поста, суше, погибели, потреса и т. д. завјетује по потреби мјесни пастир.

Друго је опет пост опћи, кога чува сва црква; и друго пак пост сопствени, коме се неко упражњава, због себе самога, а ово бива или по некоме обећању (завјетовању), или по заповједи дотичнога духовника.

Знање друго.

Који су састави поста, или из чега се пост састоји? Пост се састоји из ово троје: времена, количине и својства.

Прво се назива временом, т. ј. у које доба треба јести.

Они, који пошћаху у староме завјету, јеђаху само у вече. Тако у књизи Судија читамо: „И изиђоше сви синови Израиљеви, и сви људи у Ветил, и плакаху, и сједоше пред Господом, и постише тај дан до вечера.“ У књизи Царева говори се: „Плакаше и постише до вечера за Саулом“, а на другоме мјесту исте књиге стоји написано ово: „Кле се Давид, говорећи: ево нека ми учини Господ нећу окусити хљеба нити ишта друго, докле не зађе сунце“.

То се може видјети и на другим мјестима св. Писма, ушљед чега је јасно,

да су старозавјетни оци, кад су постили, јели само једном на дан, и то у вече.

Но црква Христова својим вјернијем, који посте, није опредјелила сталнога времена, када ће јести. А и данас има многијех, који се, по примјеру древних отаца, уздржавају од јела до вечера. А има их и таковијех, који не једу ни у вече (особито у вријеме св. четрдесетнице, сриједом и петком). И тако шљеђују св. ап. Павлу, који за три дана ништа не једе нити пи.

А не оскудјевају у побожности и такови, који уз велики пост, почевши од понедјељка па до суботе пет дана, у знак пет рана страдалнога Христа, тијело своје изнуравају. О овоме пише св. Епифаније у кратком поучењу. —

А они, који су немоћни и који се нијесу обикли на пост, обично (изузимајући суботне и недјељне дане) не једу све до деветога сахата дневи, т. ј. до трећег сахата послје подне.

Они дакле, који на овај начин посте, угледају се на Исуса Христа, који би на страдању све до деветога сахата дана. А у деветоме сахату од свију трудова и страдања својих ослободи се смрћу.

Друго се назива количином, т. ј. колико треба да једу они, који посте.

Разговјетно је дакле, да ономе, који пости, толико треба јести, колико је нужно да поткријепи своје изнемогло тијело и снагу, која му оскудјева, т. ј. не зато, да се наједе, него само да се окријепи.

А ово говоримо за оне, који раде и и служе, јер им бреме дотичнога рада, односно служба, потребује поткрјепљења. Почем су пак различни начини живота онијех, који радње врше и који не раде, то бива разлике и у снази људскога живота. Неки су јаки а неки немоћни; ради тога непрелазне мјере св. црква у погледу

јела није једнако свима опредјелила. Овај пак закон само за све у опште вриједи: „*иосно јело служи само ради пошкрјепљења*“.

Треће назива се својством, т. ј. каква јела треба да једу они, који посте: масна или рибна, или само од плодова земаљскијех, или јела, која су продукти од некијех животиња, као: масло, млијeko, сир, јаја и т. д.

Ово су различна својства јелâ, о којима је велика распра са противницима поста. Јер неки од њих са свијем не примају поста, а неки ако и примају, но не потпуно. Примају у посту вријеме и количину, али својство не. Вријеме: да не треба рано него касно јести (не јести често); количину: да треба јести умјерено, а не и сувишно. Ово само неки од противника примају, својство пак са свијем одбацују, и кажу, да је то јеретичко, на име: уздржавање од маснијех јела, као: меса, масла, млијека, сира, јаја и другијех.

Тако дакле ти мудрују, којима је „*Бог шрбух и кончина погибао*“.

А наша св. православна црква заповиједа нам свакијем начином, да, не само вријеме и количину, него и својство јела у погледу поста чувамо, као што ћемо напријед видјети.

Дио први.

Камен православне вјере.

Почем су овдје стављена многа питања, која једнијем одговором није могуће ријешити: ради тога овај први дио расположићемо на три раздјелења и установљења.

У првоме раздјељењу и установљењу ћемо показати, да је пост у опште од закона божијега, и да се утврђује на св. Писму.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У другоме раздјељењу и установљењу јавићемо, да црква Христова има власт прописивати законе о посту.

У трећем раздјељењу изложићемо четири установљења: прво о посту свете четрдесетнице; друго о четири годишња поста, која бивају сваке године; треће о својству постнијех јела, и о посту сриједе и петка.

Раздјељење прво.

О посту у опште.

Установљење прво.

Пост у опште има свој почетак од заповиједи божије и утврђује се на св. Писму.

Глава прва.

Прописи из св. Писма старога завјета о заповиједи поста у опште.

У књизи „Битија“, глави 20., говори се: „И заповиједи Господ Бог Адаму, говорећи: од свакога дрвета, што је у рају једи плода, од дрвета пак, које је за познавање добра и зла, не једите, јер чим од њега окусите, умријећете“.

У књизи пророка Јоила, глави другој, стоји написано: „И сад говори Господ Бог ваш, обратите се к' мени са свијем срцем вашијем, са глади и с' плачем и са жељом, и растворите срца ваша, а не хаљине ваше“. А на другоме мјесту исте књиге говори: „Засвирајте трубом у Сијону, осветите пост, проповиједајте лијечење, скушите људе“.

У књизи Товита, глави 12., пише се: „Боља је молитва с особитијем уважењем и милостињом, него сабирати злато у благајнице, јер милостиња избавља и од смрти, а она и од гријеха очишћава, и чини да се стече вјечан живот.“

Глава друга.

Прописи из св. Писма новога завјета о заповиједи поста у опште.

У јеванђељу по Матеју (VI. 16.) говори Христос: „А кад постите, не будите

жалосни као лицемјери; јер они начине блиједа лица своја да их виде људи гдје посте. А кад ти постиш намажи главу своју и лице своје умиј“. У јеванђељу по Матеју IX. 14.; Марку II. 18.; Луки V. 35., стоји написано: „И бијаху ученици Јованови и фарисејски, који пошћаху; и дођоше и рекоше му (Исусу): за што ученици Јованови и фарисејски посте, а твоји не посте? И рече им Исус: „еда ли могу сватови постити док је женик с њима? Него ће доћи дани, кад ће се отети од њих женик, и тада ће постити оне дане“.

Код Матеја (XVII 21.); Марка (IX. 29.); овако каже Исус кад је излијечио бјесновита човјека: „А овај се род изгони само молитвом и постом!“ Из ових Христових ријечи очито се показује заповијед Христова о посту, а ту можемо овако тумачити: Сваки је дужан да одгања од себе бијеснило сваким начином. О томе нас учи и сама наша природа. Но од бјесноте, т. ј. од утицаја ђаволског, ничим се не може излијечити осим молитвом и постом. За то је дакле дужност свакога, да пости и да се моли Богу.

Св. апостол Павле у својој посланици Римљанима говори: „Да ходимо по дану: не у ждерању и пијанству, не у курварству и нечистоти, не у свађању и зависти“ (XIII. 13.) А на другом мјесту он исти каже: „Не чините угодности тијелу у страстима“.

Но на супрот томе говори исти апостол у посланици Коринћанима, и то овако: „не забрањујте се једно од другога, већ ако у договору за вријеме, да се постите и молитве Богу“ (I. гл. 7. ст. 5.), а у другој посланици Коринћанима каже: „Покажите се у свему као слуге Божије, у трпљењу многим, у невољама, у биједама, у тјеснотама, у ра-

нама, у тамницама, у бунама, у трудовима, у неспавању, у посту“, (VI. 4. 5.) У истој посланици говори и ово: „У трудовима и послу, у многим неспавању, у гладовању и жеђи, у многим пошћењу“. (XI. 27.). А у посланици к Јеврејима говори: „Не опијајте се вином, у коме је курварство“ (5. 18.); тако дакле да не спавамо као и остали, него да пазимо и да будемо тријезни (Солуњ. V. 5.). Апостол Петар у посланици својој говори: „Зато, љубазни, запрегнувши бедра својега ума, будите тријезни, и зацијело се надајте благодати, која ће вам се принијети кад дође Исус Христос“ (I. гл. I. 13.) Будите тријезни и пазите, јер супарник ваш, ђаво, као лав ричући ходи и тражи кога, да прождере“ (I. V. 8.) „Поморите дакле уде своје, који су на земљи (Кол. III. 5.)

Ову главу закључујемо са Христовим ријечима: „Уђите на уска врата; јер су широка врата и широк пут што воде пропасти, и много их има, који њим иду. Као што су уска врата, и тијесан пут што воде у живот, и мало их је који га налазе“ (Мат. VII. 13. и 14.).

Али која су то уска врата и тијесни пут? Је ли овај, што учи, да се пости, или онај, што налаже, да се своме Богу, т. ј. утроби, чини свака угодност, а да се свете пости уништавају? О томе нека сваки право пресуду изрече.

Глава трећа.

Прописи о посту у опште из примјера оних, који постише у старом завјету.

Да су људи постили и у старом завјету, дакле да је пост још и онда постојао, имаде много непобитних доказа у св. Писму ст. завјета. У књизи Исхода читамо да је Мојсије, који изведе народ Израљски из Мисира постио.

И уђе Мојсије у сред облака на гори, и бјеше ту на гори четрдесет дана и четрдесет ноћи. (24.). А на другоме мјесту стоји написано: „И бјеше тамо Мојсије пред Господом четрдесет дана и четрдесет ноћи, не једући хљеба ни пијући воде (34.)“. У књизи Судија Израљевијех стоји написано: „И изидоше сви синови Израљеви и сви људи у Ветиљ, гдје плачући сједоше пред Господа, и постише тај дан све до вечера. У књизи царева говори се како су сви људи Израљски постили тај дан... и рекоше: „Сагријешисмо пред Господом.“ Такође у књизи царева каже се како су Израљци, пошто су сахранили кости Саула и његова сиња, постили седам дана.

Давид се куне, говорећи: Ево, нека ми буде свједок Господ, нећу јести хљеба нити шта друго док не зађе сунце. (II. Цар. 3.) У истој књизи налазимо још примјера, ће се каже, да је Давид постио. Исаија пророк, који иђаше на божију гору Хориву, постио је четрдесет дана и четрдесет ноћи. (III. 19.). Јосафат, будући престрашен страхом, сав се бијаше одао на молитву Господу, и проповиједаше пост по свој Јудеји. (II. Пар. 20.). Јездра говори: „И обећаш ту пост и младићима пред Господом Богом нашијем, да заштем од њега добри пут нама и оцијем, који с'нама бјеху, и синовима нашијем, и стоци нашој.“ (8.) У књизи Немеја стоји написано: „Када чух те ријечи, сједнувши плаках и јадиковах за много дана постећи и молећи се пред лицем Бога небеснога.“ (1.). А у књизи Товита ово: „Сара за три дана и за три ноћи не једе ништа нити шта пи, но стајаше плачући и мољаше се Богу“. (3.). У књизи пак Јудита: И смирише се они и жене њихове у душама својима у посту и молитвама. (4.). А на другоме мјесту поред осталог и ово: Чуће Господ Бог молитве ваше

ако живећи останете у посту и молитвама пре Господом...

Јестира заповиједа Јудејима да посте па каже: „Постите ради мене; немојте јести нити шта пити по три дана, дању и ноћу: а ја и моја слушкиња такође не једемо.“ (4.).

Псалмопјевац, молећи Господа да му буде помоћник против онијех, који на њ нападају, каже поред осталог: Ја се у болести њиховој облачих у врећу, мучих постом душу своју!! (Псал. 35. ст. 13.); а на другоме мјесту, тужећи се пред Господом на безбожнике, вели: „Колѣна моја изнемогоше од поста, и тијело моје омрша“ (Псал. 109. ст. 24.). У књизи Јеремије пророка говоре синови Јонадана, сина Рихавова: „Не ћемо пити вина, јер Јонадав, син Рихавов, отац наш, забранио нам је, рекавши: не пијте вина ни ви, ни синови ваши до вијека“ (35. ст. 6.). А на другоме мјесту у истој књизи читамо: „А пете године Јоакима сина Јосијина, Цара Јудина, мјесеца деветога огласише пост пред Господом свему народу Јерусалимском и свему народу, који дође из градова Јудинијех у Јерусалим“ (36. ст. 9.).

Пророк Данило каже: „У то вријеме ја Данило бјех у жалости три недјеље дана. Јела угодна не једох, ни месо ни вино не уђе у моја уста“ (X. 2 и 3.).

О посту се спомиње и у књизи пророка Јоне: „И Нинељани повјероваше Богу, и огласише пост“. (III. 5.).

Ево ви, који се противите посту и који га, на жалост, не уважавате, имате много примјера из ст. завјета, гдје се очито види, да је пост још и онда постојао, коме су се старо-завјетни праведници упражњавали. Па шта вам се чини: јесу ли нам они тијем дали најбољи примјер да се и ми на њих угледамо, т. ј. на њихове

добродјетељи, те да у тијем напредујемо? Не каже ли ап. Павле за све старо-завјетне праведнике, који постише: „А ово бише угледи нама“; и: „ово“ се пак све догађаше угледи њима, а написа се за науку нама, на које пошљедак свијета дође“ (I. Корин. VI. 11.).

А и сам Исус Христос ставља за примјер Нинељане свијема, које се кају за гријехе, па каже: „Нинељани изићи ће на суд с' родом овијем, и осудиће га; јер се покајаше (постећи) Јонинијем учењем: а где, овдје је већи од Јоне“. (Мат. XII, 41.).

Рећи ћете, можда: Христос нас је ослободио од старозавјетнога терета — јарма, — јер то потврђује и апост. Павле, говорећи: „Тако, браћо, нијесмо дјеца робињина него слободне. Стојте дакле у слободи, којом нас Христос ослободи, и не дајте се опет у јарам ропства ухватити“ (Гал. IV. 3.; V. 1.).

Јест, али исти ап. каже и ово: „Ево ја Павле кажем вам, да ако се обрежете, Христос вам неће ни шта помоћи“ (Галат. V. 2.).

Из овијех ријечи, које су довољне да побију сваки изговор, да не треба постити, види се разговјетно којег нас је јарма ослободио Христос. Христос нас је дакле разријешо-ослободио — од дужности обрезања као и обреда у погледу принашања старо-завјетнијех жртава. И за то већ не приносимо на жртву: овце, теоце, волове, козлиће, тице и сетале, животиње. Али нас није ослободио Христос старозавјетне дужности у погледу познавања Бога и испуњавања закона божијег, т. ј. да не познамо Бога и његове заповијести да извршујемо. Није, јер би иначе ослобођени били и од Бого-

Глава четврта.

Прописи о посту у опште по начину онијех, који су постили у новој благодати.

Сам Исус Христос постио је четрдесет дана и четрдесет ноћи. А када га је по томе ђаво кушао, одговорио му је: „Не живи човјек о самом хљебу, но о свакој ријечи која излази из уста Божијих“ (Мат. IV. 4.). Тако исто постио је и св. Јован Крститељ, као што каже јеванђелист: „а храна његова бијаше скакавци и мед дивљи“ (Мат. III. 4.). А о Јовану говори сам Христос овако: „Дође Јован, који не једе ни пије“ . . . и похваљује га као пророка и још више од пророка: „Ни један између рођенијех од жена није изишао већи од Јована Крститеља“ (Мат. XI. 11.).

У књизи дјела ап. стоји написано: „А кад слушаху апостоли Господу и о кад пошћаху, рече Дух свети: одвојте ми Варнаву и Савла на дјело на које их позвах. Тада постивши и помоливши се Богу метнуше руке на њих, и отпустише их“ (Дјел. апост. XIII. 2 и 3.). Јеванђелист Лука говори о пророчици Ани, да је она постила и служила Богу у храму осамдесет и четири године. „И бјеше Ана пророчица, кћи Фануилова И та удовица не одлазаше од цркве и служаше Богу дан и ноћ постом и молитвом“ (Лука II. 36 и 37.). Тако је постио и сам ап. Павле одмах у почетку кад се је обратио из незнабоштва у Хришћанство, као што читамо из дјела апостолскијех: „И бјеше три дана слијеп, и не једе нити ни“ (Дјела ап. IX. 9)

Он исти (ап. Павле) пише много у својим посланицама о гладовању и о жеђи. Тако је постио и Корнилије, који бјеше капетан у Тесарији од чете која се зваше „талијанска“. Он сам говораше: има четири часа да постим све

до овога часа, а у деветом часу, молећи се у својој кући, виђех човјека обучена у свијетлој одјећи, који стаде преда ме (т. ј. анђео).

Апостол Павле у својој посланици Тимотију каже: „Више не пиј воде, него пиј по мало вина, желуца ради својега и честијех својијех болести“ (I. Тим. V. 23.) Од туда може сваки виђети, колико пошћаше ап. Тимотије, који вина ни мало не пијаше, осим по савјету односно заповијести својега учитеља, св. ап. Павла.

О посту свију апостола у опште сам Исус Христос говори: „Кад се отме од њих женик, онда ће постити“.

Можда ћете, противници поста, рећи на ово: одлазак женика представља смрт Христову. Апостоли постише дакле само пошље Христове смрти, а не и у остало вријеме. Али вам ето на то одговора: Одлазак женика Христа не означава само смрт Христову, него и вазнесење на небо. А да су апостоли постили и по вазнесењу Христовом на небо, то се јасно види већ из горњијех примјера. (Дјела апостол. XIII. 2.: XIV. 22.). То се исто може виђети и из овијех ријечи: „А Петар и Јован иђаху заједно горе у цркву на молитву у девети сахат“ (Дјел. апост. III. 1.). А извјесно је да нијесу јели. Девети сахат по источ. рачувању јесте по нашем: трећи послије подне.

Шта ћете дакле рећи, противници? Хоћете ли пак ово: апостоли постише онда, кад се оте од њих женик — Христос? А није ли се од нас тај исти женик душа нашијех — Христос раздвојио?

Од апостола раздвојио се је Христос само тјелесно, т. ј. они га послије његове смрти на крсту, када им се јављао за четрдесет дана и при самоме вазнесењу на небо, нијесу могли виђети у његовој тјелесној природи; али с' благодаћу својом духовно

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

свагда им је био присутан. А шта ћемо ми, који не видимо Исуса Христа у његовој тјелесној природи, а благодат његову, чинећи непрестано гријех, од себе удаљујемо?!

Кад су дакле апостоли постили, који су Христа као Богочовјека гледали и с њим опћили, тијем више треба да ми постимо, који Христа нигда не виђесмо.

Пошље времена апостолскога, особито почевши од цара Константина Великога, бише многобројни испосници у св. цркви, као: Павле Тивејски, Антоније Велики, Јевтимије, Макарије, Сава Освећени, Теодосије, Паисије, и Бог сам зна колико још њих бијаше таковијех. Само бијаше оваковијех земаљскијех анђела пуна Ливија, Тивајида, Египат, Атонска и синajsка Гора, и многобројна друга мјеста, која се прославише са животом оваковијех испосника — који постише.

А читајући Патристике, Минеје, Прологе и њихова житија, која вјерно написаше многи писатељи, морамо се данас њиховоме посту, који тако могоше, као људи с човјечијом природом, да чине. За то су пак између њих многи данас у броју светитеља божијих.

Но трудна дјела оваковијех испосника и њихово строго пошћење нећемо овдје потанко истицати, због великога броја таковијех. . . . Многе похвале, које се односе на св. оцева, који постише и скончаше свој земаљски живот у посту и молитви, налазе се у књизи која се зове: „Саборник“ лист 201.; даље у „Слову“ св. Јефрема, лист 112., и у другијем књигама.

Али ви противници, осим св. Писма и осталијех књига и предања светијех презирете.

За то је дакле све пјевање о томе узалудно ономе, који затиска уши своје. Овдје кажем само ово; мислите ли, да су

они, који тако постише, били грјешнији од свију људи?

Нијесу, ја вам кажем; но ако се не оканемо *обожаванја свога шрбуха, дакле угађања и задовољавања својему шијелу и шјелеснијем страстима, сви ћемо проиасати.*

Ну послушајмо ап. Павла, који громко говори: „Тјелесно мудровање *смрти је* а духовно мудровање *живота је* и мир. Јер тјелесно мудровање непријатељство је Богу, јер се непокорава закону божијему нити може. Јер ако живите по тијелу *помирјећете*; ако ли духом послове тјелесне морите, *живљећете*“ (Римљ. VIII. 6. 7. 13.).

Глава пета.

Снага прописа о посту у опште, обзиром на различите користи, које бивају ушљед поста.

Прва корист, која бива ушљед поста, јесте: усмирење тијела и уздржавање од свакога неваљалога дјела. А ово је Богу врло угодно; њему је дакле мило да избегавамо тјелесне страсти и сувишне жеље. О овоме говори и св. ап. Павле, кад каже: „Морим тијело своје и трудим“ (I. Кор. X. 27). Морим, вели, т. ј. постом, као што тумачи св. Златоуст. А ово је оно, о чему и псалмопјевац поје: „Ја се у болести њиховој облачих у врећу, мучих постом душу своју“ (Псал. 35. 13.); а на другоме мјесту пјева: „Кољена моја изнемогоше од поста и тијело моје омрва“ (Псал. 109. 24.).

Као што коњаник, који јаше на коњу неукроћену, иде несретнијем путем, кроз уске долине и опасне ритине, куда иначе не би он хтио: *тако су и онијем, који су неукроћена шијела, отворени пушеви на свако безаконје; не иду дакле такови шазом побожности, него неваљалства.*

Св. пост дакле има ову снагу, да *укроћава страсти, да изкорјењује завист, да угушује пламен велике љуштине и гњева,*

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да испријебљује горделивост, сујешу, славољубље; да у оштите чула наставља на уму прави, краће рећи, пост је преславни убица страсти; пост цгушује сувисне неморалне жеље и побјеђује сваку бјесноћу тијела; пост је празник одлични.

Друга корист, која долази као шљедство поста, јесте та, што уређује душу за молитву и да мисли само о ономе, што је небеско. Тако је Мојсије уредио душу своју постом, прије него што се је усудио изићи пред Бога, да с' њим говори, кад је имао примити и *Богодани закон* на таблицама, прстом божијим исписан.

Исто тако постио је и пророк Илија четрдесет дана и четрдесет ноћи, прије него што се је удостојио да види Бога „во гласје хладна тонка“ на Гори Хориви. Тако се је и пророк Данило спремио „триседмичним“ постом, да сазна и разумије откровење божије.

Пост је дакле баш као степенице, по којим се узноси ум љуцки на небо; он је као крила, на којима душа лети к' Богу; ђе мисли о њему и о ономе, што је на небу.

Трећа корист од св. поста јесте та, што он рађа у нама особиту побожност и богопоштовање. Тако пророчица Ана у посту и молитви служаше Богу и дан и ноћ (Лука II.). А она не пошћаше овако по божијој заповиједи, него по својој *соственој* вољи. Али овијем својијем својевољнијем постом заиста Бога поштоваше и њему служаше.

О овоме говори и св. ап. Павле: „Молим вас дакле, браћо, милости божије ради, да дате тјелеса своја у жртву живу, свету, угодну Богу; то да буде духовно ваше богомољство“ (Рим. XII. 1.)

Овдје ап. говори о укроћавању тјелеснијех страсти, што особито бива постом, и ово убијање тијела назива „словеснијем служењем“.

Четврта корист од св. поста јест та, што он умилоствљава у гњеву Бога и њега задовољава.

Тако синови Израиљеви постећи умилоствивише Бога те одржаше славну побједу. Тако је и цар Ахав, који иначе бијаше незаконик, убица, отимач, пошто оте виноград Навутеја, и њега самога уби: постећи и убијајући своје тијело, добио олакшање и од чести помиловање пред Богом. Тако и Ниневљани, постећи строго, ублажише гњев божији према себи. Тако бијаше и за времена Јестире и Јудите, када се људи избавише постом од предстојеће смрти. Пророк Јоило у у књизи својој говори људима: „И сад говори Господ Бог ваш: обратите се к' мени свијем срцем својим и постећи и плачући и тужећи. И раздерите срца своја а не хаљине своје, и обратите се ка Господу Богу својему, јер је милостив и жалостив, спор на гњев и обилат милосрђем и каје се ода зла“ (II. 12. и 13).

Пета корист од св. поста. Постом испроси човјек од Бога како времено тако и вјечно блаженство.

Тако је Ана, жена Јелканова, испросила у Бога сина Самуила. Св. Амвросије Милански каже: „Цријево празно јела, би испуњено сином“.

Пророк и цар Давид мораше себе постом за то, да би испросио у Бога живот своме сину, који му боловаше. Тако се је Сара постом спасла од бјесова, да се обистине Христове ријечи: „Овај род не може се испћерати ничим осим молитвом и постом“

Но особито ова корист св. поста, т. ј. получење од Бога вјечнијех и временнијех блага, види се у ријечима Исуса Христа, који говори: „А кад ти постиш, намажи главу своју, и лице своје умиј. Да те не виде људи гдје постиш, него

Отац твој, који је у тајности; и Отац твој који види тајно, платиће теби јавно“ (Мат. VI. 17. и 18.). А дати неће ништа друго, осим плату.

Овдје Исус Христос ставља насупрот прави непритворни пост, посту фарисејском, који је лицемјеран. Јер Фарисеји кад пошњаху, бијаху жалосни, хотећи да их за то хвале људи. Зато о њима говори Христос: „Заиста вам кажем да су примили плату своју“, т. ј. похвалу од људи.

Истински пост, који дакле није лицемјеран, не циља на то, да стече

похвалу од људи, него очекује плату своју на небесима, да се испуне ријечи Христове: „И Отац твој који види тајно, платиће теби јавно“!

Почем дакле обећава Христос плату на небу за пост, то они, који искрено — без притворности — посте, могу и хоће заслужити својим таковијем пошћењем, и испросити себи у Бога и времено и вјечно жељено блаженство.

А све остале користи св. поста, па ма да их ко и много стече, убрајају се у извор пет гореноменутих користи.

(Наставиће се).

О разлозима који раскидају брачну везу, и о судском поступку у парници за раскид брака.

Написао: **Тома Алагић**, прота, професор Богословије.

(Наставак.)

Ми дијелимо разлоге, који раскидају брачну везу у пракси православне цркве, према њиховом поријеклу и вриједности са црквеног гледишта у *три врсте*. У прву врсту иду разлози, које је установила црква на основу својих каноничких извора. Ови се могу назвати *каноничким разлозима* у тијесном смислу. — У другу врсту иду разлози, које је истакла и утврдила грађанска власт (старо-грчко грађанско право), које је у току времена и црква примила у своје *зборнике*. Ови се могу назвати *полуканоничким разлозима*. У трећу врсту иду разлози, које ипаче нешто старо, нешто новије грађанско законодавство, но које црква још није усвојила; међу тијем догађа се, да у неким приликама и у неким крајевима вриједе у парбеним брачним питањима. Ови се по томе могу назвати *неканоничким разлозима*.

А. Канонички разлози.

1. Прељуба.

У светом писму изречно стоји, да сваки треба, да држи женидбу у части, женидбена постеља да буде чиста, жене да љубе своје мужеве, да буду поштене, чисте , и да је

сваки, који погледа на туђу жену са жељом, учинио је већ прељубу у срцу својем¹). Разлог, да се раскине брак услед прељубе оснива се, као што смо напријед казали, на ријечима Христа Спаситеља, које су послужиле за основ апостолској науци и каноничким одредбама о овоме предмету²). И старији и новији, црквени и грађански закони држе прељубу за разлог, који раскида брак. Византијски грађански закони и стара црквена правила, држе за прељубу, не само кад жена крај својега законитог мужа има тјелесни дотицај и са којим другим човјеком, или муж код своје жене са туђом женом, или кад жена остави свога мужа и пријеђе к другоме, или кад жена премама туђега мужа, или муж остави своју и пријеђе к другој³), — него и тада, кад жена прије удадбе, или у времену од првога брака до другог, има с киме тјелесни

¹) Посланица апостола Павла Јеврејима гл. 13., ст. 4. Титу гл. 2.; ст. 4. и 5.; Солуњанима прва посл. гл. 4., ст. 3., 4., 5. и 9.; Мат. гл. 5., ст. 98; 2. Петрова гл. 2.; стих 14.

²) Прва Кор. гл. 7.; трулскога сабора правило 87. и 93.; картаг. саб. прав. 102.; Вас. Вел. прав. 9., 37., 39., 77. и т. д.

³) Вас. Вел. прав. 9.; трулскога саб. прав. 87.; испр. ап. прав. 58. и његово тумачење у Пидалионџу (Πηδάλιον), страна 34, атинскога издања од год. 1841.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

додир, изуzeвши прилику, кад се то деси силом, уелијед обмане или другога кога забрањенога дјела¹). Кад дакле има муж праве доказе, да је његова жена била с другијем, н. пр. кад је опа-вио, да је с другим зачала, кад приведе свједоке очевидце, или означи прилике, у којима се то збило, тако да могу увјерити судију о пријеступу, — може искати, да се брак његов раскине²).

Но прије него што иште раскид брака, ваља муж да има ово на уму:

1. Ако прије својега брака са својом женом, није ништа знао за њен неморални занат и по-ступак, него тек кад се оженио с њоме и видио, да је изгубила невиност дјевојачку блуднијем животом³); онда може тражити раскид; ако ли је знао, или ако је узео удовицу прије него што је истекла година дана њене жалости и црнине за првијем мужем, или пак 9 мјесеци, односно 6, или у времену, кад се не може знати, да ли је иста зачала с њиме или с првијем мужем⁴), — његова тужба послје нема вриједности.

2. Чим открије кривицу своје жене, треба одмах да прекине тјелесни саживљај с њоме, па да прикаже невјерност и превару њену најбли-жој родбини и позваној власти; ако ли јој опро-сти, или продужи да живи с њоме, што значи, да јој је опростио, или поднесе тужбу против ње тек послје некога времена, послје неколико година⁵), — тужба му нема вриједности. Исто тако не може тражити да се развјенча са женом, кад ју је сâм наводио или нагонио да чини блуд.

Осим директне прељубе има још некијех поступака, који се противе чистоћи и вјерности у браку, који воде к прељуби, и који због тога могу да раскину брачну везу. С почетка бијаше муж изузет од законске оштроће у овоме, а жена бијаше кривља и мораде по обичају, као што каже Василије Велики, више да трпи⁶); али је

¹) Вас. Вел. правило 49.

²) Испор. знатног грчког правника Константина Ар-меновула дјело „Εξάβιβλος“ (од год. 1345.), књига 4.: „Περὶ λύσεως Γάμου, καὶ τῶν αἰτιῶν αὐτοῦ“. Венец. изд. од год. 1805.

³) Пета књ. Мојс. гл. 22., ст. 20. и 21. — Код Ар-меновула стоји: Ἐὰν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Γάμου δὲν εὕρη γυναῖκα παρθένον ὁ ἄνδρως . . . καὶ ἡ Γυ-ναῖκα νὰ μὴ κατακρίνεται διὰ μοιχείαν, ἔσσοντας νὰ ἔχημε ἁμαρτίαν πρὶν τοῦ Γάμου“.

⁴) Испор. опћега грађ. законика за царевину аустриј-ску §§ 120. и 121.; грађанскога законика за краљевину Србију § 105.

⁵) Фотијева номоканона (зборника) натпис 9., гл. 30.

⁶) Испор. Вас. Вел. пр. 9., 21., 31., 35., 37., 39. и 48.

касније за слпчне пријеступе исто тако подло жан казни као и жена; и како год могаше муж да тражи од своје жене, да буде чиста и по-штена у свима својијем поступцима, који доди-рују моралну страну њиховог брачног живота, тако исто може и жена да тражи од свога мужа. — Муж даје повода, да његова жена иште да се раскине брачна веза:

1. Кад покушава да доведе своју жену у неморалан одношај с другијем људима против њене воље⁷).

2. Кад опћи са туђом женом у истој кући или гдје на другом мјесту, или одлази од куће на дуже времена и крије се од своје жене, да тјелесне своје насладе подмири, и кад неће да одустане од своје развратности при свем том, што су га опомињали и одвраћали од тога ње-гова жена, родитељи, сродници и други честити људи⁸).

3. Кад је пред судом потворио на своју жену, да је учинила прељубу, тако је пред сви-јетом увриједио, понизио и осрамотио, и тијем потро основ будуће брачне среће, слоге и једин-ства између себе и своје жене⁹). — Грађански закон одређује још и казан затвора, као свакоме, који нанесе уврједу части и поштења, било пред јавним судом, било иначе¹⁰).

Изван сваке сумње је, да женин блудни живот јаче потреса мир и спокојство у породици и ван породице — у јавноме друштву, и да раз-вратна жена прије може да обори породични и племенски глас, да својијем развратним животом створи у кући, за коју је много више везана него муж, моралну и материјалну пропаст. Њен посао своди се у много мање тачака, него му-жељев, али за то се и осјећа прије и јаче, кад напусти коју своју дужност у брачноме и поро-дичноме животу. Бестидна жена не мари ни за образ, ни за дјецу, која прву његу и прво вас-питање од матере треба да добију, ни за какву правду и поштење у свијету. — Жена даје по-вода, да се муж њен развјенча с њоме:

1. Кад иде против воље и знања свога мужа с туђим људима на гозбе и пијанке, на

⁷) Јустинијанова новела 117.; номоканон (Фотијев) натп. 13., гл. 4.; Арменоп. књ. 4.; Кормчија гл. 48.

⁸) Помок, натп. 13., гл. 4.; Арменоп. сп. мј.

⁹) Помок, натп. 13.; Арменоп. сп. мј.; испор. 5. књ. Мојс. гл. 22., ст. 13.

¹⁰) Казнени закон за Босну и Херцеговину од год. 1884., § 447. Судска пракса увијек покушава да измири жену с мужем.

забаве или у купатила у намјери да чини блуд, и тијем прекине вјерност своје мужу; или кад у опће похађа мјеста, која нијесу за пристојну жену¹⁾.

2. Кад против воље и знања свога мужа у невријеме одлази од куће и ноћива по туђим кућама у намјери да чини блуд. Овоме пријеступу једнак је онај, кад жена, док јој је муж на путу, или је у каквоме послу ван куће, пушта у кућу ноћу, па и дању људе, о којима се већ сумња, и њој је самој познато, да се сумња, да долазе по њеној жељи и у пријеступној намјери. Позвана власт има добро да пази и испита узрок женином тумарању. Ако има доказа, да је жена отишла од куће, бојећи се, да је објестан или пјан муж не туче и не кињи, или ју је муж у својој јарости па и без јарости петукао и избацио из куће, те не имајући живих родитеља пребјегне у туђу кућу²⁾, или да је, десивши се на путу, силом или другом каквом неприликом задржана, те није могла у право доба кући доћи, — онда има основа, да се блажије с њоме поступа, или да се са свијем опрости од казни³⁾. Тако исто треба испитати да није жена тумарала у споразуму са својијем мужем, како би се нашао разлог, да се раскине њихова брачна веза.

3. Кад свештеничка жена пане у прељубу, треба је распустити од њена мужа; јер што вриједи за све хришћанске жене⁴⁾, то вриједи за жену свештеничку у већој мјери, пошто треба као и њен муж и сав дом да служи другима за примјер својијем религиозним и моралним владањем и животом. О овоме јасно говори правило 8. неокесаријскога сабора: „Ако жена једнога, који је још свјетовњак, учини прељубу и у томе буде избличена, он не може бити примљен у црквену службу. Ако ли је последије рукоположења учинила прељубу, он се мора раставити

1) Номок. натп. 13. гл. 4.; Арменопул: Ἐὰν ἡ Γυνὴ τρώλη καὶ πίνη με Ἄνδρας ξένους χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ Ἄνδρος τῆς ἡ λοῦεται.⁴

2) Борављење жене код својијех *честитијех* родитеља, може се испричати (испор. Валсам. тум. ап. правила 5. и ређање бракораскидних разлога у 117. новели цара Јустинијана т. 5. — *Επιτομή (του εν τοις εκκλησιαστικοις δικαστηριοις Ρωμ. καὶ βυζαντ. νομου, — εν Κωνσταντινουπολει 1886.)* стр. 95., т. 4. говори: Ἐὰν παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἀνδρός μείνη ἔξω τοῦ οἴκου εἰ μὴ παρὰ τοῖς ἰδιοῖς λογέσιν. οὐχὶ δὲ καὶ ἀν ἐξέβαλλεν αὐτὴν τοῦ οἴκου ὁ ἀνὴρ καὶ δὲν ἔχει λογίς πρὸς οὓς νὰ προσφύλῃ.⁴

3) Испор. тум. Зонар. пр. 87. труп. сабора.

4) Прва Тим. гл. 2., ст. 9., 10. . . ; гл. 3. ст. 11.; Титу гл. 2., ст. 3., 4. и 5,

с њом; а ако продужи да с њом живи, не може вршити повјерене му службе⁵⁾. Узрок је овој одредби, говори Зонара у тумачењу овога правила, што се, кад се продужи опћење с таквом женом, обесвећује чистоћа свештеничкога чина и његове литургијске радње. Валсамон, тумачећи 18. правило апостолско, говори: „Ово правило хоће да чисто живи не само посвећени, него и жена његова. Због тога је запријетило онима, који желе да буду рукоположени, да узимљу жене, које наводи⁶⁾; јер је сумњива њихова чистоћа услјед жалоснијех прилика њихова живота. И тако, ако је ко узео таку жену, не треба да се удостоји свештенства. „Ако је пала његова жена у прељубу последије његова рукоположења, и он је при свем шом задржи код себе, онда треба да се свргне⁷⁾. Разумије се, да и свештенику предстоји казан за оваки пријеступ прије и последије рукоположења⁸⁾. Овака жена морала је поћи у манастир (женски), и ако је имала имања, двије трећине од тога припадало је дјецци њеној и њена мужа, а једна трећина манастиру, у који је послана⁹⁾.

Пошто прељуба, односно блуд у велико вријеђа морално чувство, и врло штетно утиче на ред у цркви и држави, то и црква и држава прописују још посебне казни мужу или жени, који су тијем својијем пријеступом прекинули своју брачну везу. Одредило је још 48. апостолско правило, да се одлучи муж, који отјера своју жену, па узме другу, или од другога отпуштену, држећи то за блуд и прељубу. Валсамон тумачи ово правило овако: „Који је без разлога изагнао своју жену, не може узети другу, иначе је подложен одлучењу. Исто је тако подложен одлучењу, који је узео жену, неослобођену од брака, него пуштеницу, а пуштеница је, која није по закону растављена с мужем, и осуђује се као прељубочинац, по ријечи Господа који говори: *који узме пуштеницу чини прељубу*¹⁰⁾. На тај начин по правилима, како неки говоре, и прељубочинцу и блуднику је црквена казан одлучене; но мени се чини, да то није правилно. Прочитај правила св. Василија, у којима се истиче

5) Текст правила наводимо по преводу Милашовом, II. издање.

6) Удовицу, пуштеницу, блудницу, робинју глумицу,

7) „Правила“, Москва 1876., Випуск I.

8) Вас. Вел. пр. 6.; апост. прав. 25. и 61. и тум. у Пидал. стр. 14. и 44.

9) Zhishman еп. дј. стр. 742.

10) Мат. гл. 19., ст. 19.

разлика између блудника и прељубочинца. Знај, да муж, док је још у браку, кад опћи са другом слободном женом, гријеши блудом, а не прељубочинством; но ако опћи са женом, која има свога мужа, онда се казни као прељубочинац. А жена, док је још у браку, па опћи с киме било другим, казни се као прељубочиница. А Јустинијанова повела, која је смјештена у 28. књизи, натпису 7. Василика, говори, да ако је прије и могао један или други супруг, ма на који начин изазвати развод, јер је муж говорио: жено, ради што хоћеш (*λίγη πράττε τά σά*), а жена: мужу, ради што хоћеш (*ἄνερ πράττε τά σα*), но касније бива развод са *одређенијех* разлога. У новели 117. су означени и сами разлози. У осталом, и у стара времена развод није бивао самовољно, него послѣ судске одлуке, и онај, који је узео жену, која није на тај начин отпуштена, вриједио је као прељубочинац¹⁾. — Као што се види, Валсамон, позивајући се на Василија Великога, а овај на *обичај*²⁾, прави разлику, кад човјек ожењен опћи са туђом женом у браку, и слободном од брака, или неударом, и тијем хоће да буде разлика и у казни. Нема сумње, да је већи пријеступ, кад човјек својим невјерством у браку, вријеђа уједно и своју жену и мужа жене, с којом опћи, и тијем ствара већи неред у породичном и друштвеном животу, али се свакако мора назвати прељубочинцем према својој жени и онај, који у исто доба опћи са женом слободном од брака или неударом, и тијем прави невјеру својој жени. Григорије из Нисе говори у својој 4. правилу: „Подјела гријехова, који постају од похотљивости и сластољубља, слиједећа је: једно се називље прељуба, а друго блуд. А неки, који су још потање ово разабрали, нађоше, да се и гријех блуда има сматрати прељубом с тога, што један само законити савез постоји, „*жене са мужем и мужа са женом*“... — Анкирскога сабора правило 20. говори: „Чија је жена прељубу учинила, или који је сам прељубу учинио, треба да седам година издржи до потпунога опћења, прелазећи ступње, који томе воде“. — — Свети Василије у својој 34. правилу говори: „Жене, које су прељубу учиниле, пак су се, проникнуте побожношћу, саме очитовале, или на други какав начин биле су изобличене, оци наши забранише, да се јавно проносе,

да не будемо тијем узроком смрти тих изобличених, а наредише, да оне остану ван опћења, док се не испуни вријеме покајања“. А у 58. правилу наређује, да онај, који је прељубу учинио, за *пешнаест* година буде ван опћења светиња. — Правило 88. трулскога сабора гласи: „Која остави мужа свога, пак другоме пође, прељубница је, по светом и божанственом Василију, који је из пророчанства Јеремина привео слиједеће: Ако постане женом другог мужа, нека се мужу својом не враћа, него оскврњена, нека се скврњи. Тако опет: који држи прељубницу, безуман је и нечастив. Ако се дакле дозна, да је оставила мужа без разлога: он је достојан снисхођења, а она казни. А снисхођење састојаће му у томе, што ће остати у опћењу с црквом. Али који остави жену, с којом је у законитој свези, пак другу узме, по ријечи Господа, подлежи осуди за прељубу. А од отаца наших односним правилима је установљено, да такви морају за годину дана плакати, двије године слушати, три године припадати, и *седме* стајати са вјернима, ако су се при томе са сузама кајали“. — Но правила допуштају, да се смањи казан грјешнику, који се од срца покајао и у владању поправио. Тако сам св. Василије Велики препоручује милости грјешнике, који су кадри сузама својима да дирну срце човјечје, и покажу тако владање, које је достојно милосрђа³⁾. — Правило 102. трулскога сабора говори: „Код Бога и код онога, који је примио пастирску службу, сво је старање у томе, да се поврати изгубљена овца, да се лијек пружи оној, која је змијом рањена, те да не удари о стрмине очајања, вिति да се одузда на распуштени и нерасудни живот“⁴⁾. — Правило 5. анкирскога сабора прописује: „Епископи нека имају власт, обзиром на начин обраћања, поступати и човјекољубивје“⁵⁾. — Григорије из Нисе између осталог у својој 4. правилу говори: „Безаконје пак, које постаје прељубом или другим врстама нечистоће, као што је прије казано, нека се у свему лијечи оним истим судом, као и пријеступ блуда, само ће се вријеме подвостручити. Треба у осталоме и у овоме погледу узимати у обзир држање онога, коме се лијек прилаже, на исти начин, као и са онима, који су се занијели били

¹⁾ „Правила“, Москва 1876., Вѣщ. I.

²⁾ Вас. Вел. пр. 21., 58. и 59.

³⁾ Вас. Вел. пр. 7. и 54.; испор. и 2. пр.

⁴⁾ Испор. тум. Валс. овога правила у „Правилма“ моск.

⁵⁾ Испор. и 21. пр. овога сабора, и саб. картаг. пр. 43

нечистоћом блуда, и према томе припустити их или скорије или касније, да се удостоје доброга⁴. — Правило 87. трулскога сабора изречно каже, да се са прељубочинцима блажије поступа, ако су се са сузама покајали⁵).

Закони и обичаји свију народа, као што се у неколико може видети и из онога, што напријед споменуемо о стању брака код разних народа, — допуштала су, да увријеђена супрушка страна убије или најоштрије казни и човјека, који је опћио с туђом женом, и жену, која је опћила с туђим мужем. Така освета бивала је највише и најчешће од стране мужа, кога је жена изневјерила, јер је жена, као што нам између осталијех најбоље свједочи св. Василије Велики у својој правилу 9. морала по обичају у опште више да трпи, па и мужа, који јој је прекинуо вјерност. Шта више и отац жене, која је учинила прељубу, могао је убити прељубочинца у онај мах, кад га је затекао са ћерју, која је такођер морала погинути⁶). — Али је црква свагда забрањивала и дан данас забрањује и мужу и жени, и њиховим сродницима, да се сами свете, или да сами одређују казну због прељубе, — и себи је задржала право, да суди мужу и жени, која пане у прељубу. У току времена престала је вриједност и онијех политичкијех

закона и народнијех обичаја, негдје прије, негдје куеније, који су допуштала, да се сваки сџм и по својој вољи свети прекинути вјерност у брачноме животу.

И данашњи грађански закони у разним државама, признају прељубу за разлог, да се раскине брак у православној цркви. Тако опћега грађанскога законика за царевину аустријску § 115. наводи тај разлог на првом мјесту; исто тако и § 94. под т. 1. грађанскога законика за краљевину Србију. Казнени закон прописује још и казан затвора од једнога до шест мјесеци, према приликама и више, како за жену, која је учинила прељубу, тако и за човјека, који је с њоме учинио прељубу⁶); а то за то, да се тијем стане на пут поступцима, који побуђују јавну саблазан, вријеђају јавни морал. Ако се путем истраге докаже, да је и сам муж потпомагао или пристајао на блудни занат своје жене, да извуче отуда какву корист, онда се казни са оштрим затвором од 3—6 мјесеци, према приликама и оштрије⁷).

⁶) Казненога закона за Босну и Херцеговину § 456.; за цар. аустр. § 502.; за краљ. Србију § 196., који гласи: „Ко с туђом женом блуд учини, да се казни затвором до дванаест мјесеци. Исто тако да се казни и жена. Но судска истрага и казна бива на пријаву увријеђенога супруга; а суд одустаје од истраге, ако одустане тужитељ (испореди § 197. и § 365. овога законика).

⁷) Казненога законика за Босну и Херцеговину § 463.; за цар. аустр. § 511.; за краљ. Србију § 498.

⁴) О овоме још, кад пријеђемо на последице брачног раскида.

⁵) Zhisman сп. дј. стр. 739.

(Наставиће се.)

СВЕТО ПИСМО

О СТРАДАЊУ И СМРТИ ИСУСА ХРИСТА.

(Пророчанства на 1000—1500 год. прије рођења).

Јагње предсказује смрт Христову на крсту.

(Прије рођења на 1500 год. одређује: мјесец, дан и сахат).

Рече Господ Мојсију, да свака јеврејска породица у десети дан првог прољетњег мјесеца Ниссана узме од свога стада по једно мушко једногодишње јагње, и да га држи до 14-ог дана истог мјесеца, а тога дана у вечер нека се закоље (по св. Евангелијама овога дана, у петак умр'о је на Крсту Спаситељ свијета, Исус Христос), по том крвљу од њега да окропи оба довратника и горњи праг од куће, у којој ће га јести, па онда да га испеку на ватри (на два штапа у виду крета имало се јагње наврћети), и исте ноћи поједу са пријесним хљебом и горким травама; кости да не сломију, а што остане да на ватри сагоре. — Књига о изласку гл. 12-та.

Пророци предкажују о страдању и смрти Христовој.

I. Јуда издајник, првосвештеници, књижевници и фарисеји.

1) Са свију страна гоне Ме зловнијем ријечима, и оружају се на Ме ни за што. — Псалом 109, 3.

2) Враћају Ми за добро зло, за Моју љубав мржњу, — Псалом 109, 5.

3) Сви, који Ме не навиде шапћу међу собом противу Мене, замишљајући Ми зло. — Псалом 41, 7.

4) Уста безбожничка и уста лукава на Ме се отворише; говоре са Мном лукавијем језиком. — Псалом 109, 2.

5) Непријатељи Моји о Мени говоре зловно: кад умре и име ће Његово погинути. — Псалом 41, 5.

6) И човјек Мога мира, у кога се Ја уздах који Мој хљеб јеђаше, подиже на Ме пету. — Псалом 41, 9.

7) Измјерише Ми плату тридесет сребреника. — Захарије 11, 12.

8) Љубио је клетву, нека га и стигне; није марио за благослов, нека и отиде од њега.

Нека буду дани његови кратки, а власт његову нека добије други. — Псалом 109, 17. 8.

И узев тридесет сребреника (почаена цијена, којом Ме цијенише) бацих их у дом Господњи лончару. — Захарије 11, 13.

9) Страх и ужас дође на Ме, и грозота Ме подузе. — Псалом 55, 5.

10) Моје је срце у Мени уздрхтало, и смртни Ме страх подузе. — Псалом 55, 4.

Св. Евангелија тврде о страдању и смрти Христовој.

1) Јудеји стадоше Исуса гонити, и тражише да Га убију, за то што иецељиваше људе у Сублиоту. — Јован 5, 16.

2) Исус им одговори: многа вам добра дјела јавих од свога Оца; за које од онијех дјела бацате камење на Ме? — Јован 10, 32.

3) И учаше сваки дан у цркви; а главари свештенички, књижевници и старјешине народне гледаху да Га убију.

И не налажаху, шта би Му учинили; јер вас народ иђаше за Њим и слушаху Га. — Лука 19, 47, 48.

4) И пажаху на Њега, и послаше вребаче, који се грађаху да су побожни, не би ли Га ухватили у ријечи, да Га предаду поглаварима и судској власти. — Лука 20, 20.

5) И савјетоваше се како би из пријеваре ухватили и убили. — Матеј 26, 4.

6) А кад би у вече сједе за трпезу са дванајесторицом ученика.

И кад сјеђаху за трпезом и јеђаху рече Исус: заиста вам кажем, један од вас, који једе са Мном издаће Ме.

И Јуда Искариотски, један од дванајесторице (ученика) отиде главарима свештеничкијем да им Га изда. — Марко 14, 18. 10. Матеј 26, 20.

7. И рече: шта ће те ми дати да вам Га издам? А они му обрекоше тридесет сребреника. — Матеј 26, 15.

8) Кад Исуса одведоше Пилату, његов издајник Јуда виђе да ће Га осудити, раскаја се и поврати тридесет сребреника главарима свештеничкијем и старјешинама.

И бацивши сребренике у цркву изиђе, отиде те се објеси.

Договорише се (првосвештеници), те купише за њих лончареву њиву за гробље странцима. — Матеј 27, 3. 5. 7.

II. У Гетсиманској башти.

9) Узе са собом Петра, Јакова и Јована, забрину се и поче тужити. — Марко 14, 33.

10) И рече им: жалосна је душа Моја до смрти; почекајте овђе и пазите. — Марко 14, 34.

11) Боже! не буди далеко; Боже Мој! похитај Ми у помоћ. — Псалом 71, 12.

12) Немој да се постиде у Мени, који се уздају у тебе, Господе, Господе над војскама! Немој да те посраме у Мени, који траже тебе, Боже израиљев! — Псалом 69, 6.

13. Јер си Ти помоћ Моја и у сјену крила Твојих веселим се. — Псалом 63, 7.

14) Боже, охолници усташе на Мене, и гомила насилника тражи душу моју, — и немају Тебе пред собом. — Псалом 86, 14.

15) Удари Пастира и овце ће се разбећи. — Захарије 13, 7.

16) Казујем правду Твоју на сабору великом; ево, уста Моја не устављам; Господе, Ти знаш. — Псалом 40, 9.

Правду Твоју не сакривам у Мом срцу, казујем вјерност Твоју и спасење Твоје, не тајим милости Твоје и истине Твоје пред сабором великим. — Псалом 39, 10.

17) Јер тебе ради подносим ругу, и срамота попаде лице моје. — Псалом 69, 8.

18) Та, безакоња састављате у срцу, мећете на мјерила злочинства руку својих на земљи. — Псалом 58, 2.

Близу је онај, који ме правда; ко ће се прети (натјецати) са Мном? етанимо заједно; ко је супарник Мој? Нека приступи к Мени. — Исаије 50, 8.

Устали на Ме лажни свједоци; што не знам, оно Ме питају. — Псалом 35, 11.

19) Зло мисли безбожник праведнику и на њ шкргуће зубима својим.

Ријечи су уста његовијех неправда и лукавство, неће да се опамети да твори добро. — Псалом 37, 12; 36, 3.

11) И отишавши мало паде на земљу и мољаше се, да би Га мимоишао час (овај), ако је могуће. — Марко 14, 35.

12) И говораше: Ава Оче! све је могуће Теби; пронеси чашу ову мимо Мене; али опет не како Ја хоћу, него како Ти (хоћеш). — Марко 14, 36.

13) И анђео јави му се с неба и кријепљаше Га. — Лука 22, 43.

14) И док Он још тако говораше, један од дванајесторице дође, и с њим људи многи с ножевима и с кољем од главара свештеничкијех и старјешина народнијех. — Матеј 26, 47.

15.) А ови метнуше руке своје на Њ и ухватише Га.

И оставивши Га ученици сви побјегоше. — Марко 14, 46. 50.

III. У првосвештеника Анне.

16) Исус му одговори: (првосвештенику) Ја говорих свијету јавно; Ја свагда учих у зборници и цркви, гдје се свагда скупљаху Јудеји, и ништа тајно не говорих.

Што питаш Мене? Питај оне, који су слушали шта сам им говорио; ево ови знаду шта сам Ја говорио. — Јован 18, 20. 21.

17) Кад Он то рече, један од момака, који стајаху онђе удари Исуса по образу и рече: зар тако одговараш поглавару свештеничком? — Јован 18, 22.

VI. У сабору. Лаживи свједоци. Кајафино лукавство.

18) Главари свјештенички, старјешине и сав сабор тражаху лажна свједочанства на Исуса да би га убили;

И не нађоше (кривице); и премда многи лажни свједоци долазише, не нађоше; најпошље дођоше два лажна свједока.

И рекоше: Он је рекао Ја могу цркву Божију развалити и за три дана начинити. — Матеј 26, 59. 60. 61.

19) И уставши поглавар свештенички рече Му: зар ништа неодговараш што ови на Тебе свједоче?

А Исус мучаше. Поглавар свештенички одговарајући Му рече: Заклињем те живијем Богом да нам речеш јеси ли Ти Христос син Божији? — Матеј 26, 62. 63.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

20) Свагда видим пред собом Господа; Он Ми је с десне стране да не покрнем.

Упамтите и познајте да сам Ја Бог; Ја сам узвишен по народима, узвишен на земљи. — Псалом 16, 8; 46, 10.

21) Спремају се на душу праведника, и праву крв окривљују. — Псалом 94, 21.

20) А Исус рече: јесам; и видјећете сина човјечијега гдје сједи с десне стране силе (Божије), и иде на облацима небескијем. — Марко 14, 62.

21) Чусте хулу на Бога; шта мислите? А они сви казаше да је заслужио смрт. — Марко 14, 64.

V. Јевреји муче Христа.

22) Леђа своја подметах (не уклањах) онима, који Ме бијаху, и образе своје онима, који Ме чупаху, не заклоних лица својега од руга ни од запљувања. — Исаије 50, 6.

23) И видјесмо Га и не би на очима Његовијем ничега, чега ради би смо Га пожељели.

Бјеше презрен и одбачен од људи, болник и вичан болестима и као један, од кога свака заклања лице; презрен да Га ни за што не узимасмо. — Исаије 53, 2. 3.

22) Тада плунуше Му у лице и ударише Га по лицу, а једни даше и приушке, говорећи: прореци нам, Христе, ко Те удари? — Матеј 26, 67. 68.

23) Људи, који држаху Исуса ругаху Му се и бијаху Га.

И покривши Га, бијаху Га по образу и питаху Га говорећи: прореци, ко Те удари?

И други многе хуле говораху на Њ. — Лука 22, 63. 64. 65.

И свезавши Га одведоше и предадоше Га понтијском Пилату судији. — Матеј 27, 2.

VI. Христа окривљују код Пилата.

24) Оптече Ме мноштво телаца; јаки волови Васански опколише Ме. — Псалом 22, 12.

25) Развалише на Ме уста своја. Лав је гладан лова и риче. — Псалом 22, 13.

Сваки дан изврћу ријечи Моје, што год мисле све мени о злу. — Псалом 56, 5.

Као јагње (на заклање вођен би) пред онијем, који Га стриже остаде нијем и не отвори својих уста. — Исаије 53, 7.

24. И уставши њих све мноштво одведоше Га к Пилату. — Лука 23, 1

25) И почеше Га тужити говорећи: Овога нађосмо, гдје отпађује народ наш и забрањује давати ћесару данак, и говори да је Он Христос цар. — Лука 23, 2.

И кад Га тужаху главари свештенички и старјешине, Он ништа не одговори.

Тада рече му Пилат: чујеш ли шта на тебе свједоче?

И не одговори Му ни једне ријечи тако, да се судија дивљаше врло. — Матеј 27, 12. 13. 14.

VII. Христа опадају и окривљују код Ирода.

26) Душа је моја међу лавовима, лежим међу онима, који дишу пламеном. Зуби су синова љуцких копља и стријеле, и њихов језик мач оштар. — Псалом 56, 4.

Мучен би и злостављан, страда добровољно и не отвори уста својих. — Исаије 53, 7.

Мјесто хаљине облачим врећу и бивам им прича. — Псалом 69. 11.

26) И разумјевши да је из подручја Иродова посла Га Ироду, који такођер бијаше онијех дана у Јерусалиму.

И пита Га (Ирод) много које за што; али му Он ништа не одговори.

А главари свештенички и књижевници стајаху и једнако тужаху Га.

А Ирод осрамотивши Га са својим војницима и наругавши Му се, обуче му бијелу хаљину и посла Га натраг Пилату. — Лука 23, 7. 9. 10. 11.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

VIII. Христос други пут код Пилата. Изријецање казне.

27) Гле сви¹⁾, који ложите огањ и опасујете се искрама, идите у свијетлост огња свога и у искрама, које распалисте. То вам је из Моје руке, у мукама ћете лежати (умријети). — Исаије 50, 11.

28) Сви ми као овце зађосмо, сваки нас е окрену својим путем, и Господ баци на њ безакоње свијех нас. — Исаије 53, 6.

Не познаше, нити разумјеше, ходе по тами; задрмаше се земљи сви темељи. — Псалом 82, 5.

Јер је одебљало срце овоме народу, уши су им отешчале, а очи затворене. — Исаије 6, 10.

¹⁾ Непријатељи Христови, који су распаљивали мржњу народа противу њега доцније и сами су изгинули од истих мучитеља, дижући буну противу Римљана.

27) И кад се сабраше рече им Пилат: кога хоћете да вам пустим? Вараву или Исуса прозваног Христа?

Јер знадијаше да су Га предали из за-
висти.

А главари свештенички наговорише народ, да иште Вараву, а Исуса да погубе. — Матеј 27, 17. 18. 20.

28) А судија одговарајући рече им: кога хоћете од ове двојице да вам отпустим? а они рекоше: Вараву.

И одговарајући сав народ рече: крв његова на нас и на дјецу нашу. — Матеј 27, 21. 25.

Пилат опет викну да би он желио пустити Исуса.

А они викну распни Га! распни! — Лука 23, 20. 21.

IX. Римљани муче Христа.

29) Али Господу би воља да Га бије и даде Га на муке.

А Он болести наше носи и немоћи наше узе на Себе, а ми мишљасмо да је рањен, да Га Бог бије и мучи. — Исаије 53, 10. 4.

30) Којим коре непријатељи Твоји, Господе, којим коре помазаника Твога! — Псалом 89, 51.

31) Али Он би рањен за наше пријеступе, избијен за наша безакоња; карање бјеше на Њему нашега мира, и раном Његовом ми се исцијелисмо. — Исаије 53, 5.

29) Тада војници судијни узеше Исуса у судницу и скупише на Њ сву чету војника. — Матеј 27, 27.

И обукосе му скерлетну кабаницу, и оплетавши вијенац од трња метнуше на Њ. — Марко 15, 17.

30) И стадоше Га поздрављати говорећи: здраво, царе Јудејски! — Марко 15, 18.

31) И бијаху Га по глави треском, и пљуваху на Њ, и падајући на кољена поклањаху Му се. — Марко 15, 19.

X. Ево човјека! Ево цара вашег!

32) Ко је оно, што иде из Едома у црвенијем хаљинама? Красно одјевен! Зашто Ти је црвено одијело као у онога што гази у грозној муљачи (каци)? — Исаије 63, 1. 2.

33) Погледај непријатеље моје како их је много, и каквом Ме пакосном ненавишћу не навиде. — Псалом 25, 19.

Јер Ми Господ помаже за то се не осрамотих, за то оставих чело своје као кремен, и знам да се нећу постиђети. — Исаије 50, 7.

Ко ће Ме осудити? Гле сви ће они као хаљина овештати, мољац их изјести. — Исаије 50, 9

Мач ће њихов ударити у њихово срце, и лукови њихови положиће се. — Псалом 37, 15.

32) Тада Исус изиђе под вијенцем од трња и у скерлетној хаљини. И рече им Пилат: ево човјека! — Јован 19, 5.

33) А кад Га видјеше главари свештенички и момци повикаше, говорећи: распни Га, распни! Пилат им рече: узмите Га ви и распните, јер ја не налазим на Њему кривице.

Бјеше Петак у очи Паске око шестог са-
хата; и Пилат рече Јеврејима: ево цара вашег!

А они викаху: узми, узми распни Га. Пилат им одговори: зар цара вашег да распнем? Главари свештенички одговорише: ми немамо цара осим ћесара. — Јован 19, 6. 14. 15.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

XI. Христос носи Крст. Испуњавају се пророчанства о страшној судбини народа.

34) Од тјескобе и од суда узме се, а род Његов ко ће исказати? Јер се истрже из земље живи јех и за пријеступе народа Мог би кажњен. — Исаије 53, 8.

Овако вели Господ... ономе кога презиру, на кога се гади народ, служи онијех, који господаре... И видјесмо Га и у Њега не бијаше ништа на очима. — Исаије 49, 7; 53, 3.

Као јагње Он би одведен на заклање. — Исаије 53, 7.

35) И плакаће за Њим као за јединцем, и тужиће за Њим као за првјенцем. — Захарије 12, 10.

36) А Ја рекох: узалуд се трудих, узалуд и напрасно потроших силу своју; али опет суд је Мој у Господа и посао Мој у Бога Мого. — Исаије 49, 4.

Вас дан пружах руке своје народу непокорну, који иде за својим мислима путем који није добар.

Вас ћу избројити под мач и сви ћете припасти на клање, јер звах, а ви се не одазивасте, говорих, а ви не слушасте, него чинисте, што је зло преда Мном и изабрасте што Мени није по вољи. — Исаије 65, 2. 12.

Расућу међу све народе дом Израилев, као што се расипље жито у решетци. — Амос 9, 9.

Народ војводин доћи ће и разорити град и светињу; и крај ће му бити с потопом. — Данило 9, 26.

И оставите име своје изабраним Мојим за уклин (Јуда издајник); и Господ ће те Бог убити; а слуге ће своје назвати другим именом (Хришћанин). — Исаије 65, 15.

34) Тада им Га предаде да се распне. А они узеше Исуса и одведоше.

И носећи (Он) крст свој изиђе на мјесто које се зове коштурница — јеврејски Голгота. — Јован 19, 16. 17.

Вођаху с Њим и друга два злочинца да погубе. — Лука 23, 32.

35. И за Њим иђаше мноштво народа и жена, које плакаху и нарицаху за Њим. — Лука 23, 27.

36) Исус обазрјевши се на њих рече: кћери Јерусалимске! не плачите за Мном, него плачите за собом и за својом дјецом.

Јер, где, иду дани, у које ће се рећи: благо нероткињама, и утробама, које не родеше, и си-сама, које не дојеше.

Тада ће почети говорити горама: падните на нас; и бреговима: покријте нас.

Јер, кад се овако ради од сирова дрвета, шта ће бити од сува? — Лука 23, 28. 29. 30. 31.

XII. Распеће и псовање Христа на крсту.

37) Господи не удаљуј се од Мене; сило Моја похитај ми у помоћ.

Пси многи опколише Ме; чета зликоваца иде око мене, прободоше руке Моје и ноге Моје. — Псалом 22, 19. 16.

Даде душу своју смрти; и би метнут међу злочинце; и сам носи гријехе многих; и за злочинце се моли. — Исаије 53, 12.

И ако Му ко рече: како су Ти то ране на руци? Он ће одговорити: допадох их у кући пријатеља својих. — Захарије 13, 6.

37) И доведоше Га на мјесто Голготу, које ће рећи: коштурница.

И даваху му да пије вино са смирном¹⁾, но Он не узме.

И бијаше сахат трећи, кад Га распеше. — Марко 22, 23. 25.

¹⁾ Пиће које затупљује живце да се лакше осјећају болови.

38) За љубав Моју устају на Мене, а Ја се молим. — Псалом 109, 4.

И за злочинце се моли. — Исаије 53, 12.

39) Дијеле хаљине Моје међу собом и за доламу Моју бацају ждријоб (коцку). — Псалом 22, 18.

40) И би метнут међу злочинце. — Исаије 53, 12.

41) Ја сам црв, а не човјек; подмијех људима и ругло народу. — Псалом 22, 6.

42) Постадох посмијех њима; видећи Ме машу главом својом. — Псалом 109, 25.

43) Могоа бих избројати све кости Моје. Они гледају и од Мене начинише ствар за гледање. — Псалом 22, 17.

44) Који Ме виде, сви Ми се ругају, разваљују уста, машу главом. — Псалом 22, 7.

45) И говоре: ослонио се на Господа, нека Му поможе; нека Га избави, ако Га милује. — Псалом 22, 8.

46) Срамота сатр' срце Моје, изнемогах; чекам хоће ли се коме сажалети, али нема никога; хоће ли Ме ко потјешити, али не налазим.

Похитај да Ме избавиш Господе, да Ми помогнеш. — Псалом 69, 20; 70, 1.

Јер, кога си Ти поразио, они гоне, и умножавају јаде онима, које си Ти ранио. — Псалом 69, 26.

47) Затресе се и поколеба се земља, задрмаше се и помјерише се из темеља горе, јер се Он (Бог) ражљути. Од мрака начини себи кров, сјеницу око себе од мрачнијех вода, ваздушнијех облака. — Псалом 18, 7. 11.

XIII. Пошљедни час на крсту.

48) Господе чуј молитву Моју и вика Моја изађе преда Те. — Псалом 102, 1.

49) Помози Ми, Боже, јер дође вода до душе. — Псалом 69, 1.

50) Обузеше ме смртни болови, и потоци неваљалијех људи обузеше Ме. — Псалом 18. 4.

38) А Исус говораше: Оче! опрости им, јер не знају шта чине. — Лука 23, 34.

39) А дијелећи Његове хаљине бацаху коцке. — Лука 23, 34.

40) И с Њим распеше два разбојника, једнога с десне, а једнога с лијеве стране. — Марко 15, 27.

41) И бијаше натпис Његове кривице написан: цар Јудејски. — Марко 15, 26.

42) А који пролажаху хуљаху на Њ, машући својим главама. — Матеј 27, 39.

43) И народ стојаше, те гледаше, а и кнезови с њима ругаху Му се говорећи: другима поможе, нека поможе и себи, ако је Он Христос, изабраник Божији. — Лука 23, 35.

44) И који пролажаху хуљаху на Њ, машући главама својим говорећи: аха, Ти што цркву разваљујеш и за три дана начињаш.

Помози сам себи и сићи с крста. — Марко 15, 29. 30.

А и војници Му се се ругаху и приступаху к Њему и даваху му опат. — Лука 23, 36.

45. Он се узда у Бога, нека му поможе сад, ако му је по вољи, јер говораше: Ја сам син Божији. — Матеј 27, 43.

46) Тако и главари свештенички с књижевницима ругаху се говорећи један другоме: другима поможе а себи не може помоћи. — Марко 15, 31.

Тако исто и разбојници с Њим распети ругаху Му се. — Матеј 27, 44.

47) Гле завјеса црковна раздрије се на двоје, од горњега краја до доњега; и земља се потресе и камење се распаде.

Од шестога часа до деветога би тама по свој земљи. — Матеј 27, 51. 45.

48—59) У пошљедним часовима Господ и Спаситељ наш Исус Христос на Крсту трпио је ужасне и паклене муке како тјелесно тако и душевно. Св. Евангелисти ове су Христове муке гледали и као очевидци су их описали, но за то опет оне су највјерније и најјасније представљене и описане у псалмовима цара Давида, који их тако приказује, као да их је он сам подносио.

51) Јер је душа Моја пуна јада, и живот се Мој примице паклу. — Псалом 88, 3.

52) Најдлавачк се са онима, који у пробавају, постадох, као човјек без силе. — Псалом 88, 4.

53) Меду мртве бачен, као убијени, који леже пробу, који се више не сјечаш, и који су од руке Твоје далеко. — Псалом 88, 5.

Метнуо си Ме у најдубљу јаму, у таму у бездану. — Псалом 88, 6.

54) Отежа Ми гњев Твој и гнев Твојих раба ударах Ме. — Псалом 88, 7.

55) Јер сам изнутра пун огња, и нема заравна мјеста на тијелу Мојем. — Псалом 38, 7.

56) Срце Моје јако куца, остави Ме Моја снага, и вид очју Мојих (остави ме) ни чега Ми нема. — Псалом 38, 10.

57) Опколише ме паклене богести, стелеше Ме смртне замке. — Псалом 18, 5.

58) Сасуши се, као пријец, крјепост Моја и јави Мој, пријону за грло, и у прах смртни метеш Ме. — Псалом 22, 15.

59) Изнемогах и веома ослабих; ричем од травња свога срца. — Псалом 38, 8.

60) Боже Мој, Боже Мој! зашто си ме оставио, удаљивши се од Мога спасења, од ријечи вине Моје? — Псалом 22, 1.

61) Дају ми жуч да пијем и у жеби Мојој поје ме огњем. — Псалом 69, 21.

62) Другови Моји и пријатељи Моји, и леђи ране Моје оступише, далеко стоје ближњих Моји. — Псалом 38, 11.

63) У Твоје руке предајем дух Мој; избављао си Ме Господе, Боже истини! — Псалом 31, 5.

Ове страшне Христове мукe проучимо њекарским начином — физички — и упоредимо са оним, што о њима псалмопјевач вели.

Крајњи дјелови на човјечијим удовима, т. ј. на рукама и ногама испуњени су многим бројним еитним живцима (нервима), који, пролазећи кроз цијело тијело, стоје у свези са мозгом, гаје души, као телеграфска жица, сваки тјелесни осјећај спроводе и саопштавају. Телесна расцепота тијела на крсту постепено све јаче раздире ране на ногама и рукама. И све што такво тијело остаје даље на ваздуху живици се јаче усапљују и у ранама замече се нечистота (Псалом 38, 7), ушљед чега се све јачи и ужањени бо-

лови осјећају. Болнови ови тако страшно укруте човјечије тијело, да се ни чим макнути не може (Пс. 88, 4. 5. 6.). У оваком ужасном стању тијела крв престане правилно циркуирати између срца и плућа, крајњи артерија надувају се, и у главни буре синије кружење крви, због које наглави буде синије кружење крви, бива онесвијешћене у главни, травње тијела и у опште страшна смртна тубоност (Пс. 18, 4; 88, 3; 69, 2) и све жешћа ватра и неосвојљива жеђ (Пс. 69, 21;

22, 15).

Долајмо к томе још и ону томилизу зврзова у љуцком облику, која је стајала око Крста и свакојаким неваљалим ријечима вријеђала Ону невинну Жртву, која је на њему стајала без сваке помоћи и заштите, па ћемо онда много

боље појмити страшне мукe Христа — Спаси-теља нашег, које су онако крвасно описане у псалмовима проповоном.

60) А око деветог сахата повика Писаца из гласа говорехи: Или! Или! Јама савахтани? т. ј. Боже Мој! Боже Мој! зашто си Ме оставио? — Матеј 27, 46.

61) И омак отрча један од њих, те узе гуњер и напуни га огном (са жучи), па нартаче на трску, те га појаше. — Матеј 27, 48.

62) Сви Његови знанци стајаху из далека, и жене, које иђаху из Јагидеје и гледаху ово. — Лука 23, 49.

63) И повикавши Писаца из гласа рече: Оче! у Твоје руке предајем дух Мој. И рекавши ово изахну. — Лука 23, 46.

XIV. Пошље смрти.

64) Она добоше војници и првоме пребише гошћени, и другоме распетеоме с њим.

64) Чувя Господ све кости Његове, ни једна се од њих неће згинути. — Псалом 34, 20.

И кости да јој (жртви) не преломите. —
Изазаак 12, 46.

65) И погледаће на Ме, кога прободоше.
— Захарије 12, 10.

66) Одредише Му гроб са злочинцима, али
би погребен у богатога, јер не учини неправде,
нити се нађе лажки у устима Његовијем. —
Исаије 53, 9.

67) Спусти се и леже у гроб; ко ће га
пробудити? Уста као мртав Господ, и воскресе,
који спасава нас. — Бит. 49, 9.

А дошавши на Исуса, кад Га видјеше, да
је већ умр'о, не пребише му голијени. — Јован
19, 32. 33.

65) Један од војника прободе Му ребра
копљем; и одмах изиђе крв и вода. — Јован
19, 34.

66) Он (Јосиф) приступивши к Пилату за-
иска тијело Исусово. — Лука 23, 52.

Дође и Никодим и донесе помијешане смирне
и алоја око сто литара. И узеше тијело Исусово
и обавише Га платном с мирисима, као што је
обичај у Јевреја да упоковају. Близу онога мјеста,
гдје бјеше разапет бијаше врт и у њему нов
гроб и тамо метнуше Исуса. — Јован 19, 42.

67) Не плашите се, Исуса тражите Наза-
рећанина распетога; уста, није овђе, ево мјеста,
гдје Га метнуше. — Марко 16, 6.

XV. Закључак.

68) Милост и истина сретше се, правда и
мир пољубиће се. — Псалом 85, 10.

69) Име ће Његово бити увијек; докле
тече сунца, име ће Његово расти. Благословиће
се у свему; сви ће Га народи звати блаженим.
— Псалом 72, 17.

68) Нову вам заповијед дајем да љубите
један другога. Од ове љубави нико нема веће,
(него) да ко душу своју положи за своје при-
јатеље. — Јован 13, 34; 15, 13.

69) И кад ја будем подигнут од земље све
ћу привући к себи.

Ја дођох видјело на свијет да ни један,
који Ме вјерује не остане у тами. — Јован 12,
32. 46.

Ово је написано, да вјерујете, да је Исус Христос, син Божији, и да, вјерујући имате
живот у име Његово. — Јован 20, 31.

Треће недјеље Великог часног Поста 1893.

По И. К. Кладницком саставио:
поп Јован Гргуревић.

Мудре изреке.

(Наставак.)

57. Двама средствима људи могу
приблизити се Богу, и то: говорећи
свагда истину и чинећи људима добро.

Питтагора.

58. Ми нијесмо смртни и гријешни
створени — већ гријешимо и умиремо
по сопственој кривици.

Тауцијан.

59. Који у природи природу гледа
а не духа, који у духу не гледа Бога;
или, ко духа мимо природе, а Бога мимо
духа гледа — тај нема ни природе, ни
духа, ни Бога.

Бадер.

60. Земља би била прави рај, када
би се људи владали по Евангелију.

Кантемир.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

61. Лако може бити да ћемо ми послје смрти постати нешто! Зна ли гусеница, да ће лептиром постати.

Волтер.

62. — — Ослони се на Бога; нећеш се никад кајати.

Честерфилд.

63. На овом свијету ми смо укућани Божији; добра дјела наша, — јесу јединита кирија, коју Он од нас изискује.

Адисон.

64. Основаније свију добродјетељи састоји се у разумном Богопознанству, Богопочитанију и Богољубију; ко Бога разумно љуби и почитује, не само што не може зао бити, но мора по свом могућству добар бити.

Флешигер.

65. Просвјета кад достигне до Јеванђелског савршенства, нестаће целата на свијету.

Голдсмит.

66. Смрт не свршује све, иначе зли људи добро би пролазили.

Сократ.

67. Све философске књиге, нек имају какво му било заглавије, ма и опет мале су према Евангелију.

Ж. Русо.

68. Само права философија може показати човјeku величанство и светост религије.

Бекон.

69. Ја се бојим Бога, на послје Бога само онога, — који се њега не боји.

Јунг.

70. Народ без религије, то је галија без корманаша.

Цицерон.

71. Философ материјалиста не би се усудио рећи Рафаелу: твоје контрафе нијесу ништа друго већ само зејтин и бојадисана земља, случајем састављена и намјештена; а то смије рећи Творцу.

Кашон.

72. Рече Бог разуму човјечијем, као океану „ти ћеш само доведе доћи“.

Кашон.

73. Ја сам мислио, да човјек и без религије може бити добродјетељан; но вријеме и искуство доказали су ми, да сам био у заблуди.

Ж. Русо.

74. Немогућност опровргнути биће Божије, јавно свједочи његово суштествовање.

Паскал.

75. Философ материјалиста о души овако расуђава: мале честице душе саједињене су са честицама материје или вештаства, и дијете ранећи се са онима постаје човјек; дакле, по његовом умствовању, душа се и у брашну налази, и наравно, у једној врећи брашна има веће парче душе него у торби брашна.

Оксеништирна.

76. Једно зрно философије располаже човјека к' невјерју; много философије обраћа га к' религији.

Фенелон.

77. Речено је једаред за свагда: Човјек без религије не може бити добар и поштен.

Ж. Ж. Русо.

78. Бог је све на свијету саздао осим зла; оно излази из срца зликоваца.

Шекспир.

79. Све на свијету осим религије и добродјетељи, човјек треба да жртвује за отачаство.

Леополд.

80. Покрај свега овога неизмјернога напретка опет ће бити и остати широка мјеста нашој светој вјери и цркви, јер остаје међу нама нешто, што је вазда једно те једно: Човјек је смртан; човјек умире; човјек мора умријети. Да, у свима нама и сада послје толиког напретка на

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

уистима је једна и иста мисао, једно и исто питање, које нам силно и против воље продире у душу, и које се нечичим избити из главе, а на име: Шта ће бити за гробом? Дријешно је тај завежљај још Ђеније грчког ума али га немогаше раздријешити, већ у муци пресијече завежљај.

Гешингер.

81. Ако има природних закона, онда постоји и физички поредак у свијету; ако постоји физички поредак у свијету онда има и мудрог проузроковаоца његовог; ако има мудрог проузроковаоца у свијету, онда има и личног Бога, дакле:

Сократ и Диологији Платионовој.

82. Хтјео нехтјео — материјалиста је философ, али философ скептик, који фењером испитује сијају ли звијезде.

Ж. Ж. Русо.

83. Бог само људске мисли знати може.

Kochanowski Fraszki.

84. Ти природни појави не доказују ли да има суштства не тјелесног, живог, разумног, свуда присутног, суштства које у бескрајном простору као у својој свери, све види, разликује и схваћа на најсавршенији начин.

Њутн Астроном.

85. Кад се при спавању душа одвоји од заједнице и додира с тијелом, онда се она бистро сјећа прошлости, јасно гледа садашњост и види будућност; јер тијело онога, који спава, лежи ништа не гледећи, налик на тијело мртваца, али душа живи и ради. Ово ће још више случај да буде послје смрти кад душа тијело остави. С тога се она при приближавању смрти и нуви блаженственим задахнућем.

Цицерон.

86. Одвојити створење материје и свијета од Бога, то је толико, колико протурити у свијет најопаснију лаж.

Пуфендорф.

87. Вјера је корјен човјекова бића.

Шелинг.

88. Угасите у души човјечијој вјеру у Бога, па ће наступити моћ у души његовој.

Ламаршин.

89. Религија је највиши хуманитет људи.

Хердер.

90. Бога можемо тражити умом, али ћемо га увијек наћи срцем.

Етвеш.

91. Чим нестане поштовања према вјери, чим се име Божије у срцу људи угуши, одмах ће наступити дух мржње према себи, према сваком ближњем свом.

Канинг.

92. Школа, која не полаже никакве вриједности на религију, слична је породици, у којој је умрла мајка.

Дерифелд.

93. Онај, који би хтијо искључити наставу вјере из школе, или је употрејевити на неки подчињени положај, тај би сунце небу очупао, а години премаљеће укинуо.

Тоцендорф.

94. Свеколика настава, и запт у народној школи, мора бити страхом Божијим, који је почетак сваке мудрости, задахнут.

Тоцендорф.

95. Свака је система, која сматра религиозно васпитање као споредну ствар — шкодљива и опасна.

Гледстон.

96. Без религије школе би више шкодиле него што би добра учиниле, створиле би можда нове врсте варварства.

Кусин.

97. Противан сам сваком васпитању, које не познаје религију и које непријатељски устаје према конфесији! То не би била никаква добит, не би то био никакав напредак, био би то корак натраг ка варварству. Све оне велике добити за које смо захвални хришћанству биле би изгубљене. Школа не треба да развија само душевне способности, већ да и ђуд, срце, осјећаје, карактер, загријева и оплемењује; нарочито народна школа треба да буди религиозан живот, да сије сјеме вјере у срцу дјечијем, и да их јача у свакој врлини. Као што отац и мајка руководе кућевним васпитањем, тако треба држава и црква заједнички да унапријеђују јавно васпитање народа.

Блуичли.

98. Философи се могу вратити, али оку бесмртног посматрача неће умаћи то, да наравствена свијест народа у дјелу и истини свуда има корјен свој у религији. И историја сама потврђује, како су све моралне идеје провобитно вјером у свијет дошле, никад пак шпекулацијом, која је можда идеје ове у повољним околностима образовала, али никад самостално произвела. Још не бијаше до сад никад те философске књиге која би то утицају своме и са кораном а још мање са библијом упоредити могла.

Конст Франц.

99. Религија треба да сачињава општу основу сваког васпитања.

Роберт Шел.

100. Не знам зашто лијепи морал наших књига хоће да припише напретку философије. Та овај морал, који је узет из Евангелија, био је хришћански, прије него што је постао философски.

Ж. Ж. Русо.

101. Вјера је срце у организму народа. Престане ли то срце куцати, наступа трулеж и квареж.

Цицерон.

102. Боље би било и не имати Бога, него ли таково мишљење о њему, какво је његова имена недостојно; оно би прво било безвијерје а ово друго опадање.

Бакон.

103. Сви обичаји и церемоније без љубави еванђелске нису ништа друго но сујевјерије.

Доситшеј.

104. Исус је највиши стуб међу свима стубовима, што показује човјеку одкуда је никао и к чему треба да тежи. — Ти си главни камен — вели за Исуса — у темељу човјечанства, и да се твоје име избрише у овоме свијету — свијет би се потресао до темеља. Између Тебе и и Бога неће бити вишо разлике. Прави побједиоче смрти! почни владати царством Твојим, гдје ће док је вијека, ићи за тобом твоји вјерни, оним путем царским што си га Ти прокрчио. (Тако говори велики рационалиста — *Ренан*).

105. Двије узвишене силе, религија и философија теже к људском напретку, ну с том разликом: што у области религије природу таква мудрост руководи, која не vara.

Свизот.

106. Хришћанство ће остати увијек прва морална сила у новијем друштву. Код несталности скоро свију људских прилика — тражи дух човјекосвонца у ономе, што људски преврат порушити не може, — у нечем непромјенљивом. Религија је мисао, која се повраћа своме поријеклу; она је душа, која своја крила на све стране шири. . . Најдивнији производи нове вјештине, имају да захвале за свој опстанак њеном утицају.

L. Remontet.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

107. Религија заузима важно мјесто у људскоме животу. Она нас прима одмах послје рођења, удара на нас свој печат, бдије и управља нашим дјетињством и младошћу, задире у најважније тренутке живота нам и окружава нас у посљедњем часу. Без ње се не можемо ни родити, ни живити, ни умријети, њу свуда сретамо; земља је пуна њених споменика, и, испод њеног утицаја не може се ослободити.

V. Cousin.

108. Божанску књигу, — Еванђеље, — за Хришћанина, неопходно нужно, а врло корисну и самом Хришћанину, смијемо само са особитом пажњом и размисљањем читати, да би утемељитеља му завољели и заповиједи му радо вршили. Још никад врлина није тако благим ријечима говорила; никад се најсавршенији мудрац таком снагом и простотом није изражавао. Ту књигу, из руку никада неиспуштамо, а да се не осјетимо боље него прије. Узвишеност тога списа доводи ме у дивљење; светост Еванђеља говори ми к срцу. Погледај списе свију философа, са свом њиховом славом, како су мали према овој књизи! Може ли тако узвишена, а у једно тако проста књига бити људско дјело? Може ли онај, чиј живот и дјела она проповједа, бити прост човјек? Зар је то говор ентузијасте или каква честољубива јерес — началника.

J. J. Rousseau Emil.

109. Ми признајемо авторитет Исуса Христа, јер наша интелегенција добија са његовим прописима и упознаје нас са његовом узвишеношћу. Он нам вели, да је природи људској по све могуће, да по тим прописима живи; но да није кадра сама по себи да их сама изнађе. Ми при-мамо и откровење као излив Бога, али не знамо како се збило; ну, кад знамо,

да је Бог говорио, није нам много до тога стало да разјаснимо, како се он учинио нама разумљивим. Тако признавајући у Еванђељу божански авторитет, видимо у животу Христову надчовјечанску врлину и надприродну мудрост у његовој науци. Ми строго узевши поштујемо ту књигу не као књигу, него као ријеч и живот Исуса Христа.

J. J. Rousseau. lettres de la Mont. L. 4

110. Са Еванђељем не да се никоја друга мудрост упоредити; но његова узвишена простота није свакоме једнако приступачна. Ту свету књигу морамо чувати као правило учитеља.

ibidem.

111. Онај мора да је заиста био више него обичан човјек, — који је по сред толиких обичаја и заблуда, толиких страсти и ријетких слика фантазије, знао на тако правилан, тачан и непромјенљив начин, морална правила развити и утврдити; но то је тек први корак, што је људски род поучио, поправка истог је друго створење и то много племенитије од првог, и тако велико дјело, да би и сам Бог, да га сам није извео, виновнику истог завидити морао.

Bosuet.

112. Ја држим сваку науку за откровење, у којој очим дух Божији. А ја сам увидио аутентичност Еванђеља из њега самога и узвишености, коју у њему видим, тако, да не треба никакве свједошће. Еванђеље је најодличнији спис, који имаде и оно је у мојим рукама; па како му драго оно до нас дошло и мако му био писац, ја видим у њему божански дух.

J. J. Rousseau.

113. Еванђеље је у сваком погледу људе преобразило и знатно их њихову усавршавању примакло. Посмотрите га

само као велику религијску болницу, у којој је људски род извидан и подигнут, па ће одмах изчезнути сви ситни приговори и безкорисне осваде безбоштва. Незнабожачки народи били су без сумње у моралном дјетињству с' обзиром на оно, што су сада; поједине исте црте праведности, које су до нас дошле и којима се

код појединих старих народа дивимо, не руше те истине и ништа не мијењају суштину саме ствари. Хришћанство нам је без сумње донијело нови сјај, т. ј. култ који се слаже са већ сазрелим народом религију, која је садашњем добу свијета и духу времена са свим природна.

Chateaubriand Gen. du Christ.

(Наставиће се.)

Манастир Озрен*).

... „Озрен цркву на сред Босне славне“...
(Народна пјесма).

О манастиру Озрену било је већ више пута говора у јавности. Његовијем бићем занимали су се разни писци¹⁾; али међу свијем публикацијама о томе манастиру, као да су најзначајнија два описа двојице старинара наше земаљске управе, који су између осталог узели на себе и ту похвалну дужност, да проуче, опишу и учевном свијету прикажу поједине споменике наше св. матере цркве у овијем земљама.

У тој тежњи исте двојице писаца, угледала су до сад свијета два њихова струковњачка, научно изведена чланка о томе манастиру, и то: кратак, већином опис архитектонског правца од г. игумана Т. Витановића, у „Гласнику земаљског му-

зеја“ за год. 1889. књ. II. стр. 32.—38. и још краћа цртица госп. Ђорђа Стратимировића у истом „Гласнику“ од 1892. стр. 68.—70., којом се у неколико допуњава и исправља онај опис.

Па премда би у томе послу били у првом реду позвани наши већ познати српски писци од те струке, то ипак, — како ми се чини, — није јоште са те стране покушано, да се ова старина свестрано проучи, па систематским и потпуним описом претстави нашем читајућем свијету. С тога још и данас морамо бити задовољни и с оним, што је о ман. Озрену у појединијем досадашњим, већином кратким и једностраним описима на јавност изнешено.

Пошто држим, да цијењеним читаоцима „Босанско-Херцеговачког Источника“ можда у неколико и нијесу познате све досадашње радње о ман. Озрену; пошто је опет с друге стране будно оно наше живџ интересовање о српско-православним старинама у овој земљи; пошто је надаље очевидна потреба (како ће се

¹⁾ Према моме знању, објелодањени су до сад о ман. Озрену слиједећи чланци: а.) Опис у „Јавору“ од 1880. бр. 7.; б.) Кратка цртица госп. Ил. Руварца у II. „Годишњици Чупићеве задужбине“; в.) Чланак бившег мостарског учитеља, пок. Лове Шестановића, у једном путопису у „Сарајевском Листу“ за год. 1884.; г.) Опис у „Босанској Вили“ од год. 1887.; д.) Опис г. Ђ. П. у „Источнику“ за год. 1890.; љ.) Два описа службенијех наших старинара, које у самоме овом чланку приводим; е.) Расправа ученог архим. Ил. Руварца „О натписима у озренској цркви и живопису попу Страхињи“, у „Гласнику зем. музеја“ за год. 1892., стр. 293.—301. — Но можда о томе имаде чланака и по другијем листовима, али ја за њих не знам, па их не могу овђе ни споменути.

*) Овај чланак састављен је прошле године и отпремљен уредништву 6. децембра; но послѣ изласка расправе ученог архимандрита И. Руварца о озренским натписима, узет је натраг и попуњен, односно исправљен подацима исте расправе.

касније виђети), да се специјална српска књижевност обазре на оне описе споменуте г. г. старинара, који пружају лијеп материјал у погледу сазнања појединих момената прошлог бића истог св. храма; пошто је најпослије потреба, да се онај појединачки поразбацани материјал сабере у једну систематску цјелину; — то сам ево рад, да у прегледном облику сведем у једно све оно, што ми је о томе манастиру из дотичнијех описа познато, да исправим неке погрјешке и попуним неке празнине, и да тако изнесем пред цијенене читаоце овога листа све оно, што се (оставивши друге објаве) према споменутијем чланцима г. г. старинара, за тим према цртици у чланку ученог г. Руварца, и опису г. Ђ. П. (у Источнику) о томе манастиру до данас знаде.

1.

Манастир Озрен лежи у красном предјелу сјеверне Босне, у некадањој Усорској бановини, а у убавој шумовитој горској котлини, што ју чине поједине косе планине Озрена, од које као да је и манастир своје име добио. То је мјесто у грачаничком котару, у близини жељезн. пруге Добој-Симинхан, удаљено за 5 км. к југу од станице у Петровом селу. (Из Витан. и Стратим. описа).

Најбољи је и најлакши прилаз манастиру са стране од Петрова села; али ко је љубитељ горске романтике, и коме је наручно да пође манастиру путем од вароши Маглаја на Босни, тај би морао превалити доста теготан јахачки пут од 7 сати; но и тај би му труд био ипак богато награђен краснијем планинским положајима и изгледима. Но међу најдивније положаје у околини тога манастира, долази врхунац планине Озрена, на коме је висоравањ од 4 јутра земље,

и красан извор, који народ зове „*краљичина вода*“, а сниже тога висоравња големи је камен (стијена) од 40 м. у простору, који се назива „*озренски камен*“¹⁾. Тај је врхунац у правцу међу манастиром и Маглајем, далеко од првога 1½ сат, а од другога 5½ сати. Са овога виса дивотан је далеки поглед на све стране, на оне силне планине, брда, долине и равнице, а особито на тuzланску околину са краснијем брежуљцима и раштрканијем селима. (Источник 1890. стр. 76.)

2.

Овај је манастир врло стара грађевина; но вријеме његова постанка не да се тачно установити, пошто ни на самој цркви, а ни у другијем споменицима нема о тој ствари никаква податка, па се због тога и разилазе мишљења споменуте двојице старинара у погледу питања, кад је основана и саграђена иста црква.

У „Гласнику земаљског музеја“ од године 1889. наводи се на стр. 35. да је исти храм саградио године 1567.²⁾ поп Јаков Марић, али одмах даље побија писац сам себе, кад дозвољава, да је тај

¹⁾ О ономе опису у Источнику спомиње се, како писац није досио, да прикупи евентуалне народне приче и предаје о „*краљичиној води*“ и „*озренском камену*“. И заиста је потребно, да се пожали, што та окољност није на јавност извешена, јер ће дотичне народне приче — које јамачно постоје — садржавати у себи врло занимљивих и можда важних момената из озренске прошлости. Нарочито је у томе погледу значајно постанак „*краљичине воде*“ у манастирској близини, који факт чисто да указује на то, како је прошлост манастира Озрена заиста уско скончана са владајућим лицима. С тога би по истини много вриједило, кад би се испитало, и утврдило: зашто се онај извор зове „*краљичина вода*“, по којој је краљици добио своје име, и шта све народ иначе о томе извору памти и знаде.

Ја сам у овоме погледу поодавна покуцао на врата једног свог познаника и пријатеља у ономе крају, али до сад не добих никаква одговора. С тога би врло добро било, да сама управа манастира Озрена потанко и исцрпно испита исту ствар, и објелодани је путем „*Источника*“, чиме би и самом манастиру, и срп. књижевности била указана велика услуга.

²⁾ Погрјешно је овдје узета година натписа као 30Е (7075.—1597.), што свједочи исправак госп. Ђ. Стратимировића (стр. 69 примј. 2.) ће се утврђује, да је у *нашину год.* 30Е (7205=1697.).

манастир према народној традицији у околини Озрена, и према грађевиноме стилу и облику своме, могао бити саграђен много раније од тога времена. Учени пак г. Стратимировић на стр. 69. такође се ослања на грађевински стил, па још и на стил и израду живописа у главној цркви, и утврђује мисао, да је тај храм саграђен „по свој прилици XIII. или XIV. вијека“. С друге стране опет госп. Ђ. П. приводи у Источнику од 1890. стр. 74. народно предање, према коме имаде већ 700 год. откако је тај манастир подигнут, према чему је онда могао постати већ у XII. вијеку, дакле у времену Стефана Немање и бана Кулина. — К овоме ваља још придодати и нарочито мишљење ученог арх. Руварца у томе питању, који у својој расправи у „Гласнику“ стр. 301. говори о томе овако: „А када је и у ком је вијеку саграђена Озрен црква и ко је основао манастир Озрен у Босни, ја то не знам, јер нијесам нашао до данас никаквог писменог помена или записа о том; а на тако звано предање народно, које управо и није предање, већ досјетка кокојекаквих незналица и надрикнућа, не полажем баш ништа“.

Но по моме суђењу, биће оно мишљење г. Стратимировића сасвим близо правој истини, особито онда, кад се узме у обзир питање: ко је могао основати исту св. задужбину. Томе неће ни мало сметати она оштра мрзовоља ученог г. И. Руварца, којом се онако неоправдано послужи у одбацивању народне предаје у погледу постанка манастира Озрена, јер она његова тврдња, коју он ничим образложно није, не мора баш бити права и истинита. Учени је историчар, да би основао и доказао ону своју тврдњу, требао показати: које су то „незналице и

надрикнуће“ створиле ону криву предају о ман. Озрену, и кад су је створиле и на коме темељу; даље: да ли у простоме народу у околици Озрена збља постоји онакова предаја или не, и ако постоји, откуд она тамо и од кога времена, — да ли су је „незналице и надрикнуће“ унијеле у народ, или су је већ готову у народу нашле; напошљетку: да ли је Ф. Вишњић ону своју пјесму о срп. манастирима пјевао по надахнућу „незналица и надрикнућа“, или на основу пјесничке или приповједачке старије народне предаје! Пошто то учени писац учинио није, то се читалачка публика занета с пунијем разлогом може макар и привремено уздржати од вјеровања у ону његову тврдњу, и одбацити ону пријекну осуду онијех „незналица и надрикнућа“, које су — узгред буди речено — својом незналачком ревности и трудом¹⁾ пружиле ладном историчару податке, да, — сједећи у своме кабинету, а окружен огромном масом књижевних извора и података, — побере на тој основи своје учењачке лаворике, и покаже онаково своје витештво према онијем својим помоћницима.

У даљем току ове расправе показале се, да имаде доста разлога, да се вјерује у истинитост народне предаје, која вели да је манастир Озрен основан прије 6—700 год. и да је дјело рода Немањина.

¹⁾ Наводећи на стр. 297. разне писце, који су се спотакли о знак Θ , као: Рајић, Аврамовић, оба Шафарика, Јагић, Срећковић, Дучић, Косановић, — наставља учени историчар даље овако: „Ђакона Ф. Радичевића и безброј других и да не спомињем, који описујући и приошћавајући старе поменике, натписе, записе, показују више воље и неуцугане ревности, него ли разумијевања и спреме за таква описивања и приошћавања“. — Учени је историчар овђе доста у праву, али да није било овијех радника, многа би наша старина остала непозната. Стога је требало с више уважења а с пуном љубави примити тај њихов добровољни труд, и кад су опажене погрешке у које падају, требало им је пружити свестрано потпуно упуство у томе погледу! Дакле најприје уцутити, па онда судити; једно без другога није право.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

3.

Према народној традицији онога краја подигао је овај манастир некоји потомак рода Немањина. Но та традиција није поникла као што хоће писац Гласниковог чланка од године 1889. ушљед кривог читања натписа од године 1697., што се налази над вратима унутарње цркве, ђе је неко израз: „*Ѡ* плѣмене мариѣ“ прочитао као: „*Ѡ* плѣме немањинѣ“, већ је њојзи јамачно темељ у истинитом факту, који налази потврде и у самој народној пјесми¹⁾, ђе се међу задужбинама славнијех краљева и царева рода Немањина, спомиње и „Озрен црква

¹⁾ Многи писци држе, да наше народне пјесме никак не могу служити као ослонац сазнавању појединих догађаја у српској прошлости, пошто је дугим временом, а путем усмене предаје једнога кољена другоме, облијеђела првобитна основа њихова, многе појединости позаборављане, испреметане и криво претстављане, па још и разни далеки догађаји у једној пјесми измијешани.

Ону пак пјесму, у којој се ошјевају дот. српски манастири као задужбине слав. Немањина, па међу њима и ман. Озрен, приближежио је слав. Вук од знаменитог срп. гуслара Филипа Вишњића, па би когод могао рећи, да је можда исти Ф. В. уједно и творац оне народне традиције о основатељу ман. Озрена. Но питање је сад, откуд пок. Вишњићу та мисао; да ли је постала непосредно у његовом могању, или је он нашао већ готову у виду старије пјесме или приче, па је само придодео оној пјесми, коју је можда он прије удесио својом богатом пјесничком творачком снагом? Но свакако, та мисао ипак није морала бити баш таково непосредно дјело, јер кад се узме у обзир, да се у дот. животописима краља Драгутина спомињу по Босни задужбине његове и његових синова: манастири Ломница, Папраћа и Тавна, онда би се лако могло вјеровати, да је ова народна пјесма постала много раније од Филипа, а тако исто и она народна прича о ман. Озрену, као задужбини сл. Немањина. Кад је дакле народна традиција (пјесма, прича) истинита у погледу Ломнице, Папраће и Тавне, то онда зашто неби била поуздана и у погледу ман. Озрена, који је врло лако (како на другом мјесту спомињем) могао бити задужином краља Драгутина, или кога другог од рода његова. Стога ја уједно држим, да наше народ. пјесме нијесу важне само у историјско-културном погледу, као — рећи ћу — књижевни производ народног ума, већ да се у свакој њојзи налази као јевгро и основа становити неки догађај (или више њих) који се путем анализе самог садржаја пјесме, и сравњивања са другим споменицима лако наћи може. Што се пак тиче садржаја саме ове пјесме у погледу ман. Озрена, то се неда баш дефинитивно утврдити, да ли је онај њен пасус сасвим истинит, јер за сад нема директне потврде у другом изворима, пак још на велику обавиност у тој ствари упућује и та околност, што се сви манастири у Српству, којима се иначе незна основатељ, приписују Немањинима, исто тако, као што и градови Јерини!

на сред Босне славне²⁾. Кад се узме у обир, шта о старости грађевине каже г. Стратимировић, па сравни са допуштањем писца Гласниковог чланка од године 1889. и са оном народном предајом, онда је лако поставити ову врло вјероватну хипотезу: да је ман. Озрен подигнут у ономе времену, кад је краљ Драгутин као угарски вазал владао земљом Соли и Усором (1282.—1316.) у којој тада лежаше и то мјесто, и да је баш сâм он подигао тај св. храм, или можда његови синови, или његова ћерка Јелисавета, баница босанска, супруга бана Стефана Котромана. Јер кад се њему и његовијем синовима приписује градња другијех манастира по задобивенијем босанским или повраћеним србијанским крајевима, као што су манастири Папраћа и Ломница у власеничком, и Тавна у зворничком котару³⁾; — онда се дакако може врло лако вјеровати и то, да је и манастир Озрен производ њихове вјерске ревности, премда се у дотичнијем летописима о томе ништа не спомиње.

Излази дакле из свега тога, да је манастир Озрен јамачно основан и подигнут концем XIII. или почетком XIV. вијека, и да је задужбина рода Немањина, према чему је онда и она народна традиција о тој ствари на истини основана, чему ништа не смета онај несразмјер са бројем

²⁾ Писац труди се да докаже, да тај манастир никако и није дјело Немањина, па зато на стр. 35. говори овако: „Ријенило се ово овако или онако“, (тиче се читана у погледу ријечи „попачоги“ у натпису, као „попа тода“, или „погтаки“, или „попраки“) „толико ипак стоји, да храм озренски није саградио поп Јаков Немањин, него поп Јаков Марић“. Но ова тврдња оглада, пошто је г. Стратимировић доказао, да у натпису у истини стоји ријеч „попачоги“, према чему онда поп Јаков Марић никако и није основатељ манастира Озрена, јер попачоги и подигнути (саградити) није једно и исто. Осим тога, други споменици тога манастира свједоче, да је он подигнут много раније од Јаковљевог натписа.

³⁾ Чулићева „Годишњица“ II, стр. 244, ђе учени г. И. Руvaraц приводи ту околност и спомиње дотични извор.

од 700 година, пошто усмена народна предаја не може у томе погледу бити тачна баш на длаку. Тој се традицији иначе заиста може у свему вјеровати, јер она није могла никако постати ушљед кривог читања натписа о попу Јакову, пошто народ, у коме је она постала, а од Ф. Вишњића почетком овог вијека потврђена, није течајем XVIII. вијека и прије бавио се читањем заучастижих натписа, а није ни знао да на њима оснива своју усмену предају, којој је вазда основ у мало крупнијим и видљивијим одношајима. А пошто је вародна предаја о Немањинима као основатељима манастира Озрена старија од времена Ф. Вишњића, па јамачно и од онога Јаковљевог натписа од год. 1697., онда ни најмање не смета самој ствари оно погрјешно читање данашњијех писаца, пошто народ заиста није основао своју традицију на њиховијем књижевнијем објавама, а поп Јаков Марић није подигао озренски манастир.

4.

Грађевина овог манастира изведена је у византијском стилу, а својим значајним склопом и изработом, производ је исте оне старо-српске школе, која је украсила поједине крајеве старе србијанске државе оноликијем грађевинским дивотама. Госп. Стратимировић, који ову грађевину сматра производом домаћег стила, (стр. 68.) срањује је у неколико са црквом Павлицом на Ибру (која је, чини ми се, створ Немањин) говорећи, како озренски храм не имађаше звоника као ни она црква, а госп. писац чланка у Гласнику од г. 1889. своди њену израду на подражавање романском стилу. Но ја бих био слободан изразити овђе своје мишљење, да би много боље било, да су ова оба писца, као стручњаци у овој ствари, прије онога свога описа, прегле-

дали још и грађевне одношеје манастира Тавне, Ломнице и Папраће, за које се зна, ко их је градио и кад их је градио; тада би јамачно били дошли до коначног ријешења у погледу питања: кад је подигнут озренски храм, и чије су га руке градиле.

Од свију некадашњих зграда, стоји данас узгор још само древна манастирска црква, која је саграђена у виду крета. Кад се с поља погледа ова грађевина, онда се види¹⁾, да се она данас састоји од четирију дијелова, од којих су: 1. *звоник*, што је подигнут год. 1878.; 2. *препрата*, која је нешто нижа, па још и ужа од остале цркве; 3. *главна црква*, са једнако високим, али кратким краковима крета; 4. нижа и ужа *олтарска апсида*, која изгледа као да је прислоњена уз главну цркву. Препрата је од остале цркве сасвијем одијељена зидом до врха, у коме су у средини врата, куда се пролази у главну цркву, па изгледа, да је она касније призидана уз осталу цркву. Пад онијем мјестом, ђе се укршта главна црквена лађа са попречијом, подиже се лијепо осмоугласто кубе, које држе 4 голема каменита четвороугласта ступа.

О материјалу ове грађевине споменути писци ништа не говоре²⁾, а о изради веле да је укусна, и по суду „једнога“ производ подражавања романском стилу, а по суду другога „*сиоменик наше средовјеке архитектуре*“. Зидарија је изнутра скоро сасвим једноставна и глатка, а с поља, по ивици од темеља и испод стрехе, затим на прозорима, нарочито на кубету, украшена дотичним грађевинским накитом.

¹⁾ Ово пишем према сликама, што су уврштене у Витановићевом опису.

²⁾ Звоник је сазидан од самог тесаника камења са куле Абаз-бега Капетановића из Маглаја, коју откупи околни народ са својим мирским свештеницима. („Источн.“ 1890. стр. 74.)

5.

Црква је изнутра била живописана, а тај живопис, како вели госп. Стратимировић „припада цвјетноме добу народнога црквенога сликарства, и који, — премда тек од чести сачуван, — рјечито свједочанство пружа о развијеном умјетничком чувству и доброј техници“ (стр. 68.). Тако тврди госп. Страт. у пркос оне ранијем извађању „Гласника“, који каже (стр. 37.), да фреско-слике у озренској цркви нијесу изведене „у оном укоченом штилу, који је значајан за византинске црквене и свјетске сликарије“, већ да „сјећају на онај умјетнички правац, који је послје гласовитог Giotto у XIV. вијеку завладао у Италији, и оданде се раширио по свој Европи“, — према чему онда оне слике неби биле дјело домаће српске сликарске школе, већ радника са запада. Но ја држим, да је у овој ствари истина на страни госп. Стратимировића, пошто је јасно, да писац није проучавао радња по српскијем манастирима разнијех вијекова и крајева, па без тога проучавања и није у стању, да буде у свему истинит и поуздан истраживалац нашијех српских старина, него пада у разне погрјешке.

Од појединих слика, које су до данас мање или више сачуване, спомиње г. др. Трух. слиједеће, и то: *I. у препраши*: над улазним вратима на западном зиду *св. Богородица*; лијево од врата *Христос са Маријом Магдалином*, над којом је сликом вијенац мањих округлих слика, које представљају *пророке*; *II. у кубету*: између сводова (ћемера) *св. Евангелисти*; испод пророка *дванајест апостола*; између прозора *осам пророка*; а у врх кубета *Исус са анђелима*¹⁾; *III. на горњем мјесту*: *св.*

*Богородица*²⁾; *IV. на олтарском зиду*: над подножницима *осам светишеља* (не каже којих); над њима у виду уског ћенара слике разних светитеља, а над овима *Исус са 12 апостола*; *V. у десној поуријечној лађи*: *св. Евфимија* и друга четири светитеља; лијево од прозора *полагање Исуса у гроб*, а десно *Воскресеније Христово*. К овијем сликама ваља додати још и слику *св. Ђурила*, коју спомиње госп. Страт. и која се налази уз јужну ивицу олтарске апсиде, при којој је још и запис о презвитеру Страхињи, о коме ће касније бити нарочитог говора.

Но осим свега овога, не би требало никако сметнути с ума оно расправљање госп. Ђ. Страт. (стр. 69.), према коме се у погледу израде овијех слика може рећи, да оне нијесу постале све у једно вријеме, ни од исте руке, пошто „образ св. Богоматере у препраши, оштуча и штилом и бојом од живописа у глав. цркви“, па ја према томе и држим (како сам напријед напо-

¹⁾ На истој страни „Источника“ спомиње госп. Ђ. П. ово: „У олтару на горњем мјесту, а под провором, види се насликан жртвеник, а с десне стране мало даље види се човјечији лик са круном на глави, и око ње вијенац, а сав лик изгледа да је у свештеничком одијелу, држећи у руци написано ово: „Израдно ш прикљатџи Богородицѣ“ и т. д., па даље: „Помани господи јака којега прикљитира странѣ“. Овај, у неколико непотпун навод госп. Ђ. П. не слаже се са оцажањима г. г. др. Трух. и Страт., пошто према њему изгледа: да оно не би била слика св. Богородице, већ некојег владајућег, или иног свештеничког, а не свјетског лица, и зато, што, као да се запис о презвитеру Страхињи налази уз овај лик.

У опису г. Ђ. П. није означено, да ли онај лик са оцијем жртвеником сачињава једну групу или не, и у каквој одношају стоји он (и можда још који) према оном жртвенику, па ја с тога чисто држим, да би оно оцажање др. Трух. било сасвим вијерно и правилно, чему као да по најбоље у прилог говори онај запис: „Израдно“ и т. д., само не знам, што би мислио у погледу мјеста, где се налази запис о презвитеру Страхињи, који је према г. Страт. (стр. 69.) на сасвим другом мјесту, и уз други светитељски лик.

Свакако би добро било, да се потанко истражи одношај оног жртвеника и оног светитељског лица, евентуално цијеле оне групе ликована, јер се можда у оном лику код жртвеника са круном на глави, а свештеничким одијелом, ако није слика св. Богородице, садржи кључ, који би могао ријешити тајну о основатељу манастира Озрена.

²⁾ У „Источнику“ од 1890. стр. 74. приводи се мјесто овога: „Христос са 12 апостола око њега“.

мену), да је иста препрата касније подигнута, дакле год. 1609., онда, кад је (како ће се касније виђети) израђена ова слика св. Богородице.

6.

У оквијер оваковог описа долази још и ознака опће величине цркве и њенијех појединих сразмјера; но о томе нема никаква спомена у публикацијама спом. госп. старинара, па ћу зато овђе привести само оно, што је прибиљежено у дотич. опису у „Источнику“.

Према ономе опису, укупна данашња дуљина свѣ цркве износи свега 17 мет., од чега долази на дуљину препрате 5, на дуљину главне цркве $8\frac{1}{2}$, а олтара $13\frac{1}{2}$ метра; ширина пак цркве износи 9 метара. Црква је дакле озренска средње величине, а у прво вријеме била је јамачно још и мања, јер је, кад се одузме препрата, која као да је касније призи- дана, била дугачка само 12, а широка око 9 метара.

7.

У истоме манастиру имаде на зидовима неколико знаменитијех натписа, које ћу овђе по реду саопћити, онако, како су приведени у споменутих описима; само ћу понеђе текст допунити, односно исправити, и ставити запете, зарад бољег разумијевања.

а) Под оном сликом св. Богородице, што се налази над улазом у препрату (незнам да ли с поља или изнутра) стоји овај натпис:

„† Сѡвршисе сѣи сѣи и вжѣтвени храмъ сѣго архѣрера хѣва николи, при кровомъ и сѣими вбразмѣ ЗРЗІ, трѡдомъ и настоаніемъ шца

игѡмена Іоакима¹⁾ сѡвратѣмъ, дѡхovníка хри- стофора, іосифа іеромонаха, сѡвѣстра іеромонаха, ісаіе іеромонаха, игната іеромонаха, сдамаскуна іеромонаха, рѡвима іеромонаха, Ѳімодеа²⁾ іеро- монаха, Діакони и старци сѣго мѣста сего“.

Овај натпис постао је год. 1609.³⁾ и значајан је с тога, што показује, да је манастир Озрен подигнут раније од почетка XVII. вијека, јер је тада покриван (правље прекривен) а од чести и сликан. У томе запису нејасно је оно мјесто ће пише „при“, и могло би се нагађати, да је то „при“, па да би са опћем: „кровомъ“, имало можда значити „прикровомъ“ (прекривањем); но с друге стране могло би се мислити и то, да је онај „при“ можда скраћен израз за ријеч „припратомъ или папѣртомъ“, па да је год. 1609. озренска црква била проширена новим приградом, који је такође тада и живописан, а уједно можда поправљени и поједини ликови у главној цркви, који су били оштећени временом, или душманском руком, чиме би уједно био разјашњен и онај пасус: „и сѣима вбразмѣ“. Према свему томе, ја би био слободан претпоставити, да оне ријечи у натпису: „сѡвршисе при кровомъ и сѣима вбразмѣ“, указују на то: да је године 1609. подигнута и сликана црквена припрата, и покривена сва црква, дочим је (с обзиром на разлике у стилу и изради), остали храм много прије саграђен. Ту значајну разлику између пре-

¹⁾ У овијем двама описима вели се, да је у натпису име игуманово нечитко. Но пошто се у озренским „панегиријима“ од 1589. и 1592. приводи игуман Іоакимъ (Годишњица II. 251.) то сам овијем именом попунио ону празнину, држећи, да је год. 1609., дакле на 17 год. послѣје другог панегирика, онај игуман Іоаким био још у животу. У Источнику од 1890. стр. 74. приводи г. Ђ. П. на томе мјесту одломак: „ішкв...“, пак је тиме ова моја допуна сасвим основана.

²⁾ То је онај „Тимотије глухи“, што је писао оне панегиријске. (Годишњица II. стр. 257.)

³⁾ Госп. Страт. погрѣшно је превео год. ЗРЗІ (7117.) у год. 1662., пошто по прерачунавању ивађе год. 1609.

драте и остале цркве приводи г. Страт. у својој расправи на стр. 69. и тиме, што вели: да се овај натпис по карактеру својих писмена разликује од онијех, што су на живописима у главној цркви, па да му је и распоред редака неспретан, што све упућује на то, да је овај натпис рађен касније од онијех у главној цркви¹⁾.

Према овоме натпису, манастир је год. 1609. био у врло повољном стању, сакупили су у своме крилу толике побожне душе, које су се између осталог одликовале још и труднијем преписивањем црквенијех књига. Манастир је Озрен имао тада многобројно братство са свијем степенима, јер запис ено приводи: игумана, духовника, јеромонахе, ђаконе и старце онога светога мјеста²⁾.

б.) Други натпис налази се над вратима праве цркве (незнам да ли с поља или изнутра) и гласи овако:

„† Гин сѣъ и кожѣставны храмъ попатоса поць никовъ, род ѿ племени мариѣъ, всѣсенїе³⁾ секъ и родителемъ, въ лето зсе“⁴⁾ (7205=1697).

У овоме натпису нејасна је данас ријеч „попатоса“, али је њену аутентичност доказао госп. Стратим. (стр. 69. пр.

¹⁾ Сравни с овим још и оно, што је у 5. одељку приведено о разлици живописа у препрати, према оним у главној цркви.

²⁾ Према томе онда излази, да је истинита она нар. предаја, коју приводи госп. Витановић (стр. 34), по којој је у мав. Озрену било некад до 20 калуђера, па имали лијеп иметак, много оваца и друге стокѣ.

³⁾ У цитату госп. Страт. (стр. 69. примј. 2.) приводи се овђе израз: „кпсолницѣ“, мјесто оног: „кпѣницѣ“, и наизлажује, да овако тамо није. Но ја ипак остављам навод др. Трух. пошто међу ова два израза нема големе разлике, а овај је први љепши и правилнији.

⁴⁾ У примједби код одељка 2. привео сам доказ о аутентичности овога броја. — У опису овог манастира у Источнику од 1890. прочитан је овај натпис са изразом: „от плѣми илїаниѣъ“, и још уз то не год. ЗСѢ, већ год. ССѢ, дакле 6205. од створења, или 697. [не 1192. како прерачунава писац!] од Христа. Но у погледу дат. израза, заиста је истинито оно читање г. г. старинара, а натпис није никако могао постати год. ССѢ, [6205.—697.] јер Срби тадај још не бијаху ни Хришћани, па ни Немањини још ни трага ни гласа. Да је овет натпис постао год. 1192., а да се тамо збиља спомиње пон Ј. Немањин, онда неби у текућу било „иѣъ“, него „иѣъ“.

3.) између осталог и тиме, што износи, како је у цркви двојак патос; један бијел, из новијега времена, а други мраморасто-црвен, који је јамачно дјело честитог попа Јакова од год. 1697., који је у оштим мучним временима опће српске емиграције и неискazаних мука⁵⁾, жртвовао свој иметак св. божјем олтару, може бити онда, кад су озренски калуђери прије изгинули, а манастир опустео.

У погледу љетоброја у овоме натпису, изнио је учени госп. И. Руварац у оној својој расправи у „Гласнику“ (стр. 296.) своје нарочито мишљење, према коме тамо није записана год. 7205. већ год. 7095. Он вели: „Ђ. Стратимировић је узео, да је црква попатосана ЗСѢ, и да је оно средње слово С знак за број 200; но ја му у том, с погледом на снимак тога натписа у опису Витановићевом (Гласник 1889. књ. II), гдје испод С има неки крстић, морам протусловити и тврдити, да је средње слово знак за 90 (С₊) и да по томе у натпису стоји година ЗС₊Ѣ (7095.=1587.)“.

Учени је писац даље развијем примјерима доказао, да је у црквеној пракси онога времена, и у Озрену, и у другим мјестима, а у разним приликама, употребљавано слово С са крстићем с приједа у средини (С₊) или натраг доље (С₋) као знак за број 90, и тиме је оно своје мишљење образложио и утврдио, напоменувши уједно поједине писце, који до

⁵⁾ То су она тешка времена, кад је патријарх А. Чарнојевић превео око 40.000 срп. породица у Угарске земље, желећи тиме избјећи турској сили, и помоћу Аустрије обновити пропаду српску државу. Исте те године провалио је принц Евгѣн са аустр. војском у Босну, и допро до Сарајева, које је казне ради попилио, и касније се брзо натраг вратио. Дјело вриједнога попа Јакова извршено је дакле у времену онијех великих ратова између Аустрије и Турске, који су почели год. 1683. опсадом Беча, а завршили год. 1699. карловачким миром, по коме остаде Сава и Дунав границом између Аустрије и Турске, и у којима је срп. народ овако силно и дјелотворно учествовао, и претегао коначну побједу на страну своје тадашње савезнице и покровитељице Аустрије.

сад не знађаху, да слово **Ϟ** са крстићем, значи 90, дајући још озбиљну поуку „младим Бошњацима и Херцеговцима“, да у будуће добро пазе на ту особину слова **Ϟ**. Но славни је историчар овога пута, премда је учинио срп. историјској науци лијепу услугу, показао уједно и своју слабу страну, која чисто као да граничи на неку врсту злобне саможивости, пошто је, знајући већ од год. 1884. (како сам вели на стр. 297 и 299. за ону особину дотле не опажену, пустио толике године онај велики број војединих истраживалаца срп. старина, да лутају у томе питању у тами, и чине погрјешке, како би их онда учени историчар ухватио у клопки и онаковијем начином омаловажио и исмијао, а себи прибавио нове научарске ловорике!

Но ја морам овђе примјетити, да је оно тврђење учен. госп. Руварца изведено на лошем темељу, пошто је онај снимак озренског натписа, или правије његов слободан прецрт руком, доста непоуздан. Тамо се налази слово **Ϟ** с осамљеним крстићем с приједа доље, а не слово **Ϟ** са крстићем с приједа у средини или на траг доље, а госп. Страт. доказао је касније, да у натпису није **Ϟ**, већ **Ϟ**, па је још на стр. 69. своје расправе, а у примј. 2. навео: да се испод оног броја године налазе иницијале **ΙΧ** (Исус Христос), који су урезани доље између слова **З** и **Ϟ**, према чему би онда у натпису била слика: **ЗϞϞ**. Кад се к томе дода још и та околност, да у ономе снимку пред словом **З** такођер нема знака за хиљаде ($\frac{1}{1}$), онда је јасно, да је било нужно, да се прије оне тврдње другијем путем потражи и нађе права истина у погледу онога знака у љетоброју.

У препису онога натписа, што је добротом уредништва овога листа добављен од садашњег игумана озренског, госп. Гедсона Марића (његово писмо од 6. феб. о. г.) претставља онај број године слиједећу слику: **ЗϞϞ**, у којој се, слично опажању госп. Страт. налазе под словима **З** и **Ϟ** два засебна одмакнута крстића, чиме као да би се побило нагађање госп. Страт. у погледу иницијала **ιχ**, а потврдило мишљење госп. Руварца да је тамо уз слово **Ϟ** збиља онај знак (други крстић, или **χ**);, дочим је онај први крстић знак за хиљаду пред словом **З**. — Но тијем саопштењем госп. игумана Марића уједно је потпомогнута и она моја поставка у погледу непоузданости онога снимка у „Гласнику“, али није сасвим јасно доказано, да је онај **Ϟ** збиља знак за 90, а не за 200, јер ено онај крстић не стоји тамо ђе би требало, па да слово **Ϟ** значи 90.

Но било у погледу тога слова **Ϟ** како му драго, ја ипак не могу одмах да повјерујем, да је дјело поца Јакова извршено год. 7095.=1587., како показује учен. госп. Руварац. То просто на просто не дозвољава сама та чињеница, што је у томе времену манастир Озрен био у пуној својој снази, са многобројним братством, коме на челу бијаше подузетни игуман Јоаким, — јер онда заиста није било никакове потребе, да се манастир утјече онаковој дарежљивости поца Јакова, кâми да би сталешки понос онијех калуђера могао поднијети и допустити, да се код њих живијех онако слави и велича поп Јаков над улазом у главну цркву, — онијех калуђера, који год. 1609 не допустише попу Страхињи, живописцу овога манастира (како тврди госп. Рув.), да уврети своје име у ономе великом

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

натпису над улазом у препрату, као што је учинио у св. Арапђелу, већ мораде да забиљежи себи спомен у ономе мрачном олтарском куту! Дјело попа Јакова није могло бити извршено тек на *двје* год. пред год. 1589. оном годином, кад је монах Тимотије (глухи) писао свој први панегирик при игуману Јоакину, пошто се заиста може вјеровати: *да је ман. Озрен и год. 1587. био насељен калуђерима, којима је управљао исти онај игуман Јоаким.* То показује и сам текст натписа, који би у таквом случају морао гласити, како се онај храм попатоса *шрудом и подвигом* *попа Јакова, али при игуману Јоакиму с брашном и т. д.* Дјело попа Јакова, то је чин, кога је он обавио, као самосталан управитељ ман. Озрена, а то није могло бити год. 1587., ради чега је онај крстић под словом *Г или збиља иницијал х, или погрјешка урезивача оног натписа.*

У осталоме садржају ове расправе ја сам покушао да покажем, да је подвиг попа Јакова могао бити извршен год. 1697. (*366=7205.*) пошто то дозвољавају

и чисто условљавају оновремене прилике. Тога ради ја уједно остајем и даље при првашњем читању године у натпису као *366 (7205.=1697.)*

в) Трећи натпис налази се на већ споменутој слици св. Тирила, што је изведена уз јужну ивицу олтарске апсиде. Његове ријечи записане су иза онијех ријечи еванђелског текста, што су уврштене на листу, који држи светитељска рука (тај еванђелски текст није у оним описима приведен), и гласи овако:

„помени ђи прѣзвитера страхиноу“.

Овај запис приведен је у дотичноме опису у Источнику нешто друкчијим текстом, онако, како сам навео напријед у 2. примједби 5. одјељка. Но пошто читање госп. Стратим. у погледу језика и правописа претставља старије облике, управо тип писања XIII. и XIV. вијека, а читање госп. Т. П. претставља тип записа новијег времена, то је онда очевидно, да је у томе питању истина на страни госп. Стратимировића.

(Наставиће се).

Српско-православни калуђер у народу негда и сад.

С летимичним погледом на историју монашеског чина.

Посвећено мом бившем драгом вјероучитељу Високопреосвештеном господину **Николи Мандићу**, Митрополиту зворничко-тузланском.

(Мјесто наставка свршетак).

II.

Као најзнаменитији калуђери и калуђерице у стара времена били су — између осталијех: св. преподобни Герасим, Евдокија, Касијан; Антоније велики, овај је у својој 20. години ступио у монашески чин. Умро је 356. год. по рођењу Христову у својој 105 години живота. Антоније велики завео је пустиножитије на крају трећег вијека. Њега је сам драги Бог позвао, да се смијести у дубокој планини. Антоније рођен је

у **Ками** код Хераклеје 251. године. Велико је имаће наслиједио од својијех родитеља, али га је свега раздијелио међу сиромаше и отишао у калуђере.

Макарије велики, он се је по заповиједи анђелској населио у скитску пустињу близу Александрије и тамо је завео „безмолвије“. Због мјеста скит назвало се је скитско живљење, а манастири таквог живљења „скит“.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Пахоније велики, и њему је анђео Господњи заповиједио, да заведе опште житије, а предао му је и писмена правила, по којима се има то живљење уредити. Пахоније родио се је у 292. години у Горњој Тивајиди. Пахоније био је у прво вријеме војник, т. ј. док није ступио у хришћанску вјеру. Он је први манастир на једном острву код ријеке Нила 323. год основао.

Павле Тивејски, он је побјегао од гоњења Децијева у пустињу. Тивејски родио се је 230. год. у Тиви — у Мисиру. Умро је у 113 години свог живота¹). Свети Василије велики рођен је око 329. години у Кесарији Кападокијској, он је имао три брата и једну сестру. Њихови родитељи били су врло богобојазни, па су тако и своју дјецу васпитали, те су иста због свог богоугодног живота славни постали, а пошље њихове смрти света мати црква признала их је за свеце и угоднике божје.

Спомен св. Василије слави св. мати црква сваке године 1. јануара. Он је умро у 49. години свог живота. При самој смрти појавио му се је анђео, и он је свима окол, што код њега стајаху рекао, да види лик анђелски и да га зове на небо. Св. Василије био је најпрво адвокат, а пошто је ступио у клир путовао је: по Сирији, Месопотамији, Палестини и Египту; у том путу испитивао је монашески живот, и сам је постао строгим монахом. Писао је списе: богословско-догматичког-каноничког садржаја. Св. Василија написао је и правила за монашески живот, која су била призната, како од свете матере цркве, тако и од народа. У кратко рекавши св. Василије био је како светско тако и црквено врло изображен. Неки писци веле, да се и источно калуђерство по њему зове „Василијевци“ — нарочито то тврди професор Н. Гр. Живковић у својој „Историји хришћанске цркве“ — стр. 74.

Преподобљејши отац игуман госп. Мирон Ђорђевић, настојатељ св. манастира Ковиља мисли да је погрешан назив нашег калуђерства „Василијевци“ — види „Историју манастира Ковиља“ стр. 9.

III.

Западну цркву с калуђерством упознао је св. Атанасија, он је 340. године испред аријевца побјегао у Италију, а тада је собом одвео два

калуђера. Иза Атанасије ширио је римо-католичко калуђерство Амвросија милански, Мартин, епископ турски у Францеској; Григорија велики, папа римски. и т. д.

Калуђери западне цркве звали су се именом оснивача овог или оног манастира; тако на западу имаду ове врсте калуђера: „Доминиканци“, „Францишкани“, „Карлемите“, „Аугустинци“. А између свију калуђерских редова најзнаменитији је „језуитски“, који дан — данас постоји — а има га у Босни. Језуитски ред основао је неки шпањолац — поимену Игњат Лојоло у XVI. вијеку. Западна црква има још једно друштво — тако звано „инквизиције.“²) Калуђерство западне цркве разликује се од калуђерства источне цркве по: називу, живљењу, а и по одијелу.

IV.

Калуђерство у Срба појавило се је онда, кад и Христова вјера. Срба калуђера било је и прије одласка св. Саве у калуђерство. Вели се, кад су оно 1186. године иноци светогорски дошли у двор Немањин, да је међу њима био један калуђер родом Србин. И он је баш својим лијепим приповиједањем оследио живот калуђерски св. Сави, који остави свилу и кадифу, а обуче калуђерску мантију.

Да се честито за Србе калуђере није знало прије него што поменути светогорски иноци одведоше краљева сина — Растка у калуђерству наречена Сава у Свету Гору, сасвим је оправдано, јер тада превлађиваше број грчких свештеника српске свештенике.

Но, Србине брате! српско калуђерство истом онда оживи и поста од велике важности и значаја, кад славна српска лоза Немањића (1169.—1371 год.) завлада српским земљама; јер промишљу Божјом најмлађи и најмилији син краља Стевана Немање (1169.—1196.) по имену Ратско у својој 17. години остави краљевски двор и оде с иницима светогорским у Свету Гору, и тамо се по калуђери — добивши име Саво.

Ти кораци краљева сина — Растка од превелике користи и значаја бијаху по српско калуђерство, свештенство мирског реда и по свету источно-православну-српску цркву, а бора ми и по српску државу. Ти кораци, као и сва дјела српског просвјетитеља св. Саве — златним се словом пишу у историји српско-православне

¹ Види „Историја Хриш. цркве“ стр. 39.

² Види Историју Хриш. цркве од Н. Гр. Живковића.

цркве, а и у свијетској историји витешког и много-пропаћеног српског народа.

Мати и отац св. Саве такође ступе у монашество. Стеван Немања закалуђерио се је 1196. године у својој задужбини Студеници, а упокоио се је 13. фебруара 1199. год. Супруга Стевана Немање, а мати св. Саве постане монахиња и добије име Анастасија; брат св. Саве Стеван Првовјенчани (1196.—1227. год.), пошто се је разболио, и видио да ће умријети ступи у калуђерство и у калуђерству и умре — 24. септембра 1227. год. Њега је света мати црква признала за свеца, тијело му се и данас налази у манастиру Студеници. Син краља Стевана Првовјенчаног Предислав — такођер се је по калуђерио и звао се је Сава II., а био је архиепископ.

У опште за владе славних Неманића источно-православна српска црква на сав је мах цвала, а онда боме и свештенство, како мирско, тако и монашеско; но ипак калуђери су имали веће привилегије (правице), а то можемо виђети из Душанова закона.

Неманаћи, особито Стеван Немања — отац св. Саве многе је манастире и цркве поградио, а на њ су се угледали и други владоци, те све један по један подизали манастире, који су тада били једини културни заводи.

Лијешо вели одломак једне српске народне пјесме о српским манастирима, и ту се (у пјесми Милош у Латинама¹⁾) каже између осталог:

„Јесте мудри, ал' зборите лудо:
 „Да ви знате наше намастире,
 „Наших славних цара задужбине
 „Какви су и колики ли су!
 „Да видите лавру Студеничку
 „Не далеко од Новог Пазара;
 „Да видите Ђурђево Ступове
 „Код Дежеве, старијех дворова
 „Задужбине цара Симеуна;
 „Да видите чудо невиђено,
 „Бјел Вилендар усред горе свете,
 „Задужбину Саве светитеља
 „И његова оца Симеуна;
 „Да видите Жичу код Мораве
 „И код Ибра више Карановца,
 „Сопћане Рашки на извору,
 „Задужбине светога Стевана,

„Српског краља првовјенчаног;
 „Да видите Папраћу велику
 „Виш' Зворника Спречи на извору
 „Под високом гором Бороговом,
 „Задужбину Вукана жупана;
 „Да видите високе Дечане
 „Код Призрена града бијелога,
 „Задужбину краља Дечанскога;
 „Да видите Рачу пребијелу.
 „Код Сокола украј воде Дрине!
 „Да видите лијепу Троношу
 „Код Лознице на рјечи Троноши,
 „Задужбину браће Југовића;
 „Да видите славну Раваницу
 „У Ресави ниже Параћина
 „На студеној рјечи Раваница,
 „Задужбину нашег господара
 „Господара, славног кнез-Лазара;
 „И остале Српске намастире,
 „Да видите, пак да се дивите,
 „Какви ли су и колики ли су!“

*

И збиља српски владоци велику пажњу обраћаше светим манастирима и црквама. Но, не само, да они т. ј. српски владоци подизаше манастире, већ то чинише и српски племићи, а и имућнији Срби — — „Да се у њима поје летурђија, овог свијета као и онога“.

Тако у старо доба манастири се дијелише:

1. Манастири приватних лица, или ти пак општина, ови су били сасвим независни, они нису ником ништа плаћали. Калуђери су у јектенији спомињали осниваче таквих манастира.

2. Епархијски манастири, ови су плаћали дације надлежном архијереју.

3. Ставропигнални, над оваким манастирима патријарх би усадио крет и морали су самом патријарху плаћати неке дације, и били су непосредно у сваком погледу патријарху подчињени.

4. Царски манастири, ови најбоље стајаше, као царски манастири. Сретним би се зматрали они манастири, који би се прогласили царским манастирима, и то бијаше највећа милост, кад се овог или оног ктитора прогласи манастир царским. Царски манастири нијесу зависили о митрополитима, епископима патријарсима. Они су били од сваког данка ослобођени.¹⁾

¹⁾ Види „срп. нар. пјесме“ В. С. Карађић I. књига издање 1887. Биоград.

¹⁾ Види „Историја срп. народа“ књига II. од П. С. Срећковић стр. 871.

Гдје је год Србин живио и гдје и данас живи, ту имаде српски манастира — као у:

Краљевини Србији, Сријему, Босни и Херцеговини, Далмацији, Славонији, Банату, Бачкој, старој Србији и Македонији.

По свима реченим српским крајевима, боље стоје манастири материјално, него ли у Босни и Херцеговини, јер зуб времена опустоши источно-православне српске манастире у Босни и Херцеговини, те данас многи вежу лик за опуту, као Папраћа, Липље (Осовица), Моштаница и т. д. а још ако је у овом или оном слаба и неразборита економија, чега има доста, па биле и у оним манастирима, гдје се мисли, да је све на свом мјесту. Но, Нијемац вели: „Es ist nicht alles Gold was glänzt“, — а и српска пословица вели: „Није све злато што се сија“, може бити — више пута — околу калај, а унутра белај.

*

Српско калуђерство вазда је било и остане у тјелесној свези с народом, оно је увијек било а и остане друкчије, него ли други хришћански калуђери на истоку.

Српско калуђерство дијелило је добро и зло с народом српским, они бијашу народу учитељи и утјешитељи у бједи и невољи.

Знаменити и уважени духовни писац госп. Н. Ружичић вели између осталог у својој књизи „Теорији каноничког права“:

„И срећа по Српство, што су српски калуђери у неколико одступили од правога позива калуђерског. Јер према појму о калуђеру — служба је истих сувише егоистична. Тако њихов је позив да пресијечу сваки сношај са свијетом; да се удаљи од људи, и да живи сам у пустињи, мислећи само о Богу, и о својим гријесима молећи се Богу, да му их опрости. И ко тако врши, за-њ се каже да врши највеће јунаштво у славу имена Божјега; каже се да узима на себе лик анђелеки, и да се броји међу војнике Христове“.

Српско калуђерство и српски манастири многе су врло важне документе за српску историју сачували и потомству предали. У стара времена манастири су били школе, а калуђери учитељи. Код калуђера књизи се учише најпрви и најбољи српски државници. И Краљевић Марко књигу је учио у манастиру, па је знао „књиге староставне“, и могао је у цара писар бити; а

и Милан Косанчић, који је знао турски и арапски.

Но, и владоци српски били су ученици српских калуђера. Стевану Дечанском краљу (1322.—1331.) био је учитељ јеромонах Антоније Бошта (млађи настојатељ у манастиру), Антоније био је у манастиру Хилендару. Да је он учитељ био Дечанском, потврђује син краља Стевана Дечанског Стеван краљ (послије цар Душан силни (1331.—1355.) у својој дипломи, што ју је дао манастиру Хилендару¹⁾.

Калуђера српских било је врло наображених и даровитих — са сваког гледишта, а и данас их има; — ето нашег честитог и уваженог књижевника — сина кршине Херцеговине високопречасног госп. архимандрита Дучића, па Фирмилијана, и узоритог српског критичара и историка И. Руварца и др.

*

Српски калуђери су више — пута уз бурна времена замјењивали крст с мачем, те се лавовски борили за „крст часни и слободу златну“.

Једном ријечју српски калуђер је увијек био и остаде од велике користи Српству у сваком погледу. Наравно, сад су много друкчије околности, те српски калуђер није више оно у српском народу, што је негда био, т. ј. српски народ не сматра га и не уважаје, као што га негда уважаваше, е — а за што!?! Та, ја бар мислим, да је велико то пожртвовање што га српски калуђер жртвује — „безбрачност“ и „некориснољубље“, — њему је дакле главна брига црква и народ, и сасвим је природно, да се нико тако не може бринути о прадједовској православној вјери и милом Српству и његову бољитку, као калуђер, њему је лакше, почем други оптерећени су разним бригама и пословима. „Ко је неочењен брине се за Господње, како ће угодити Господу, а који је ожењен брине се за свјетско (1 Кор. 7. ст. 32., 33.)

Но, као што је већ споменуто, српски калуђер не само да се је бринуо о Богу већ се је бринуо и увијек ће се бринути и о српским светињама и о свему оном, што Србина Србином чини. Па и данас, и ако је 19. вијек — српски калуђер увијек има оне исте мисли и идеје, као и стари калуђери и евештеници, а и данас је српски калуђер у свако доба вољан све и сва

¹⁾ Види „Теорија каноничког права“ од Н. Ружичића — стр. 209.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

за прадједовску вјеру, српско име и српски понос жртвовати.

Елем с ког год гледишта узмеш Србине брате, српски калуђер не заслужује онијех силних неблагодарнијех ријечи, које ћеш данас врло често у нашем народу чути, особито у тако званој интелигенцији. Најпрво треба проучити прошлост српског калуђерства, и њихове заслуге, те их добро схватити, па онда осуђивати, ако је што за осуђивање, а не из неба па у ребра.

Србине брате, код проучавања старих српских калуђера и данашњих, мораш узети у обзир првашње околности и садашње, а увијек брате имај у виду: „Какав народ онаки и калуђер“, јер и калуђер долази из народа, а не с неба.

*

Е, брате Србине! Ко бијаше најбољи учитељ свете матере цркве? — Који њезину науку ширише међу народом? — Који прогонише јеретике? — Ко сачува предање свете матере цркве? — Ко је својом крвљу запечатио истину православне вјере?

Мили мој роде, нико други већ баш српски калуђер.

Србине брате! опстанак нашег милог српског народа, дан-данас овиси, једино од сложног

и узајамног рада свију нас без разлике, а поглавито о савијесном и ваљаном раду српских учитеља и свештеника. Радимо ли ми свештеници и учитељи савијесно, сложено, и испуњавамо ли нашу дужност онако како треба, онда ће нам Свевишњи наш рад благословити, а кад је драги Бог с нама, ко може онда што про тиву нас?!?

*

Но, при завршетку ово неколико редака — напомињем . . . и то сабраћи монашествујућој „да никтоже без гријеха, токмо једини Бог“, и сваки је дакле на зарару, а само је драги Бог на карару“.

Браћо — и ако вас ко стане обасипати неблагодарним ријечима, сјетите се дјела милости духовне, те праштајмо и онима, који су нас увриједили, а увриједу трпљиво сносимо.

— А сад рецимо: „Слава и српска хвала старом српском калуђерству и свештенству!“ Угледајмо се браћо на наше старе, па да и нама потомство рекне: „Слава и хвала нашим старима!“ —

У манастиру Гомионици, на св. Саву 1893.

Петар Ст. Иванчевић.

Прва свештеничка проповијед.

Изговорена V. Недјеље св. вел. поста, у катедралној свето-Николајевској цркви у Котору.

Ко има Отца и Сина и катихо Духа.

Изазећи први пут на овај Амвон, са којег ви драги Христијани и Христијанке слушате поучења о истинама вјере Христове; ступајући на ову катедру, са које се предаје света философија — права мисао о Богу; васпитавање и усавршавање човјека у духу религије Господа нашег Исуса Христа; приказујући се данас пред вама, у овом светом храму, у овом духовном училишту: у овој по ријечима св. Атанасија Великог *васијонској гимназији*, а по ријечима Златоустовим *школи мудрословља*; извршујући тијем заповјед небесног учитеља, коју кроз апостоле даде свима њиховим пријемницима и наслједницима — свештеницима: „Пушћујући кроз вас свијет, проповједајте Јеванђеље свима народима“, — дужан у првој мојој ријечи пред вама јавно

признати, да сам мали и млад међу браћом свештено-служитељима, те нијесам дорастао да про- свијећујем ваш развијени разум, да исправљам вашу вољу на добар пут, за пребивати у вама религиозно-побојне осјећаје; да ми се хоће доста времена, како би прибавио себи довољно знања искуства и вјештине, што се тражи од проповједника црквеног, кад објављује људима вољу Божију, кад из вијерних хоће да ствара одабрани Божији пород, свети народ; — од проповједника који је обвезан говорити бесједе пуне науке и савјетовања. Ја сам топрв ушао у унутрашњу завјесу, од скоро сам уведен по благодати св. Духа, која је на мене сишла с неба, у светињу над светињама „ко катихо катиха“; ја сам тек почео служити св. олтару и прино-

сити бескрвну жртву на божанственој литургији за себе и људске грјехове. Према томе сам тврдо увјерен, да ви не очекујете од мене данас, какву краснорјечиву дубоку бесеједу, него један прости домаћи разговор, који ће бити прост и не обућен у фигурама реторичким, као кад се разговара брат са браћом, друг са друговима, или пријатељ са пријатељима. Снисходите ми и с тога разлога, што се ја нијесам попео овдје да стечем себи какву славу у проповиједању, на коју не смијем ни мислити, при мојој незрелости, него да се одазовем свом свештеничком позиву и дужности, којој сам строго обвезан по ријечима св. апостола Павла: *Противиједај ријеч, настој у добро вријеме и у невријеме покарај, запријети, умоли со свакајем сношњем и учењем* (Тим. 4., 2.). *Тешко мени ако не приповједам*, говори избрани сосуд Христов св. Павле. (I Кор. 9., 16.)

Дакле остављајући старијим, бољим, наученијим, образованијим и искуснијим, да вам излажу мудрост разлагања о многим високим догматичким истинама наше свете вјере; о пространом христијанском моралу; о предивном богослужењу и обредима наше једне, свете, саборне и апостолске православне цркве; и о знатним историчким особама старог и новог завјета, и осталим велеважним питањима, која спадају у област и круг хомилетике или науке о црквеном проповједништву; — ја узимам као предмет данашњег говора мог: оне свете и велике дужности, које су обвезани неизоставно извршивати синови и кћери према својим родитељима.

Још у почетку свијета, видимо код рода људског најпрву власт и управу очинску или патријархалну, самом природом устанављену и уређену. Кад ову власт замијенише течајем времена организиране владе, узеше све, више или мање у својој управи над народима; нешто од оне првобитне власти очинске, којом се управљаху породице; шта више исти владари државџа, прозваше се оцевима као што се зову и дан данас. Законници свију времена ако и пренијеше на владаре свијетовне ону патријархалну или домаћинску власт, задржаше то право оцевџа над својом дјецом.

Прелазећи на религију вјерујемо да велики и вајправеднији Бог написа руком мојсијевог Израилтјанима на планини Синају при страховитој жеки муња и громава: *Поштуј оца и мајку*

да дуго и срећно поживиш на земљи. Тешко! тешко сваком сину и кћери, који не чују и не виде ову највећу заповијед Божију написану у почетку друге таблице завјета Божијег са људима.

Истинито је, непобитно је, да се родитељи имају сматрати у пола људи а у пола земаљски богови! Људи зашто су рођени и умиру; богови зашто рађају уздржавају и васпитавају разумне Божије створове на корист и напредак васијоне, а на прославу свог Створитеља.

Зато проклето и по хиљаду пута проклето било, оно филозофирање неких, који би хтјели, под изговором неке слободе и независности за дјецу уништити власт очинску, те прекинути ону свету везу, која треба да постоји међу породом и родитељима на срећу једних и других! Него таква лажна и покварена наука, одбачена је и презрена на част и славу рода човјечијег, а остало је и остаће док свијета траје, узвишено Богом овећено начело, да синови и кћери, по неком дубоком природном осјећању, које је јаче и старије од сваке људске мудролије: морају бити срдечно привржени и свом душом приљубљени својим родитељима. Ово начело по коме смо дужни неограничену благодарност и највеће поштовање овим последије Бога најпрвим нашим добротворима, јест темељ људске среће на овом свијету и извор свију врлина.

Нема — благочастиви слушаоци и слушаатељке — слаћих и дражих имена, што их изговарамо нашим устима, него што су имена отац и мајка. Ово су први звукови с' којима почињемо проговарати, кад још не знамо ни за себе ни за спољашњи свијет што нас окружава; прве су ово ријечи које чујемо из уста малог невиног дјетета; с' којијем обрадује дом свој. А може ли бити ишта теже, жалосније и несрећније за сина и кћер, него лишити се ових слатких имена, остати без оца и мајке? Како нас дирне, како ли се сажалавамо, како ли је тужно кад видимо или чујемо споменути име сирак или сирота! То зна само онај, који је изгубио родитеље. Зато баш религија христијанска која нам налаже да зовемо оцем свесилног и свемогућег Бога на небу, та религија учи нас, како и колико смо дужни љубити и поштовати ове наше земаљске богове.

Чти отца твојега и мати твоју, да благо ти буде и да додогодиш себди на земљи.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Љуби искрено и од свег срца оца и маћер; поштујте га уљудно пред њима; покоравате се њиховој вољи; без њихова благослова не предузимајте никакво важно дјело, њихове погрјешке и слабости широким подноси; брани част њихову у сваком случају; буди њима неограничено благодаран; а ову благодарност показујте док су живи сваком могућом помоћи и задовољавањем; а по смрти молиштвама за покој душе њихове. Срећни и пресрећни су синови и кћери који ово извршују, јер ће бити Богом благословени!

Угледајмо се на добре Нојеве синове, на Сима и Јафета, који са стидом покрише порок оца свога! Згрозимо се на гадни поступак, трећег сина, њихова брата Хама, који се родитељу свом ругаше, не опомињући се несретник, оне важне изреке: *да око које оца свога презире и маћери својој подругује се, заслужује да га орлови ископају и с' њим орлиће своје нахране.*

Угледајмо се на послушног Исака, који се покораваше Авраму оцу свом и оном часу, кад га по заповиједи Божијој вођаше на планину да га закоље и на жртву принесе.

Угледајмо се на прекрасног Јосифа сина Јаковљева, који кад се даде у Египту браћи својој познати, прва му ријеч бијаше да упита за оца: „Је ли жив отац наш?“ „Је ли још жив старина отац мој? Не стиђаше се он својег родитеља ни пред самим царем Фараоном, него са поносом и радошћу изведе га пред цара казујући му: „ово је мој отац!“

Јосиф царев намјесник љуби и поштује оца једнако као онда кад је био дијете на очином крилу и хљебу. Видимо и Соломона премудрог, какво поштовање показује матери к'о цар. Кад чу једном, да му долази мати, остави одмах све своје послове, устаде с' престола царског, изађе јој на суерет; дубоко се пред њом поклони, па нареди да јој начине други престо с' десне стране његовога на који она сједе: „И видје Вирсавија пред царја Соломона глаголаши јему о Ашонији; и воспа цар на срешеније јей и пошавиша престол други маћери царевје и сједе одеснују јего (Књ. 3. цар. гл. 2 а стих 19.)

Овако поштовање родитељи потпуно заслужују, ради својих трудова, старања и сваковрсних пожртвовања, да подигну, упуте, обезбједу и уереће свој пород. Дуго би било казивати што подносе отац и мајка околу дјете своје, у подизању, одгојавању, чувању од опасности,

лијечењу од болести; колико се пружају често пута више него им стање економично допушта, те их са свима потребама снабдјевају, наките и забаве набављају, сваку њихову жељу испуњавају.

Промислимо само на његу мајчину, којом живи и одхрањује плод утробе своје! Ко може достојно оцијенити ону најљубезнију пажњу, лебдење и дрктање над милим дјететом својим, не зна јој се обједини вечере, читаве дуге зимне ноћи стоји будна на ногама; немари за шетњу; липшава се забава; заборавља јело и пиће, све јој је концентрирано у колијевки, гдје гледа својег анђела; ту је за њу вас свијет; чим драго чедо проплаче лети брижљива мајка, лети утјешити га; ако га ма што заболи настоји да му помогне са лијековима; клечи пред иконама, скида са себе уресе, па их прилаже у завјетима да небо смилује, и дијете јој дарује. Сама једина Пречиста и Пресвета Мати Богородица, која тјеша ожалошћене, којој сваки вјерни у невољи прибјегава; само она може знати, што осјећају матери, какве вреле и горке сузе пролијевају, кад се пред њезином светом приликом моле, да им дјецу смрт не покоси. Заиста љубав материнска превазилази и надмашује сваку другу љубав. Такве чисте, такве жарке, такве срдачне љубави нема.

Рекосмо да родитељи сами на себе заборављају а своју дјецу у свему што могу и не могу задовољавају. Рекосмо да себе утјешавају и многог уживања липшавају, а све потребе свом породу подмиривају. Могли би навести примјера, да родитељи за спасење својих рођених драговољно и живот свој давају. По овоме расудимо каква су, и какву казну заслужују они синови и оне кћери, који пошто узрасту и хљеб стеку не сјећају се ових добротина, и ове своје земаљске богове у старости њиховој оставе, да оскудицу трпе и да уздишу.

Проклет онај ко безчастни оца свога или маћер своју (Второз. зак. гл. 27. ст. 16.) говори Св. Писмо. А на другом мјесту стоји:

„Човјек који само хрђаву ријеч рече оцу или маћери нека буде осуђен на смрт“⁴. Оваква је строгост старозавјетног закона била за непоштовање родитеља.

Искусство пак учи нас да казан Божија раније или касније чека дјецу која се огријеше према родитељима. Примјер нам је у томе Хам

син Нојев, који, зато што разгласи погрјешку оца свога, немогаше имати среће. Други много страшнији примјер имамо у смрти Авесалома сина Давидова, који је свом оцу много јада задао, пак је сам свршио и скончао, у једној шуми испод густих дубова, гдје се заплео јашећи на коњу својом дугом косом; коњ је испод њега измакао а он остао висећи међу небом и земљом. Когођ је послје том шумом пролазио и страшни Авесаломов гроб видио, морало му је на ум пасти: *Поштуј оца и матер.*

Ако погледамо око себе видимо у савременом нам животу људском, доста жалосних примјера, да се излијева страшна срчба Божија на синове и кћери, који неблагодарним понашањем својим према родитељима натјераше им сузе на очи и уздисаје у срцу. Знајте речиће ми когод: та има и родитеља осорних и звјерских, који мало маре за пород; који дају повода да се према њима охладни. Али ни та околност не може нас оправдати пред Богом и пред људима, за неиспуњавање наших дужности према родитељима, него смо обвезани снисходити њиховим слабостима, и настојати да им се умилимо нашом преданошћу, њиховој вољи и поштовања пуним поступцима, па ће милостиви Бог уселити у срца њихова добре мисли, да не прогоне оне, које им морају бити најмилији на свијету. „*Оци не раздражајте чад својих*“.

Чујте синови, разумише кћери узвишену узреку св. Писма, коју говори сам Господ кроз уста премудрог Сираха: „*Благослов очев ушврћује домове дјечије а клења материна из шемља из разрушује.*

Без овог благослова родитељског узалусте живи на земљи, не можете имати среће у ничему, ни дочекати икакве радости ни утјехе у својим домовима. Тражите овај благослов њихов вазда кроз цијели живот ващ, у сваком дјелу и предузећу, а особито се старајте да вас отац и мајка благослове при смртном часу, у оном важном моменту кад се дијеле и опраштају са овим свијетом, онда кад им запалите смртну свијећу, кад им се приближи њихов анђеол хранитељ да им душу под крило прими и у небо однесе, онда кад у једној руци држе свети часни крст и задњи пут љубе, клекните око смртне постеље њихове да другу руку на вас ставе и свој срдачни благослов вама удијеле. Ако стечете тај благослов, стеклисте заиста велико и драгоцјено наслеђство. Тешко вама ако затворе очи и пођу с' овога свијета расрћени на вас и уздишући ради ваших уврједа.

Зато нека вам буду света имена ваших родитеља — ваших земаљских добротвора. Нека вам буде свето да извршујете све чему вас они поучавају и савјетују, ако се то слаже са словом Божијим и моралним законима. *Дјецо послушајте своје родитеље у Господу.*

Слушај сиње и кћери наставу оца твога, и не одбацај савјете матере твоје; тада ће се видијети вијенац од милина око главе твоје и златна гривна на грлу твојом, тада ће вам благо биши и остарићеш у част и слави на овој земљи, које вам свима желим. Амин.

Говорио :

Никола Миџор,
свештеник.

Први поздравни говор парохијанима.

Драга браћо, мили роде српски!

Спремајући се за ово св. звање, које сам прије кратког времена получио, очекивао сам нестрпељиво овај час, кад ћу вас као свештеник први пут поздравити са овог св. мјеста.

Сумњам, драга браћо, да има ико међу вама, а да не може већ унапријед потрефити оне осјећаје, који мени у овом тренутку испуњују млађану душу. Па премда их наслућујете, ипак сам одлучио, да свој први поздрав према вама тим истим осјећајима извезем, — једно из

узрока, што сви остали осјећаји и жеље пред тима гину и ишчезавају, као пред узор осјећајима моје душе, — а друго, јер је право и по самом искуству, да ти осјећаји најдубље задиру у срце људско.

Па какви су то осјећаји?

Ево нас на светом мјесту, на најсветијем мјесту. Овдје се нижу побожни уздаси и пјесме, да се вину пријестолу Свемогућега, одакле их и Он најрадије слуша. Овдје се и најгори грјешник потресе пред величанственошћу божијом, а

срце му и нехотице шапће молитву покајницу. Јер све можемо постићи али опет остајемо тек смртни људи. И ја, драга браћо, најприје сам човек, а онда свештеник. С тога и хоћу вам најприје да прозборим као човек.

Груди су ми претијесне, срце ми је премало, а да могу смијешкати све оно, што у истину осјећају, па ипак се све то већим и новиим одушевљењем надимљу, коме је идеал наше мило српство!

Наш неумрли митроносни пјесник Његуш рекао је: „Благо оном ко довијек живи, имао се рашта и родити.“

Заиста су пуне значаја ове ријечи. Не живи онај вјечито, који је учинио ма како добро. Не живе само појединци вјечито, који су можда својимз нањем или материјалним средствима утрли себи пут до славе.

Друго се овдје мисли.

Не треба да се бринемо хоће ли нам се име спомињати пошље наше смрти, већ хоће ли нам живјети она идеја, за коју смо се борили! Живили идеја, живи и њезин пријатељ. А зар може бити величанственије и светије идеје, него своје роду користити и њега љубити.

И моја је идеја милом своје роду користити. Та оно ми је све, што сам наследио од својих предака. Оно је крвљу њиховом купљено, па стога се ево и завјеиравам овдје на овом светом мјесту, да ћу њој служити док уздишем. Заклињем се на овом светом мјесту, гдје се срце гнуша од неистине; на мјесту, које је и нашу прошлост сачувало, јер црква и вјера једина бијаше сигурно уточиште паћенику српском народу; на мјесту, одакле је Србина увијек српски свештеник упућивао оном стазом, коју му је опредјелио св. Сава.

Заклињем се, драга браћо Срби, али схваћам и значај те заклетве. Тешко је бреме, које том заклетвом набацујем на своја слабачка леђа, али морам, и дужност ми је.

Не морам из Бог зна каквих разлога, већ једино из узрока, што сам Србин. Томе се при-

дружује и други узрок, а то је свештенички чин. Као свештенику прва му је дужност радити за род — за паству своју.

И радићу!

Али шта могу ја сам учинити? „Шта ће сламка међу вихорове“? вели Његуш! Шта ће свештеник без народа? Свештеник је вођа народни, а народ је вођа његов.

Народ мора свештеника повести на оно поље, које срећи води, а на том пољу морамо заједнички радити.

С тога и хоћу овдје да се дотакнем једног важног фактора по развој народни. Туде мислим слогу. Народе, браћо Срби, сами ете по својој логици створили красну пословицу:

„Слогом расту мале ствари а неслога све поквари“.

Од народне логике нема савршенције. Стога љубимо се, слажимо, заједнички радимо, јербо и најмањим личним зађевицама често нашкодимо општој ствари. А има ли веће грјехоте, него роду од штете бити, узневјерити се најузвишенијој идеји на свијету?!

Драга браћо, ја као почетник, који можда нисам према вама ништа искусио, молим за савјет у сваком погледу од сваког брата Србина; држећи се пословице: „ко пита не слази са правога пута,“ на основу тога се и усудих замолити вас, као старије по годинама, као искусније људе, да ме упућујете оном стазом, која води користити нашој православној цркви, вјери и народу српском.

При завршетку молим вас, браћо Срби, сложимо се! Сложна браћа нове дворе граде, а међу сложном браћом и свештенику је лакше одужити се оним узвишеним ријечима: „Дшш8 моу полягаиць за окци“. Аминь.

У Бијелици 22 Марта 1892. год.

Говорио

Лавар Д. Марковић,
срп. прав. свештеник.

О старинској књизи, коју можемо назвати: Зборник бесједа, или слова преподобнога оца нашего Јеврема Сирина.

Имајући жељу са старим свештеницима радо се опходити и разговарати, тим начинами добијем по коју стару књигу, као што сам и ову.

Но, премда нисам стручњак, који се бави о таквијем испитивањима овакових предмета, нити сам и сѐм до сад имао прилике о овом бавити се, ипак се усудих

у име Бога, сматрајући за вриједно ови мах, у колико сам могао по невјежеству свом докучити, приказати „Источниковим“ читаоцима ову стару књигу и њен садржај, само, ако би преч. г. уредник изволио уврстити у велицијењени „Источник“, зашто га и умољавам. Вриједно је велим, колико што сам је исчупао из зуба трулежи и небрежљивости, гдје не би никоме никада користила, толико опет, што ће након толико времена почивања свог у мраку забачености, својом поучном садржином користити, те према томе као стара уважења и цијену стећи. Ова је књига дужине своје од 26 см. а ширине 18. см. Листови су дебели и глатки.

Сравњујући писани текст књиге, са текстовима других књига, које су позитивно знајући руком писане, могу рећи да је на сваки начин и ова књига руком писана, што и писмена и ријечи доказују, јер једно а исто слово је сад мање, сад веће, а тако и ријечи.

Ни почетнога ни пошљеднога листа нема. Листова свега има 79. Првих 37 листа, сваки је одозго до половине изједен, подерац, а остали су здрави.

Од којег је времена, кад је писана и од кога је писана неможе се ништа рећи, по што никаквих података као јасних записа каквих у књизи нема, који би потврдили. Само на предпошљедњем празном листу, на ком би се ваљда недовршено преображенско слово имало довршити, стоје ови по реду записи:

1.) Писа Теодосиа Монастира Трноши.

2.) Знатисе кадъ ђудари снегъ Мица Мана 14 на светога мѣченика Исидора и вистъ по црнои Гори дохолена а у посавини ѿпрашито вистъ при нечестивном царѣ сѣланъ Абдиалъ во вѣла его.

Писа попъ крста Делмашекићъ ѿ села Гвозденовића под словцемъ планином 1781.

3.) Знаное каде стадо оучити Голића мица мана 16 го на сѣаго апостола андроника тогоже Годиница °1781 тако погодисмо 4 гроша за два месеца предъ селацы.

4.) Попъ тхое попъ, кон Ђѣа срцемъ верѣ а оустѣ исповеда всакъ кон види то писаніе неха рехне Ђѣкъ да прости.

5.) На посљедњем пак рапавом и дебелом листу, који служи књизи као облога и то на другој страни стоји:

Писа попъ крста Делмашекићъ ѿ села Гвозденовића 1776.

Из ових записа не би могао прецизно извести никакову тврдњу нити да је поп Крста ни Теодосије писао ову књигу, по једино рећи, да су то доцнији записи, како је који књигом владао, тако је по неки догађај и записивао.

Према запису Теодосија, ова је књига морала прије бити у манастиру Трноши који и данас постоји у Србији, подринском округу, рађевском срезу. А од куда је та књига приспјела овамо и зауставила се у мрачноме подруму оца Ристе Блажића, пароха крњичкога може се оволико рећи:

Пређашњи стари свештеници крњички — па и цијелог Осата, — којих је онда у овом крају много било — ишли би махом у Србију, те би се оvdје ондје у пограничним манастирима поучавали књизи и спремали за свештенички чин, па је ваљда неки у Трноши бивши, полазећи овамо и узео ту књигу, не осврћући се на ријечи: кон би овѣ книгѣ одино да естъ проклатъ.

Дакле ови случајни записи нијесу ни знатни, кад о књизи ништа не говоре,

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

макар што могу расвијетлити, да се постигне за чим се иде.

Рукопис је књиге добро читак, али има неправилности с' граматичког гледишта; наслови појединих слова и зачалних слова (ријечи) писани су црвеним мастилом, које је још јасно. Врсте су доста крупне. Писац је трудољубив и стрпељив био, те је вјешто и укусно писао. Од писмена је старих употребљивао највише к и љ а љ и љ никако, него је мјесто пошљедњег све е н. пр. взрадоваше се прѣроци и видѣше члѣство его еже не вѣхѣ видѣкли, взрадоваше се и айлы видѣше славѣ его еже не вѣдѣкахѣ.

Садржај књиге јесу слова преподобнога оца Јеврема Сирина, па како нигде не могах наћи наслова правога то сам и ријешо дати онакав наслов, какав је горе пред описом.

По словима се може увидити, да је ова књига морала још толика бити колика је, јер осталијех нема до броја 83. од почетка, а од броја 83. па до 206. одозго су листови подерати по 6—9 врта.

По томе та слова, ни на тексту ни у преводу не би се могла привести ни објелоданити, почем не би било смисла, него само теме појединих слова могле би се приказати, а те су у преводу:

1) Поука о љубави	слово	84.
2) „ I. о покајању	„	85.
3) „ против зли мисли	„	86.
4) „ о користи калуђерског живота	„	87.
5) „ да се не треба клети	„	88.
6) „ Незна се о чему је а било би	„	89.
7) „ одуготрпљивости	„	90.

8) „ Незна се о чему је „	
9) „ „	
10) „ за кајуће се	202.
11) „ о утољавању страсти.	203.
12) „ „ трпљењу, о свршетку, другом доласку Христову и поштов. бож. књига слово	204.
13) „ о прекрасн. Јосифу	205.

Само 4 остају, које морам у цијелости превести, и ако су опширне.

То су алем каменови. Вриједи и за свештеника и за другог читатеља, који ће лако увиђети, читајући их покрет душе своје друкчији и уживање њено.

Оне ће му разум просвјетити, душу задовољити, срце оснажити, вјеру поткријепити, љубав разгријати, само пажње.

Особито из слова 206. које ће на реду одмах бити увидиће јасан план, нацрт Христова доласка и суда, нацрт Божије воље, којој се ваља покорити, као и науци св. оца Јеврема, којом нас учи да као Христјани живимо онако, како би спремни били а не изненада чули „лукави рабе“.

Није Бог зна каква философија, но философија просто хришћански истинита, коју је св. Јеврем са својим Христијанима љубио и одржао и нама предао.

Па како је он са Христијанима, као учитељ са дјецом разговор водио тако је вриједно да и ја по свом невјежеству, то његово дјело саопштим молећи га да би ме укрјенио, оснажио у овом подuzeћу и у вјери јаче утврдио, јер је „вјером све могуће“.

у Недељу пред св. Саву 1893.

Теодосије,
парох Факоваћи.

На гробу великог српског народног добротвора: **Драге Памучине.**

За Српство си много учинио,
Па ти Српство за то благодари;
На твој гробу диван помен чини
И мирисни, свети тамјан пали...

Тебе Српство узноси и хвали,
Златним пером златна дјела ниже,
И вјечно ће да ти благодари
И да спомен у грудима диже...

Српчад млада — српске узданице
Узнесе те, хвале име твоје,

Сарајево.

И радосно, у свакоме часу
Добротворе! хвале име твоје!

Благо теби — српског рода дико!
Благо теби и у хладном гробу!
Твоје име као сунце сјаће
Мукотрпном србинскоме роду!

И геније, Његош неумрли,
Овим рјечма вијенац окити:
„Благо оној ко вазијек живи,
„Имао се рашта и родити!“

М. Милановић.

На глас о смрти **Василија Живковића**, проте панчевачког
и пјесника српског*).

Српска вила преко лица
Црни вео спушта тио,
Кроз плач збори: мога друга
Живот се је угасио...

Ти умрије мили старче,
Ал оста ти успомена,
Србин ће се тебе сјећат'
Док је земље и камена!

Сарајево.

Под земљицом спиваш спове
О небесим', о вјечности,
А Србин ти гласно збори:
„Вјечна т' памјат!“, „Бог да т' прости!“

И молиће Србин Бога
Да ти душа рају оде...
Тамо ће јој лакше бити
Сред живота, сред слободе!

М. Милановић.

*) Обје ове пјесмице написао сам још давно, па како сам их међу рукописе оставио, тако сам на њих и заборавио. Овијех дана нашао сам их међу рукописом својим, и сада их износим на јавност, зато нека ми се опрости.

М. Милановић.

Главни одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу,
Сарајлије у Сарајеву.

Број 437.

Срби, браћо!

Скоро ће се навршити двије године, од како је овај одбор предузео, да у Сарајеву, у мјесту рођења Сима Милутиновића, Сарајлије, подигне споменик, који ће достојан бити овог српског пјесника, дичног Чубра Чојковића.

Одмах у почетку одбор је издао проглас, коме се ни Срби у Босни и Херцеговини нијесу одазвали, онако, како би требало.

У Босни и Херцеговини склопљено је 87 пододбора — осим Сарајева — и то: у Мостару, Варцар Вакуфу, Власеницама, Грачаници, Зворнику, Бос. Дубици, Бос. Новом, Прњавору, Рогатици, Приједору, Бањојлуци, Брчком, Лијевну, Вишеграду, Бос. Градишци, Варешу, Бијељини, Доњој Тузли, Санском Мосту, Невесињу, Бугојну, Сребреници, Тешњу, Доњем Вакуфу, Улоку, Старом Мајдану, Градачцу, Сокоцу, Модричу, Калиновику, Хргама, код Маглаја, Зовику код Брчког, Палима код Сарајева, Бијелом Пољу код Мостара, — у овим селима код Бањелуке: Лисућу, Шљивни, Јелаћу, Лакташима, Ман. Гомионици, Колима, Бошковићима, Крупи, Бочцу, Градини, Слатини, Јаворини, Ребровцима и Поповцима, Борцима, Пискавици, Јошавки, Маховљанима и у Бистрици, — Еминовцима код Санског Моста, Прњаворским селима, — у котару сребреничком у овим селима: Сасима, Височнику, Црвици, Жлијепцу, Факовићима, Слапашници, Дубравици, Кравици, Лијешњу, Прибојевићу и у Карини, — Љељенчи код Бијељине, — у котару брчанском у овим селима: Лукавици, Д. Жабару, Обудовцу, Чобић Пољу, Миросавцима, Мачковцу, Мртвици и у Бијелој, — В. Оборској код Бијељине, — у котару бугојанском у овим парохијама: Оборској, Раванској, Рогоушкој и у Вуковској, — у Герзову код Јајца, — у парохијама: Барчкој, Пећанској, Строичкој, Медљанској, Голићкој код Власеница, Јеремићкој код Власеница и у Врелу код Бихаћа — Ови се одазваше, а камо друге вароши и села у Босни и Херцеговини?

Многи од ових пододбора већ су послали прилоге, а *већа половина још није*, па их молимо, да и они мало живље пораде око скупљања, и рад да што скорије закључе, а извјештај о сакупљеном новцу, или сами новац, да упуте одбору.

Осим Босне и Херцеговине одазваше се: Беч, Будимпешта, Вуковар, Спљет, Кусић код Бијеле Цркве, Пожега, Загреб, Ср. Карловци, Нова Градишка, Ст. Бечеј, Бјеловар. Вараждин, Осиек, Темишвар, Задар, Нови Сад, Биоград, Пријеполје, Шабац и Улцињ. — У свему се дакле до сада одазвало око 120 мјеста — а то је врло мало; с тога се овај главни одбор, поново овим прогласом обраћа на оне, који се до сада нијесу одазвали, — с молбом: да свако у својој средини поради како би се започето, племенито, дјело крају привело.

Одбор не може још ништа рјешавати о споменику, до год не буде знао какав ће бити одзив из онијех мјеста, која се још нијесу одазвала; чим се макар већа половина тих мјеста одазове, приступиће се остварењу самога дјела.

У то име Срби, браћо, на посао!

У Сарајеву, из сједнице главног одбора, држане 10. нов. 1892.

ЗА ОДБОР:

Перовођа:

Стево Калуђерчић, с. р.

Предејдник:

Глигорије М. Јефтановић, с. р.

Благајник:

Јефтан Деспић, с. р.

Српском народу.

Дне 3. августа 1891. навршила је српско-православна велика гимназија, а 1. фебруара 1894. навршиће и српско-православна богословија, па за њом и патријаршко благодјејаније у Срем. Карловцима, пуну прву стотину година како живе.

Стогодишњи спомен оснивања сва та три завода треба да онострано Српство достојним начином прослави, а ваља да га прослави у исто доба, јер су сва три поникла готово у исто вријеме, а у исту културну сврху.

Да ту прославу приреди на начин, којим би се не само пијетет садањег нараштаја манифестирао, него и потоњим кољенима оставио видљив и трајан знак захвалности нашега народа према родољубивим оснивачима ових завода, образовао се под заштитом

ЊЕГОВЕ СВЕТОСТИ ПРЕУЗВИШЕНОГА ГОСПОДИНА

ГЕОРГИЈА БРАНКОВИЋА

архијепскопа и митрополита карловачког и патријарха српског

из грађанства карловачког, а у споразуму са професорским зборовима исте гимназије и богословије и њиховим претпостављеним властима у Карловцима потписани одбор.

Одбор овај, имајући у виду, колико су добра та три завода за ово сто година донијели домовини, православљу и Српству, обраћа се овим на цијели српски народ с молбом, да прославом увелича стогодишњи спомен њихов. А кад тај корак чини, уверен је, да ће ова родољубива замисао његова наћи потпуна одјека у грудима благодарнога Српства.

У кратком вијеку нашега културнога преображаја, — јер вијековима потиштени српски народ једва да нешто више од сто година смије да урачуна, што проводи живот у приликама прикладнима, мирном просвјетном раду, — ово је мал' те не јединствена прилика, како може да наброји стотину година трима својим заводима, који служе чисто културном и религиозном образовању народном.

И ако ни гимназија ни богословија у првим својим почецима нијесу биле а ни могле бити, ни по унутарњем устројству, ни по спољашњем угледу свом, на оној висини, на којој су — хвала њиховим врховним управама и новим великим и родољубивим добротворима, као и свјесном народно црквеном сабору! — данас, ипак ко да не увиди велики значај тих завода по онострано Српство у прве године њихова живота, кад су они, уз православну цркву, били, и ако скромне, али једине свијетле луче, одакле је падала свјетлост умља и знања у сиромашни, тада по готову запуштени народ српски? Има ли краја, гдјегод српски народ живи, — а особито у земљама аустро-угарске монархије, камо добротворни зраци тих луча нијесу допирали? Треба ли спомињати, колико је гимназија, колико ли богословија карловачка образовала и за образовање спремила интелигенције српскоме народу, без које би народ остао умно сироче? Треба ли спомињати, колико је патријаршко благодјејаније, основано уза та два просвјетна завода, отхранило српске даровите сиротиње, а без које они за цијело не би били то што су?

Нема тога Србина, који не би био потпуно свјестан о овоме значају и благодатном утицају ових завода на културни и религиозни развитак цијелог српског народа и свију крајева, гдје Србин живи.

Па по томе зар бисмо могли ми сви, а нарочито зар смију и старији и млађи питомци тих завода пропустити ову прилику, а да се с пијететом и благодарношћу не сјетимо и *родољуба*, који су или морално или материјално засновали и одржали до данас ове тако нам потребне ступове нашега културнога живота?

С прославом прве стогодишњице тих завода истичу се у првом реду имена двојице родољубивих Срба, који су ударили темељ гимназији, богословији и благодјејанију у Карловцима, а то су блажена спомена

митрополит српски

Стеван Стратимировић

и

ГРАЂАНИН КАРЛОВАЧКИ

ДИМИТРИЈЕ АНАСТАСИЈЕВИЋ САБОВ.

Потписани одбор мисли, да послѣје истакнутога значаја поменута три културна завода српска, не треба посебно још да истиче и неувеле заслуге, које су ова два мужа, а и остали добротвори оснивањем, одржавањем и утврђењем ових завода стекли за домовину, за православље и за народност српску, заслуге, за које ваља цијели српски народ да се и видљивим и трајним знаком своје благодарности одужи; те с тога, с пуно вјере у освједочену благодарност и пожртвованост српскога народа ступамо преда њ, а у првом реду се обраћамо њиховим бившим питомцима и оним сународницима својим, којих су оцеви или преци били питомци или наставници у тим заводима, с позивом, да новчаним прилозима омогуће, да се у прославу стогодишњице *ових завода приреди оvdје у Карловцима народна светковина, и да се митрополитиу српском Стевану Стратимировићу и грађанину карловачкому Димитрију Анастасијевићу Сабову, а поред них и другим добротворима српско-православне велике гимназије, српско-православне богословије и патријаршкога благодјејанија у Карловцима подигну према нашим српским приликама скромни, али достојни споменици.*

Кад ће бити стогодишња прослава тих завода, јавиће одбор у своје вријеме. А да ли ће се у исти дан моћи открити и споменици, стоји до тога, какав ће бити одзив народне дарожљивости.

Прилози нека се шаљу на адресу потписаног нашега благајника г. Јована Симеоновића Чокића. Имена свију приложника штампаће се у српским јавним гласилима.

У добри час!

ОДБОР

за прославу стогодишњице српско-православне велике гимназије, српско-православне богословије и патријаршког благодјејанија, као и њихових добротвора.

У Ср. Карловцима, 14. (26.) фебруара 1893.

ПРЕСЈЕДНИЦИ:

Стеван Лазић, с. р.
директор гимназије.

Прота Јован Вучковић, с. р.
професор богословије и пр. ректор богословског училишта,

П Е Р О В О Ћ Е :

Др. Лаза Секулић, с. р.
срп. нар. цркв. подтајник.

Паја Марковић, с. р.
професор у гимназији.

Б Л А Г А Ј Н И К :

Јован Симеонович Чокић, с. р.
благајник срп. нар. цркв. фондова.

Ч Л А Н О В И :

Бура Бањанин, с. р.
кр. кот. судица.

Протођакон Лукијан Богдановић, с. р.
катихета у гимназији.

Шандор Димитријевић Чакић, с. р.
управитељ „Задруге за међусобно помагање и штедњу“.

Јован Живановић, с. р.
професор у гимназији и богословији.

Јован Живковић, с. р.
свештеник и професор у богословији.

Светозар Јанковић, с. р.
градски начелник.

Ђока Јовановић, с. р.
дрд. мед.

Стеван Јовић, с. р.
свештеник.

Јован Лазаревић, с. р.
благајник „Задруге за међусобно помагање и штедњу“.

Марко Катић, с. р.
трговац.

Душан Милић, с. р.
трговац.

Лазар Обреновић, с. р.
град. вел. бележник, заступник на срп. нар. цркв. сабору у Ср. Карловцима.

Илија Павловић, с. р.
економ.

Сергије Попић, с. р.
јеромонах, патријаршки дворски капелан.

Марко Поповић, с. р.
трговац.

Александар Рајковић, с. р.
срп. нар. учитељ.

Јован Станковић, с. р.
економ.

Исидор Ђурић, с. р.
нар. цркв. тајник, заступник на земаљском сабору у Загребу.

Стеван Чобанић, с. р.
окожни прота.

Протосинђео Митрофан Шевић, с. р.
професор у богословији.

Књижевне вијести.

Тумачење јеванђеља са бесједама. Ова књига изашла је у три свеске, а у другом попуњеном издању. По најпризнатијим руским и грчким писцима од Архимандрита Фирмилијана, професора Богословије. Издавачи Марковић и Павловић, кројачи црквеног и свештеничког одијела. Београд. Штампариа код „Просвјете“. 1892. I. књига има стр. 237.; II. књига има стр. 287.; а III. књига има стр. 387. Све три књиге могу се добити за 5. фор.

Свештенству Босне и Херцеговине најтоплије препоручујемо ово корисно дјело да га набаве.

О св. Јовану Владимиру. Исторично књижевна цртица. Написао Димитрије Руварац, парох земунски. Прештампано из „Новог Времена“

за 1892. годину. У Земуну 1892. Штампариа Симе Пајића. Стр. 84. Цијена ?

Гласник православне далматинско-истријске епархије. Под овим насловом покренула је задарска српско-православна консисторија од нове године у Задру званични црквени лист, којему је задатак, да саопштава наредбе надлежних власти и да доноси вијести, које се тичу црквеног живота у опште. Лист је у основи: службени лист далматинско-истријске епархије, али ће у неслужбеном дијелу доносити још и црквене и књижевне вијести, а уз то ће доносити одговоре на питања из пастирске службе. Цијена је листу 2 фор. годишња. Претплата се шаље; „Канцеларији епархијске консисторије у Задру“, а на исту адресу шаљу се и писма за лист. Листу

је уредник: Стеван Кнежевић, а власник епарх. Консистоорија.

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Уредник Коста Херман, владин савјетник. Година 1892. Књига IV. Садржај: 1. Властела хумска на натпису у Величанима. Приопћио Конст. Јиречек, универзитетски професор у Прагу. 2. Мјегенје dubine jezera Boraka kod Konjice. Priopćio dr. Justin Karlinski. 3. О натписима у Рзренској цркви и о живопису попу Страхињи. Приопћио архимандрит Иларион Руварац. 4. Orethodni izvještaj o prekopavanju u nekropoli pri Jezerinama kod Bišća. Priopćio rudarski satnik V. Radimsky. 5. Галегови наше земље. Приопћио Отмар Рајзер. 6. Arheološko ispitivanje jajačkog grada i najbliže okoline. Priopćio dr. Ćiro Truhelka. 7. Извјештај о ентомолошкој експедији, изведеној у Бугарску и Источну Румелију год- 1892. Приопћио Виктор Апфелбек. 8. Prehistoričke i rimske starine kod Vačevića blizu Mostara. Priopćio rudarski satnik V. Radimsky. 9. Цртица са Гла- синца. Приопћио Фрањо Фиала, музејски при- став. 10. Prilozi rimskoj arheologiji Bosne i Hercegovine. Priopćio dr. Ćiro Truhelka. 11. Оејече- ница и Клековача планина код Петровца. При- опћио Фрањо Фиала, музејски пристав. 12. Crk- vena razvalina kod Dabravine u kotaru visočkom u Bosni. Priopćio rudarski satnik V. Radimsky. 14. Диплома султана Гази-Ахмет-кана из год. 1127. по хедри (1714. послеје Христа). Приоп- ћио уредник Коста Херман. 14. Rezultati prehi- storičnog ispirivanja na Glasincu u ljetu 1892. Priopćio Franjo Fiala, pristav zemaljskog muzeja. 15. Гдје је Зажабље? Одговор на питање ви- сокопречасног архимандрита Илариона Руварца. Приопћио Петар Бошњак, из Метковића. 16. Spisak myriopoda (stonoga), prikupljenih do god. 1892. u Bosni i Hercegovini. Priopćio dr. Justin Karlinski. Различно. — Različito. Народна демо- нологија (духословје). Приопћио Иван Зовко. — Priče iz Foče. Priopćio Sadik-eff. Ugljen. — Грозно коло горичко на Стјепан-дан. Приопћио Никола Баришић. — Краљска Вуга. Po narodnom pričanju priopćio I. Zovko. 18 Дарови земаљском музеју у год. 1892. — 19. Pripomene.

Годишња цијена са поштарином 2 фор. По- једине књиге са поштарином стоје 80. новчића.

Гласник, лист за забаву и науку, покренуо је у Биограду уз сарадњу многих одличних књижевника српских професор Мил. Павловић

Лист ће излазити сваког 10., 20. и 30. дана у мјесецу, а стаје годишње 6 фор. а. вр. Власник и издавач је књижар Велимира Валогојића у Биограду, коме се и претплата шаље.

Босанке. Под овим именом намјерава издати г. Ђорђе Т. Мариновић, из Бугојна (Босна) срп- ске народне пјесме, што их пјевају момци и дје- војке у Босни и Херцеговини приликом разних пригода. Биће у књизи 293. пјесме а књига ће бити око 15 штампаних табака дебела, на чи- стој и укусној артији. Цијена је 75 новч. прије штампе, а послеје 1 фор. Позива на претплату, а рок претплате траје до Цвијети о. г. Скупља- чима се даје 11 књига, а новци се шаљу на штампарију Браће Јовановића у Панчеву.

Пчелица. *Поучно забаван листић за старо и младо.* Број 1 Година I. У Новом Саду 15. јануара 1893. уредник: Мита Нешковић. У овом броју налази се овај садржај: Свадба Маре, де- спота Ђурђа Смедеревца. — Инокоштина. — Селак. — Како је постала у народу пословица: „Што год ко чини све себи“. — Пријатељи „Пчелице“. — Годишња цијена је овом листу 80 новч., а излази један пут у мјесецу. Прет- плата се шаље на уредника у *Belovar* (Hrvatska).

Говор посланика проте Мане Грбића, држан у сједници српског православног црквеног са- бора 11. новембра 1892. (По стенографским би- љешкама). Земун, штампарија Симе Пајића 1892. Стр. 40.

Књижевни радови Нићифора Дучића архи- мандрита. Књига 3. с прилогом једне карте (Црне Горе). У Биограду штампано у државној штампарији краљевине Србије. 1893. Цијена 2 дин. или 1 фор. Страна 356.

Садржај: I Предговор к другом издању; II Предговор к првом издању; III Биљешке о Црној Гори: Име и постање Црне Горе — Старе и садашње међе Црне Горе и карта на крају — Земљопис — Владавина — Судство — Плење, подјела земље и властела — Просвјета — Вој- ничка организација — Привреда и етногр. црте — Статистика; IV. Бој на Граховцу 1858. год; V Бој у Крњицама 1861. и 62. год.; VI Покр- штење потурица у Васојевићима 1825.—1857. год.; VII Божић у Црној Гори; VIII Путовање кроз Црну Гору; IX Колашин у Херцеговини.

Позив на претплату књига: I. „Историја Српске Цркве“. Први период: постанак и разви-

так српске цркве до XIII. вијека — и: П. „Књига о степенима сродства“.

Прву књигу: „Историја Српске Цркве“ почињемо штампати по тражењу и жељи неколико мојих добрих ђака, који врше дужност вјероучитеља по разним средњим просвјетним заводима; а другу: „Књига о степенима сродства“, ушљед отвореног конкурса на исту, који је отворио срп. архијерејски сабор, и по жељи многих свештеника, којима је позната наша књига: „Номоканон о браку“.

Обје су књиге готове, и прву ћемо кроз који дан дати у штампу. А другу ћемо дати онда, кад добијемо толико предбројника, да можемо попунити трошак око издања исте.

Објављујући ово путем јавности, молимо све пријатеље књижевности — нарочито љубазну браћу свештенике, да би нас извољели братски помоћи у издавању горепомнутих књига уписивањем себе и других на претплату истих.

О важности и вриједности горњих књига, држимо да је излишно напријед говорити.

Књига: „Историја Српске Цркве“ — први дио — изнијеће 10—12 штампаних табака; а „Књига о степенима сродства“ 8—10 табака са 3 таблице. — И једној и другој биће цијена по 2 аустро-угарске круне или по 2 динара. — Ко пошаље новац за 10 комада добија обје уз награду за труд.

Пошт. г. г. претплатници могу се обратити преко свију окружних и жупанијских прота и — намјесника и конзисторија, којима ће и новац напријед полагати; а ови ће исти код себе задржати до пријема књига — само ће нас извјестити о броју уписника, како би се могли равнати при штампању. Г. г. протојереји и други скупљачи предбројника могу и не примати напријед новац; али ће нам они јамчити за на-

плату књига, кад им исте на захтјев њихов будемо послали. Могу господа скупљачи списак уписника непосредно слати и нама у Загреб (Agram — Kroatien), а претплату прима и српска штампарија у Загребу.

Упис траје до 1./13. априла 1893. год. — Умољавају се сви редактори српских новина да овај позив штампају.

У Загребу, 20 фебруара 1893. год.

Епископ Никанор.

„Стражилово“ излази у Новом Саду сваке недјеље на читавом табаку. Власник и уредник Јован Грчић. Цијена му је 5 фор. а. вр. на цијелу годину, 2 фор. 50 новч. за по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад.

„Српски Гласник“. Лист за просвјету, забаву, привреду и трговину. Излази у Сомбору недјељом на цијелом табаку. Годишња му је цијена 4 фор. Власник, издавалац и одговорни уредник: Ђура Маширевић.

„Ново Време“. Орган за политику, просвјетне и материјалне интересе. Излази у Земуну на цијелом табаку: четвртком и недјељом. Цијена му је годишња 8 фор. Власник, издавалац и одговорни уредник Сима Пајић.

„Домаћи Лист“. Илустровани часопис за народну привреду, поуку и забаву. Излази 1. и 16. сваког мјесеца у Сомбору. Уредник, власник и издавалац: Стеван Коновић, учитељ. Цијена је листу на цијелу годину 2 фор. на по године 1 форинт.

„Тежак“. Илустровани орган српског пољопривредног друштва. Излази недјељом у Биограду (Србија). Цијена је листу на годину 6 ф. Одговорни уредник Вучко С. Богдановић. Власник и издавалац „Српско пољопривредно друштво“.

Читуља.

† Захарије Поповић,
протојереј зетско-подгорички.

Барош Подгорица у зетској нахији тужно оплакује свога ревноснога душестаратеља прото-

јереја Захарија Поповића, који се 31. јануара 1893. године у вјечност пресељено у Подгорици у 57 години свога узраста, а 37 години његова свештеничкога рада, и који је 2. фебруара најсвечаније од свештенства и грађанства подгоричког сахрањен при цркви светога великомученика Георгија у Подгорици.

Покојник је служио своју парохију најревносније, те је као јелики родољуб и служитељ олтара Господњег лијепо име оставио.

Лака му црна земља и вјечна му памјаш!

† Стојко Поповић,

парох вијочански у прњаворском прото-презвитерату.

Дана 4. фебруара 1893. године преселио се у вјечност.

Покојник је рођен 16. августа 1846. Рукоположен је за ђакона и свештеника 16. и 21. маја 1873. у Бањолуци од митрополита Паисија.

Вјечна му памјаш!

† Никола Зорић,

свештеник парохије „Пркоса“ у прото-презвитерату петровачком.

Након кратког боловања преселио се у вјечност 8. јануара 1893. год.

Покојник је рођен 9. маја 1833. у селу Пркосу, а рукоположен је у Сарајеву за ђакона и свештеника 1. и 4. децембра 1849. од митрополита Игњатија.

Вјечна му памјаш!

† Димитрије Стојчевић,

богословац III. године.

Преминуо је 8. новембра о. г. у најљепшем цвијету свога живота — у 22. години. Покојник се родио у селу Гор. Жабару, које припада котару Градачком. Основну као и трговачку школу свршио је у Брчком с одличним успјехом. Отац његов, покојни Стеван, веома је уважавао свештенички чин (јер је и сам био свештеник), и цијенио је његов високи, а уједно и тешки положај. Занесен тијем пошаље год. 1887. свога старијег сина Љубомира у рељевску богословију, како би овај по свршетку исте примио на се чин свештенички. Али не би сретан, да то дочека, јер му га кобна смрт баш онда, кад мишљаше да га замијени, истрже из његовог наручја у најљепшем јеку живота, у 22. години. Грозан бјеше то за њега ударац; али човјек пун наде, знајући, да је то воља Творчева, не клону духом, нити изгуби из вида жељену цијељ своју,

него пошаље у богословију у Рељево свога другог сина Димитрија, на кога полагаше сад сву наду, и за кога мишљаше, да ће му бити утјеха у његовим старим годинама. — Горка судбина бјеше то за млађаног Димитрија, која му је подгризала дане његовог живота, јер је од то доба почео непрестано побољевати. Но при свему томе, ипак није одступио од своје намјере, већ је свом снагом продужио започето дјело, одупирућу се снажно својој болести, те је тако доспио до III. разреда.

„Смрти, кољ горка ткољ етъ памать чело-кѣкѣ лирно..... коз иогякѣѣ прѣати пицѣ!“ (Сир. гл. XII. сх. 1.).

Кад човјек почне стварати разне планове, кад се лично почне трудити за свој опстанак, кад почнелагати најљепшу наду на будућност, кад је готов, да замишљену своју цијељ у дјело приведе, кад се осјети, да је доспио до своје мете: — у један се мах залетим ти, *аждајо људска*, па га прогуташ, као што нам и сад прогута, истрже из средине наше нашег никад незаборављеног друга Димитрија, коме не даде довршити своју цијељ. Заиста се о теби дивно изразио премудри Сирах, рекавши, да ти је: „*веома горка успомена*“, кад се не можеш задовољити са онима, којима дане избројим, већ прекорачујеш границе. „Смрти, докѣ едѣ ткој етъ, чело-кѣкѣ трѣкѣѣиѣ...“ (Сир. гл. XII. сх. 2.).

Покојник је био даровит и бистрог ума, јер нас је развеселавао свјежином свога духа и ведрином своје млађане душе. Нарави је био благе и кротке, а имао је доста лијепих врлина, које су и учиниле, да ће његов спомен у души његових другова трајно остати. *Његово ће име* бити записано у књизи — срцу свакога његовог друга, одакле се неће лако избрисати.

При томе бијаше побожан, мирољубив, задахнут правим ерпеким духом; једном ријечи бијаше ријеткост ђачка и њихов идеал. Према претпостављеним бијаше понизан, а према свијем другим љубазан, снисходљив и колегијалан. А што је најзначајније, имађаше то лијепо својство: „*чврст карактер и дошљедност*. Тијем својим врлинама, које га одликоваху, бијаше заслужио велику љубав, како код ђака, тако и код својих наставника.

Колико би користио својим знањем и његовим узорним животом нашем народу, то ће знати они, који га познају.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Сваки од нас, нарочито његово коло, кад помисли на тај чемерни час, осјећа тешки удар, који га присиљава, да га се за навијек сјећа.

Овај догађај, мислим, да ће изненадити и ону нашу браћу, синове овог завода, који нијесу више овђе, и да ће га се сјећати.

Ето, мили другови, смрт, тај неизмјенљиви закон божји, која је човјеку од рођења намијењена, и која не прави у овом сујетном свијету никакве разлике, која бодрим оком мотри и прати живот човјечији, и броји дане његовог живота, па га онда коси са лица земље: та смрт покоси и нашег милог и незаборављеног друга *Димитрија Стојчевића*. О дивно ли се о томе изразио цар Давид, рекавши: „Човјек је као трава, у јуштуру зелена, а у вече сува и увела“. — О неизбјежна смрти, чудан си ти дар божји!

Кад се о животу свом размислимо хладно и смишљено, и кад се сјетимо, да је Димитрије с нама до јуче у друштву нашем био, а данас га већ међу нама нема, већ га хладна земља у своја недра скрива, увиђећемо, да је као што пјева св. Дамаскин: „на овом свијету све сујешта, све одсјенке слабије и све од сна варљивије, јер за тренушак ока смрти дође, а то све прође“.

Вама, мили другови, који сте такођер учвијељени смрћу покојниковом, при завршетку ово неколико редака могах само оволико рећи ради утјехе, јер сам толико тугом тронут, да ми је тешко изразити оно, што осјећам; али се тјешим и ублажавам своју тугу тијем, што знам, да је то воља Творчева.

За вјечити спомен никад незаборављеног нашег друга Димитрија, заједно са свијем његовијем друговима велим: „Путуј у рајско напљеђе, наслађавај се небеским, кад ти земаљско брзо прође!“ Нека те господ удостоји мејста, гђе су настањени сви они, који се веселе.

При пошљедном часу прими пошљедно: *С Богом!* — Буди увјерен, мили друже, да и ако се ми данас с тобом за навијек раздвајамо, ипак нећемо престати с тобом у духу живљети. Твоја *успомена* остаће међу нама, као живи доказ твоје неописане *доброте и љубави*.

Блажен нека је пути, којим је пошла душа твоја. Мир нека је пепелу твојем, никад незаборављени друже!

Име твоје добро живљеће међу нама вјечно!
Релево.

Ј. Јокановић.
богосл. III. год.

ПЕТАР НИКОЛИЋ У ЗАГРЕБУ

Највеће фабричко стовариште слика, икона, оквира, огледала, сваке врсте сатова, столица из свинутог дрвета, кина сребра, шиваћих машина, дрвеног и гвожђаног покућства итд.

Препоручује сваке врсте величине олајном бојом штампаних слика, а нарочито мојом накладом помножане **народне хисторијске слике** као:

„Св. Саво благосиља Српчад“.

„Херцеговачко робље“. „Рањеног Црногорца“. „Босански бјегунци“.

„Дједа и унука“. „Пјесника Гундулића“.

као и руком рађене на платну српске слике:

„Цар Лазар са породицом“.

„Цар Душан и вила“. „Југ Богдан и 9 Југовића“. „Косовка дјевојка“.

„Сан Краљевића Марка.“ „Бранко Радичевић и вила.“

Св. икона сваке израде и величине, цјеливаћих икона на лиму, а израђују се и цијели иконостаси за цркве, за које се прорачуни на захтјев шаљу.

Портрети се израђују највјерније по фотографијама у свакој величини.

Црквених утвари од кина сребра, посребренога $\frac{1}{5}$ чистог сребра.

Цијене су најумјереније, а плаћа се олакшава мјесечним оброцима.

Цијеници се шаљу на захтјев бесплатно и франко.